

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

ORTAÇAĞ EDEBİYATI'NDA KADIN ALGISI: DECAMERON VE BİNBİR GECE
MASALLARI'NIN TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDE
KARŞILAŞTIRILMASI

Tuba TOPRAK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Sevgi ARKILIÇ SONGÖREN

Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

**ORTAÇAĞ EDEBİYATI'NDA KADIN ALGISI: DECAMERON VE BİNBİR GECE
MASALLARI'NIN TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDE
KARŞILAŞTIRILMASI**

Tuba TOPRAK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Sevgi ARKILIÇ SONGÖREN

Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tuba Toprak'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ekin KAYNAK ILTAR

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Sevgi ARKILIÇ SONGÖREN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül TAĞMAN

Tez Başlığı: Ortaçağ Edebiyatı'nda Kadın Algısı: Decameron ve Binbir Gece Masalları'nın Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Karşılaştırılması

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 05 / 05 /2025

Mezuniyet Tarihi :

Prof. Dr. Tuncer DEMİR
Müdür

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Tuba Toprak
Öğrenci Numarası	202155003015
Anabilim Dalı	Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları
Programı	(X) Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Sevgi ARKILIÇ SONGÖREN
Turnitin Ödev Numarası	2690618946
Tez Başlığı	Ortaçağ Edebiyatı'nda Kadın Algısı: Decameron ve Binbir Gece Masalları'nın Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Karşılaştırılması

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğüne

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak Sayfası, b) Giriş, c) Genel Bilgiler, d) Gereç ve Yöntem, e) Bulgular ve f) Sonuç ve Öneriler kısımlarından oluşan toplam 112 sayfalık kısmına ilişkin 02/ 06/ 2025 Turnitin adlı intihal tespit programından Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıda detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.

Uygulanan filtrelemeler ve Yüzdelik Karşılıkları:

- 1- Alıntılar hariç: % 3
- 2- Alıntılar Dahil: % 5

Akdeniz Üniversitesi “Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları”nı inceledim ve bu Uygulama Esasları’nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tuba Toprak

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

02 / 06 / 2025

Dr. Öğr. Üyesi Sevgi ARKILIÇ SONGÖREN

AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ortaçağ Edebiyatı’nda Kadın Algısı: Decameron ve Binbir Gece Masalları’nın Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Karşılaştırılması” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Tuba Toprak

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTAÇAĞ'DA KADIN ALGISI

1.1. Yahudi Ortaçağı'nda Kadın	4
1.2. Hristiyan Ortaçağı'nda Kadın.....	7
1.3. İslamiyet Ortaçağı'nda Kadın.....	15
1.3.1. Sasani İmparatorluğu Dönemi	20
1.3.2. Emevî İmparatorluğu Dönemi	21
1.3.3. Abbâsî İmparatorluğu Dönemi	23

İKİNCİ BÖLÜM

ORTAÇAĞ BATI EDEBİYATINDA KADIN ALGISI

2.1. Giovanni Boccaccio ve Decameron	27
2.1.1. Şehvet Düşkünü Kadın	31
2.1.2. Bakire Kadın.....	41
2.1.3. Şiddet Gören Kadın	45
2.1.4. Yaşlılık, Büyücülük ve Kurnazlık Rollerinde Kadın	50
2.1.5. Oyuna Getirilen ve Zorla Sahip Olunan Kadın	51
2.1.6. Erkek Himayesinde ve Düşük Statüde Görülen Kadın	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTAÇAĞ DOĞU EDEBİYATINDA KADIN ALGISI

3.1. Binbir Gece Masalları.....	66
3.1.1. Şehvet Düşkünü Kadın	69
3.1.2. Bakire Kadın.....	73
3.1.3. Şiddet Gören Kadın	78

3.1.4.	Yaşlılık, Büyücülük ve Kurnazlık Rollerinde Kadın	80
3.1.5.	Oyuna Getirilen ve Zorla Sahip Olunan Kadın	83
3.1.6.	Erkek Himayesinde ve Düşük Statüde Görülen Kadın	85
3.1.7.	Kadına Dair Hükümler	99
3.1.8.	Siyasi Otoriter Kadın	102
SONUÇ		103
KAYNAKÇA		106
ÖZGEÇMİŞ		113

ÖZET

Ortaçağ Edebiyatı denildiğinde akla ilk olarak dönemin en büyük eserlerinden Decameron ve Binbir Gece Masalları gelmektedir. Decameron, İtalyan yazar Giovanni Boccaccio tarafından kaleme alınmıştır. Veba salgını sırasında bir grup insanın anlattığı yüz hikâyeden oluşan bu eser, dönemin toplumsal yapıları hakkında önemli bilgiler sunar ve özellikle kadınların toplumsal statüsüne odaklanır. Ortaçağ dünyasının en önemli edebî miraslarından bir diğeri ise Binbir Gece Masalları'dır. Çeşitli coğrafyalardan derlenen bu hikâyeler, Şehrazad adlı kahramanın etrafında dönen çerçeve anlatısıyla, o dönemde yaşamış olan kadınların toplumsal rollerine dair eleştirel bakış açıları sunar.

Araştırmaya göre, kadınlar her iki toplumda da aşağıda görülmüş ve bu gerçeklik, edebî eserlere de açıkça yansıtılmıştır. Çalışmanın amacı: Dönemin toplumsal kadın algısını, Decameron ve Binbir Gece Masalları gibi iki önemli edebî eser üzerinden incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Ortaçağ, Kadın Algısı, Cinsiyet Algısı, Binbir Gece Masalları, Decameron

ABSTRACT

THE PERCEPTION OF WOMEN IN MEDIEVAL LITERATURE: COMPARISON OF DECAMERON AND ONE THOUSAND AND ONE NIGHTS FROM A GENDER PERSPECTIVE

When Medieval Literature is mentioned, the first works that come to mind are Decameron and One Thousand and One Nights, two of the era's greatest masterpieces. Decameron was written by the Italian author Giovanni Boccaccio. Comprising one hundred stories told by a group of people during the Black Plague, this work provides significant insights into the social structures of the time, focusing particularly on the social status of women. Another monumental literary legacy of the medieval world is One Thousand and One Nights. These stories, compiled from various regions, revolve around the figure of Scheherazade in a frame narrative, offering critical perspectives on the social roles of women during that period.

According to the research, women were regarded as inferior in both societies, and this reality is clearly reflected in literary works. The aim of this study is to examine the social perception of women in the period through two significant literary texts: Decameron and The Thousand and One Nights.

Keywords: Middle Ages, Perception of Women, Perception of Gender, One Thousand and One Nights, Decameron

ÖNSÖZ

Ortaçağ toplumunda kadınlar alt tabaka olarak görülmektedirler. Bu durum, dönemin önemli iki edebî eserinde de görülmektedir. Çalışmanın amacı, Ortaçağ dönemi Doğu ve Batı medeniyetlerinde kadınların nasıl algılandığını edebî ve tarihsel bağlamlarda karşılaştırmaktır. Decameron ve Binbir Gece Masalları gibi edebî şaheserler üzerinden yapılan inceleme, kadınların sosyal rollerinin farklı kültürel, dinî ve toplumsal yapılar içinde nasıl şekillendiğini ele almaktadır. Çalışma, Ortaçağ'daki kadın tasvirlerini tarihsel ve edebî bir bakış açısıyla sunarak farklı bağlamlardaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Akademik kariyerim boyunca bana verdiği destek ve rehberlik için danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sevgi Arkılıç Songören'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmamı, her zaman yanımda olduğunu bildiğim annem Nazire Aslan'a ithaf ediyorum.

GİRİŞ

Ortaçağ, yaklaşık beşinci yüzyıldan on beşinci yüzyıla kadar uzanan geniş bir tarihsel dönem kapsar. Bu dönem, yalnızca siyasi ve toplumsal yapıların değil, aynı zamanda düşünsel ve kültürel kalıpların da şekillendiği ve katılaştığı bir çağdır. Kadının toplumsal konumu ve algılanış biçimi; Ortaçağ'ın dinî, ekonomik ve ideolojik dinamikleriyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Kadın, kimi zaman bir günahkâr olarak kimi zaman da erdemin timsali biçiminde masallara konu olmuş; ancak çoğu zaman eril iktidarın çizdiği sınırlar içerisinde tanımlanmıştır.

Ortaçağ'da kadına yönelik tutumlar, büyük ölçüde Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi semavi dinlerin yorumları çerçevesinde şekillenmiştir. Yahudi geleneğinde kadın, doğrudan Tevrat'taki yaratılış anlatısıyla bağlantılı olarak genellikle itaatkâr, ev içi rollerle sınırlı bir figür olarak ele alınır. Hristiyan Ortaçağ'ında kadının konumu hem Havva'nın günahı hem de Meryem'in kutsallığı arasında çelişkili bir biçimde kurgulanmıştır. Kadın, kimi zaman bir anne ve eş olarak saygınlık görürken, kimi zaman da toplumsal düzeni tehdit eden bir unsur olarak görülmüş ve bu nedenle denetim altına alınmaya çalışılmıştır. İslamiyet'te ise kadın, Kur'an'da hem ahlaki sorumluluğa sahip birey hem de aile içindeki rollerle tanımlanır; kadına yönelik tutumlar sıklıkla ataerkil geleneklerle ve dinî yorumlarla açıklanır. Dinî referanslar yalnızca teolojik metinlerde değil, dönemin edebî eserlerinde de yankı bulmuştur.

Bu araştırma, *Decameron* ve *Binbir Gece Masalları* aracılığıyla kadın temsillerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmektedir. *Decameron*'da kadın çoğu zaman cinselliğiyle öne çıkan, erkeğin arzularına hizmet eden ya da kurnazlığıyla toplum düzenini tehdit eden bir varlık olarak çizilir. Ancak aynı zamanda aktif, düşünen ve karar verebilen kadın karakterlere de yer verilerek dönemin toplumsal gerçekliğini yansıtan çok yönlü bir anlatı sunulur. Öte yandan *Binbir Gece Masalları*'nda kadın hem ihanet eden hem de cezalandırılan olarak başrolde yer alırken; diğer hikâyelerde itaatkâr eş, fedakâr anne veya büyü gücüne sahip kurnaz kadın olarak çeşitli biçimlerde karşımıza çıkar. Doğu kültüründe kadın çoğu zaman erkeğin kontrolü altındaki bir varlık olarak kurgulanırken, bazı masallarda kadınlar toplumsal düzenin taşıyıcısı ya da dönüştürücüsü olarak da temsil edilir.

Çalışmanın amacı, her iki eserde de kadının tarihsel, kültürel ve ideolojik temsillerini incelemektir. Farklı dönemlerde, coğrafyalarda ve kültürel bağlamlarda ortaya çıkmış bu iki eser, kadın figürlerinin nasıl temsil edildiğini ve bu temsillerin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl inşa ettiğini anlamak açısından önemlidir. Dinî ve edebî anlatılardaki kadın algıları değerlendirilerek, kadın karakterlerin hangi ortak temalar etrafında şekillendiği ve hangi yönlerden ayrıştığı ortaya konulmuştur. Kadına dair benzer söylemlerin farklı edebî metinlerde

tekrarlanması, cinsiyet temelli bakış açılarının yalnızca yerel değil, aynı zamanda evrensel bir düşünce yapısına dayandığını göstermektedir.

Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden biri olan metin analizi esas alınmış; karşılaştırmalı edebiyat yöntemi, tarihsel bağlam incelemesi ve tematik sınıflandırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. Eserlerde yer alan kadın figürleri belirli anlatı temaları üzerinden değerlendirilmiş; sadece metinsel içerikleriyle değil, ait oldukları tarihsel ve kültürel yapılarla birlikte ele alınarak yorumlanmıştır. Kuramsal düzeyde ise yoruma dayalı hermenötik yaklaşım benimsenmiş, analizler eleştiri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Kadın temsillerinin, ataerkil değer sistemleriyle nasıl inşa edildiği ve bu yapıların toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirme işlevi ayrıntılı biçimde ortaya konmuştur. Eserlerin sunduğu anlatıların, dönemsel zihniyet yapısını yansıtmalarının ötesinde, kadının tarih boyunca nasıl tanımlandığına dair önemli ipuçları taşıdığı vurgulanmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm’de, Ortaçağ’da kadın algısı üç semavi dinin perspektifiyle ele alınmıştır. Âdem ile Havva anlatısından hareketle Yahudi, Hristiyan ve İslam toplumlarında kadının nasıl konumlandırıldığı incelenmiştir. Dinî yapıların kadınlara atfettiği roller, kutsal metinler ve tarihsel uygulamalar bağlamında değerlendirilmiştir. Kadına yönelik bakış açısı; itaatkâr, günahkâr, temiz, iffetli gibi kavramlar üzerinden irdelenerek dinî ideolojilerin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisi ortaya konmuştur. Eserler, Hristiyan ve İslam kültür çevresinde kadının anlatı içindeki temsillerini yansıttığından, Yahudi Ortaçağı’na ilişkin kısım sadece genel bilgilendirme amacıyla ele alınmış; daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak üzerinde durulmamıştır.

Bölümde ayrıca, *Binbir Gece Masalları*’nın çerçeve anlatısında önemli bir figür olan Şehriyar karakterinin Sasani kökenli bir hükümdar olması nedeniyle Sasani İmparatorluğu’nda kadının toplumsal konumuna da değinilmiştir. Bunun yanı sıra masalların büyük bir kısmının Emevîler ve Abbasîler döneminde şekillendiği göz önünde bulundurularak, iki İslamî yönetim dönemindeki kadın algısı da tarihsel bağlamıyla incelenmiştir.

İkinci ve üçüncü bölümler, her iki eserin belli başlı kadın figürleri ele alınarak ayrıntılı bir biçimde analiz edilmiş ve karşılaştırılmıştır.

İkinci Bölüm’de, Ortaçağ Batı edebiyatında kadın algısı Giovanni Boccaccio’nun *Decameron* eseri örneğinde incelenmiş, Boccaccio’nun yaşamı ve *Decameron*’u yazma süreci ele alınmıştır. Boccaccio’nun eseri kaleme alırken beslendiği sosyal, kültürel ve tarihsel arka plan incelenmiştir. Ardından *Decameron*’da yer alan kadın temsilleri tematik başlıklar altında sınıflandırılarak çözümlenmiştir. Her bir kadın tipi, seçilen örnek hikâyeler aracılığıyla detaylandırılarak anlatıların kadın algısını nasıl yansıttığı gösterilmiştir.

Üçüncü Bölüm’de, Ortaçağ Doğu edebiyatında kadın algısı *Binbir Gece Masalları* eseri örneğinde incelenmiş, *Binbir Gece Masalları*’nın ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Bölümün devamında, *Decameron*’da olduğu gibi bu eserde de kadın temsilleri tematik bir çerçevede değerlendirilmiş ve farklı kadın figürleri belirli masallar üzerinden detaylı biçimde analiz edilmiştir. Böylelikle, İslam toplumlarında kadınların edebî metinler aracılığıyla nasıl temsil edildiği ortaya konmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTAÇAĞ'DA KADIN ALGISI

Ortaçağ Dönemi'nde hem Doğu hem de Batı toplumlarında kadınların sosyal ve kültürel rollerini etkileyen önemli faktörler olmuştur. Kutsal metinler ve mitolojik hikâyeler, dönemin kadın algısının kökenini oluşturmaktadır. Görüşün ana ilkelerinden biri; Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'te ortak biçimde yer bulan, erkek ve kadının yaratılışına dair anlatıdır: Âdem ve Havva'nın hikâyesi. Kadınların erkeklere tabi olmasını meşrulaştıran en eski hikâyelerden biri olan anlatıya göre Âdem topraktan, Havva ise onun kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Hikâyeye göre, kadının erkeğe bağımlı ve ikincil konumda kurgulanmasının dinî temellerinden biri hâline gelmiş; kadınların toplumsal konumu üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Yahudi kutsal metinlerinde şekillenen yaratılış öyküsü, zamanla Hristiyan ve İslam toplumlarında da farklı yorumlara uğrayarak kadın algısının biçimlenmesinde etkili olmuştur. Yaratılış anlatısından yola çıkarak, bölümde Ortaçağ toplumlarında kadınların nasıl görüldüğü ve kültürel rolleri incelenecektir.

1.1. Yahudi Ortaçağı'nda Kadın

Kadınların kutsal metinlerdeki en erken temsilleri, onların toplumsal ve dinî statülerini etkilemiştir. Yahudilik, kadınlara yönelik tutumların kökenini araştırmak için temel bir başlangıç noktası sunar. Erkek ile kadın arasındaki ilişkiyi tanımlayan anlatılar, Yahudi kutsal metni olan *Tanah*'ta, özellikle de metnin ilk bölümü olan Tevrat'ta yer almaktadır. Yahudi toplumlarında kadının doğası, rolleri ve sınırlamalarıyla ilgili fikirler; tarih boyunca Tevrat'ta yer alan Tekvin hikâyesi tarafından şekillendirilmiştir. Havva figürü aracılığıyla kadın hem yaşam veren hem de günaha meyilli bir varlık olarak temsil edilmiş; bu tasvir, Yahudi toplumunda kadınlara dair sosyal ve hukuki uygulamaları etkilemiştir.

Metnin incelenmesi, yaratılış hikâyesiyle başlayıp Havva'nın ilk günahı işlemesiyle devam eden süreçte, kadının olumsuz bir şekilde tasvir edildiğini göstermektedir (Dualı, 2018: 309). Yaratılış hikâyesinde Tanrı kadını yarattığında Âdem şöyle der: “İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, Etimden alınmış ettir” dedi, “Ona ‘Kadın’ (İşsa) denilecek, çünkü o adamdan (İş) alındı” (Yaratılış, 2: 23). Âdem, kendinden sonra yaratılan Havva'nın varlık sebebidir; zira Havva, ona hizmet etmek ve yalnızlığını gidermek üzere Âdem'in kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Nitekim onun yaratılış nedeni bizzat Âdem'in kendisidir (Dualı, 2018: 310).

Anlatıya göre Tanrı, bahçenin ortasında bulunan ağacın meyvesinin yenmesini yasaklamıştır. Ancak bir gün Şeytan yılan suretinde görünerek Havva'yı kandırması ve onu meyveyi yemeye ikna etmiştir ve ardından aynı meyveyi Âdem'e de sunmuştur. Ancak Tanrı Âdem'e "Sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan mı yedin?" (Yaratılış, 3: 11) diye sorar. Buna karşılık, Âdem, "Yanıma koyduğün kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim" diye yanıtlar (Yaratılış, 3: 12) ve azmettirici olarak Havva'yı suçlar (Gündüz, 2014: 83). Yahudi din bilginleri, Havva'nın Âdem'i yasak meyveyi yemeye teşvik ettiği düşüncesinden hareketle kadınların belirli şekillerde cezalandırıldığını savunmuşlardır. Adet kanı, bekâret kanı, hamilelik, doğum sancıları, çocuk yetiştirme, yas tutarken başlarını örtmeleri, kulaklarının delinmesi, şahitliklerinin kabul edilmemesi ve nihayetinde ölmeleri bu cezalar arasında sayılmıştır (Dualı, 2018: 313). Hikâyedeki en önemli unsur Havva'nın şeytan tarafından kandırıldıktan sonra Âdem'i Tanrı'nın isteğine itaatsizlik etmeye ikna etmesidir. Bundan dolayı Tanrı'nın en ağır lanetine maruz kalır: "Doğumunu ve gebeliğini artıracacağım; acı çekerek çocuk doğuracaksın ve arzun kocan için olacak ve o sana hükmedecek". Cennet Bahçesi'nden kovulduktan sonra kadın, adını erkekten alır. Ona Havva, "tüm yaşayanların annesi" denir (Dalarun, 2005: 29).

Yahudilikte kadınlar, aile soyunun devamı açısından hayati bir unsur olarak görülmüştür. Ancak kutsal metinlerde yer alan yaratılış hikâyesi ve erkek egemen dinî otoriteler tarafından yorumlanıp uygulanma biçimi nedeniyle, kadına bu bağlamda atfedilen önem yaşamın diğer alanlarına yansıtılmamıştır. Aksine, kadınlar daha düşük statüde görülmüştür (Eşmeli ve Ümitli, 2024: 201). Tanah Külliyyatı incelendiğinde, günah ve kötülükle ilişkilendirilen çok sayıda kadın figürüyle karşılaşmak mümkündür. Örneğin Yaratılış bölümünde Tamar'ın kılık değiştirerek kayınpederi Yahuda ile cinsel ilişkiye girmesi ve bunun sonucunda hamile kalması şeklinde aktarılan hikâye, kadının ahlaki zayıflığına ve günaha eğilimli oluşuna vurgu yapacak şekilde kurgulanmıştır (Dualı, 2018: 313).

Yahudi dinî geleneğine göre, erkekler ve kadınlar eşit statüde kabul edilir. Başka bir deyişle, her ikisi de Tevrat ve onun yasalarıyla kutsanmış olan seçilmiş ve kutsal halkın, yani Yahudilerin bir parçası olarak görülür. Ancak gerçekte, gerçek Yahudi kimliği büyük ölçüde erkeklere atfedilir. Kadınlar Yahudi kimliği ve yaşamı açısından önemli olsalar da erkeklerden daha aşağı bir konumda değerlendirilirler. Bir kadının Yahudiliği, bir bakıma bir Yahudi erkekle olan bağına ve ona boyun eğmesine dayanır. Yahudilikte kadınlar ya babalarına ya da kocalarına tabi kabul edilirler (Işık, 2012: 651). Ortaçağ'ın Kuzey Avrupa'sında yaşayan bir anne-baba, kızlarının doğumunu şu dua ile kayda geçirmiştir: "Diksin, eğirsin, dokusun ve iyi amellerle dolu bir hayat sürsün" (Baskin, 1999: 65). Yahudi ailesi, geniş bir ataerkil yapıdan

etkilenmiştir. Bu aile düzeninde, evin reisi olan erkek güç ve otoriteye sahiptir. Aile üzerinde hâkim olan baba, oğulları için evlilikleri belirleyebilir ve kızlarını -yabancılar satmamak koşuluyla- köle olarak satabilir. Bu durum göz önüne alındığında, ataerkil Yahudi aile yapısında erkeğin otoritesinin neredeyse sınırsız olduğu söylenebilir (Işık, 2012: 650).

Geleneksel Yahudiliğe göre, bir kadının yaşamı aile ve ev etrafında şekillenmelidir. Kadın, evin idaresinden ve annelik görevinden sorumludur. Kadınlardan ayrıca, kendilerine atfedilen ev içi görevlerin bir parçası olarak çocuklarına bakmaları da beklenir. Hahamlar, çocuk sahibi olmanın ve onların yetiştirilmesinden sorumluluk almanın, evdeki bir kadından beklenen en büyük ve en temel görevler olduğunu savunurlar; özellikle de küçük çocukların beslenme konusunda annelerine bağımlı olmaları nedeniyle (Süngü, 2022: 33). Kadının ev yaşamından sorumlu olması durumu “evin huzuru” anlamına gelen *shalom bayit* kavramıyla ifade edilir. Öte yandan, erkeğin faaliyet alanı çok daha kapsamlı bir yapıyla şekillenmektedir. Bu yapı; din ve hukuk alanlarında otorite sahibi olmayı, ibadet ve eğitime katılımı, ekonomik ve idari işlerde liderlik rolünü içermekte olup, tümü kamusal alana aittir (Gürkan, 2012: 217, 218). Yahudi kadınların iyi birer anne olmaları, çocuklarına Yahudi yaşamının karmaşıklıklarını öğretmeleri, onları giydirip bakımlarını sağlamaları, aile geleneklerini aktarmaları ve onlara sorumluluk bilinci kazandırmaları beklenir. Ayrıca, çocuklarının eğitimi ve kişisel gelişiminden sorumludur; büyürken ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olur. Kadının, kişisel fedakârlık gerektiren dinî kurallara uyması ve Yahudi mutfak geleneklerini evde sürdürmesi de beklenir (Süngü, 2022: 33). Bir kadın annelikle birlikte belli bir saygınlık kazanır, ancak ondan asıl beklenen erkek çocuk doğurmasıdır. Etnik devamlılığa büyük önem veren Yahudi inanç sisteminde erkek çocuğa sahip olmamak ciddi bir sorun olarak görülür; çünkü bu durum, bir erkeğin soy kütüğünden adının silinmesine yol açabilir. Bu nedenle kadın, kocası tarafından bir kusur olarak görülmekten ve toplum tarafından dışlanmaktan korkar (Kaval, 2016: 313).

Tarihî kaynaklar, her ne kadar kadınların dinî ve ruhani faaliyetleri büyük ölçüde ev içiyle ve çocukların eğitimiyle sınırlı olsa da bazı Yahudi kadınlarının geçmişte hem sözlü hem de yazılı geleneklerde eğitim aldıklarını ve cemaat içinde dinî metinleri okuyabildiklerini göstermektedir. Ancak bu ayrıcalıklar zamanla ellerinden alınmış ve kadınlar ibadet mekânlarında erkeklerden ayrı oturmaya zorlanmıştır. Bu dinsel ayrımcılık daha sonra Hristiyanlık tarafından da benimsenmiş ve kadınların kilisede konuşmalarının yasaklanması şeklinde devam ettirilmiştir. Kadınların dinî faaliyetlere tam anlamıyla katılamadıklarını nedeni olarak Kutsal Kitap’taki Levililer 15. Bölümünde belirtilen kurallara göre, rahipler ancak ritüel olarak “temiz” olduklarında kurban ve adak sunma görevlerini yerine getirebilirlerdi. Ancak

kadınlar, adet dönemlerinde “kirli” kabul edildikleri için bu görevleri yerine getirmelerine izin verilmezdi ve bu nedenle dinsel açıdan “eksik” olarak görülmüşlerdir (Berktaş, 2012: 97). Kadının değerinin erkeğe göre belirlendiği inanç sisteminde, cinsiyetler arasındaki fark hem yaratılış mitinde hem de biyolojik üremede açıkça görülmektedir. Günahkâr ve kusurlu kabul edilen bir kız çocuğu doğduğunda, anne iki hafta süreyle “kirli” sayılır ve arınması için altmış altı gün beklemesi gerekir. Ancak bir erkek çocuk doğduğunda bu süreler yarıya iner: anne bir hafta boyunca kirli kabul edilir ve otuz üç gün sonra temizlenmiş sayılır (Levililer, 12: 18; Kaval, 2017; 313).

Tevrat hukukuna göre evlilik ve boşanma, çoğunlukla erkeğin bir veya birden fazla kadını eş olarak “alması” ve artık evli kalmak istemediğinde bir boşanma belgesi yazarak kadını “serbest bırakması” şeklinde açıklanır. Özellikle Tevrat’ın bölümlerinde, evlilik çoğu zaman damat ile gelinin babası arasında yapılan bir tür anlaşma olarak tasvir edilir. Yine de kadınların evlilik kararları üzerinde belli bir etkiye sahip olduğunu gösteren bazı örnekler de mevcuttur. Öte yandan boşanma tamamen erkeğin başlattığı bir eylem olarak görülmüştür (Gürkan, 2012: 219). Miras, evlilik ve boşanma gibi konulardaki yasalar tamamen erkeklerin lehine düzenlenmiştir (Berktaş, 2012: 96). Bununla birlikte, kadınlara otorite ve bağımsızlığın bir göstergesi sayılan özel mülkiyet hakkı tanınmamıştır. Bu nedenle bir kadın, eş sıfatıyla kocasından ya da kız evlat olarak babasından miras alma hakkına sahip değildi. Bu kuralın tek istisnası, erkek mirasçının bulunmadığı durumlarda kız çocuklarının babalarının mirasından yararlanabilmeleriydi (Gürkan, 2012: 219, 220). Yahudi hukukunda erkek ve kadın rolleri arasındaki farklar net bir şekilde tanımlanmıştır. Yahudi kutsal kitabında her iki cinsi de ilgilendiren bir yasa yer almaktadır: “Erkek kadın giysisi giymemeli, kadın da erkek giysisi giymemelidir”. Bu yasa, erkeklerin ve kadınların toplum içindeki rollerini özetlemektedir (Işık, 2012: 650).

Genel olarak Yahudilik, etik ve ruhani düzeyde öngörülen cinsiyet eşitliği idealine rağmen, kadınların sosyal, hukuki, dinî ve ekonomik alanlarda erkeklerden daha aşağı bir konumda olduğunu her zaman vurgulayan ataerkil bir din olarak tanımlanmıştır (Gürkan, 2012: 218).

1.2. Hristiyan Ortaçağı’nda Kadın

Ortaçağ batı kültüründe kadın, Yahudilik’te de olduğu gibi Âdem ve Havva’nın hikâyesine dayandırılır. Hikâyenin altında yatan mesaj Havva’nın ve genel olarak tüm kadınların baştan çıkarıcı oldukları için kirli ve suçlu olduklarıdır. Erkeği aldatırlar ve şeytan tarafından kandırılırlar (Şahin, 2021: 3).

Kilise Ortaçağ'da tüm suçu Havva'ya yükleyerek o zamana kadar kötülüğün kaynağını, gerçek düşmanı, şeytani göz ardı etmiştir. Havva'nın Âdem'i büyük bir tutkuyla sevdiğini gören şeytan, yılan kılığına girerek Havva'ya yasak meyveyi yedirmiş ve onun zayıflığından yararlanmıştır (Akın, 2005: 114). Şeytan tarafından kandırılan kahverengi saçlı Havva, kızıl saçlı yarı yılan yarı insanın getirdiği elmayı ısırp cennetten kovulduğunda, saçları artık kıızıdır ve bu günahın bir işaretidir (Ülgen ve Özer, 2018: 196). Ancak Âdem'in de yasak meyveden yediği unutulmamalıdır (Akın, 2005: 114).

İncil'de kadının Âdem'den yaratıldığını ve günahkâr olanın kadın olduğu Timoteos'a Birinci Mektup'ta şöyle vurgulanır: “Kadının öğretmesine, erkeğe egemen olmasına izin vermiyorum; sakın olsun. Çünkü önce Âdem, sonra Havva yaratıldı; aldatılan da Âdem değildi, kadın aldatılıp suç isledi. Ama doğum yapıp kurtulacaktır; yeter ki, sağduyuyla iman, sevgi ve kutsallıkta yaşasın” (Timoteos'a Birinci Mektup, 2: 12, 15).

Hristiyanlığa göre kadın, erkeğin boyunduruğu altında tutulması gereken ve kolayca kötülüğe düşebilen bir varlıktır. Âdem'den sonra yaratıldığı için kimliği erkeğe bağlıdır: onun yardımcısı ve eşi olarak tanımlanır. Zayıf iradesiyle şeytanın oyununa gelir ve Âdem'in cezalandırılmasına yol açar. Kilise adamı son derece kadın karşıtı bir bakış açısına sahipti: “Günah kadınla başladı ve biz kadın yüzünden ölüyoruz” (Le Goff, 1992: 159).

İncil'de Efeslilere Birinci Mektup'ta şöyle der: “Ey kadınlar, Rab'be bağımlı olduğunuz gibi, kocalarınıza bağımlı olun. Çünkü Mesih bedeninin kurtarıcısı olarak kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Kilise Mesih'e bağımlı olduğu gibi, kadınlar da her durumda kocalarına bağımlı olsunlar” (Efesliler'e Birinci Mektup, 5: 22, 24).

Ve Korintililer Birinci Mektup'ta devam eder: “Kadınlar toplantılarınızda sessiz kalsın. Konuşmalarına izin yoktur. Kutsal Yasa'nın da belirttiği gibi, uysal olsunlar. Öğrenmek istedikleri bir şey varsa, evde kocalarına sorsunlar. Çünkü kadının toplantı sırasında konuşması ayıptır” (Korintililer'e Birinci Mektup, 14: 34, 35).

Kadının zayıf yapısı nedeniyle şeytana daha kolay kandığı ve şehvetli olduğu vurgulanarak, kadının yetersiz ve günahkâr olduğuna inanılmıştır (Aksan, 2013: 366): “Kendini zevke veren kadın hayatta iken ölmüştür” (Timetos'a Birinci Mektup, 5: 6).

Hristiyanlık inancına göre Havva'nın, Âdem'in yasak meyveyi yiyerek cennetten kovulmasına neden olduğu düşüncesi, insan neslinin günahkâr olmasının en önemli nedeni olarak görülmüştür. Kadının şeytana kanması, işbirliği yapması onun zayıf yaradılışlı olduğunu düşündürmüştür. Şehvetli olduğu vurgulanarak kadının eksik, günahkâr olduğuna inanılmıştır (Aksan, 2013: 366).

Alexandre, Kadınların Tarihi I kitabında, Tertullian “De cultu feminarum” eserinden alıntı yapar:

“Siz kadınlar, acı ve ıstırap içinde doğurursunuz. Kocalarınızın büyüü altındasınız ve kocanız sizin efendinizdir. Ve Havva olduğunuzu bilmiyor musunuz? Tanrı’nın sizin cinsinizle ilgili hükmü olarak o hala bu dünyada yaşıyor. O halde bir lanetli olarak yaşamanız müstahaktır. Şeytan, sizin içinizdedir. Ağaç’ın mührünü bozdunuz. Tanrı’nın kanunundan ilk ayrılan sizsiniz. Şeytanın nasıl alt edeceğini bilmediği erkeği aldatan kişi sizsiniz. Tanrı suretinde yaratılan erkeği kolayca alt eden sizsiniz. Bedel olarak öldünüz ki bu Tanrı’nın Oğlu’na bile ölüm getirdi. Yine de elbiselerinizi süslerle bezemeyi düşünüyorsunuz” (Alexandre, 2005: 407).

Ortaçağ’ın felaketleri ve talihsizlikleri çoğunlukla ya toplumu saptıran ve şeytan için çalışan cadıların işlediği suçların sonucu ya da Tanrı’nın intikamı olarak görülmüştür. Tüm batıl inançlar özellikle onlara dayanmasa da kadınlar birçok inanç ve geleneğin özündeki sebep olarak görülmüştür. Hatta Aristoteles kadınları ve çocukları birbirlerine benzer görmüş ve onları zayıf varlıklar olarak tanımlamıştır. Ona göre, kadınlar ve çocuklar toplum tarafından kontrol edilmesi ve korunması gereken varlıklar olarak görülüyordu çünkü her ikisi de temelde kusurlu varlıklardı (Ülgen ve Özer, 2018: 189).

Aristo’ya göre, erkek otoritesi meşrudur çünkü insanların doğasında eşitsizlik bulunur. Kadınlar, doğaları gereği zayıf ve mantıksız oldukları için erkeklerden aşağıdır. Üreme konusunda ise yalnızca verimli bir rahim sağlar; bunun dışında önemli bir işlevi yoktur (Ülgen ve Özer, 2018: 201).

Bu bağlamda, batıl inançların en iyi bilinen ve en güçlü iki bileşeni büyü ve kadınlardır. Özellikle büyü, başlangıçta çeşitli hastalıkları veya insanların sağlık sorunlarını tedavi etmek için kullanılmıştır. Ancak zaman geçtikçe büyüün kullanım alanı kontrolden çıkmış ve nihayetinde şiddet ve kan içeren olaylara yol açmıştır. Kadına biçilen rol sadece erkeğin boyunduruğu altında olması ve kötülüğün kaynağı olarak görülmesi değil, cadı olarak da görülmesidir.

“Witch” Cadı kelimesi, tanımına göre bilge bir kadını ifade eder. Bitkisel ilaçlar konusunda uzman olan bilge kadınlar cadı olarak bilinir. Gerçekte, bitki kullanımında ustalaşmış kadınlar Hristiyan Avrupalılar arasındaki ilk tıp uzmanlarıydı. On dördüncü yüzyılda kilise, eğitimsiz bir şekilde şifa dağıtan her kadının cadı olduğuna ve işkenceyle öldürülmesi gerektiğine karar vermiştir. Şifalı otlar ve iksirler konusunda bilgili oldukları iddia edilen yaşlı “bilge kadınlar”, cadı olarak adlandırılmıştır (Genç, 2011: 271; Eco, 2009: 203).

Aristo’yu takip eden Ortaçağ otoriteleri, âdet gören bir kadının bakışlarının aynayı karartabileceğini düşünüyordu. Albertus Magnus’a göre kadınlar menopozdan sonra daha

tehlikeli hale gelirdi. Çünkü fazla özsuları artık âdet kanaması ile atılmıyordu. Yaşlı kadınların beşikteki bebekleri gözlemleyerek onları zehirleyebileceğini söylüyordu. Toplumun bütün bir kesiminin -hem toplumsal rollerini (üreme yeteneklerini) hem de güzelliklerini kaybetmiş kadınların- dışlanması, bu sözde bilimsel gerekçeyle haklı gösteriliyordu. Bu yaşlı kadınlar zehre karşı bağışıklık kazanmışlardı çünkü zehre çok alışmışlardı (Thomasset, 2005: 71).

Kadınlar, iç organları, özellikle de cinsel organları tarafından kontrol edilen zihinsel olarak dengesiz fiziksel varlıklar olarak görülüyordu ve bu durum onları doğanın tedirgin edici güçleri haline getiriyordu. Kadın, evreni yaratan ve düzenini koruyan dinamik güç olan Doğa'nın bir yaratığıydı, çünkü insanoğlunun devamını sağlayan bir araçtı (Thomasset, 2005: 51).

Kadınların yaratılış gereği sahip olduğu biyolojik özellikleri bile kusurlu sayılmıştır. Kadın vücudunun soğukluğunun bir başka işareti de âdet kanamasıdır. Âdet kanı spermin benzeridir, fakat pişmediği için kusurlu spermdir (Sissa, 2005: 86).

Âdet gören bir kadının yakınında kalmak zorunda olan kişilerin, rahimdeki embriyoyu beslediği düşünülen âdet kanının olumsuz sonuçlarına maruz kalacağı düşünülüyordu. Âdet döneminde gebe kalan bir çocuğun doğduğunda kızıl saçlı olacağı fikri daha da tedirgin ediciydi. Yuttuğu âdet kanını organlarından atmaya çalışan çocuk, çiçek ve kızamık hastalığına yakalanabilirdi. Çeşitli inançlardan biri de: Uyuyan bir insanın ağzına girerek kendini ısıtmaya çalışan bir yılan, soğuk ve nemli olan rahme benzetilmiştir. Kadınların cinsel yetenekleri özellikle sorun görülmüştür (Thomasset, 2005: 60, 68, 71) ve bu inanç, kadınlara karşı duyulan korkuları daha da tetiklemiştir.

Ayrıca bir diğer inanişâ göre, doğaları gereği kontrol edemedikleri şehvetlerini doyurmak için eşleri dışındaki erkeklerle, şeytanla ve hatta bazen kara büyü ritüellerinde ya da fırsat buldukları her yerde şeytan kılığına girmiş keçi, domuz ve maymun gibi hayvanlarla cinsel ilişkiye girdikleri düşünülüyordu. Aynı zamanda, kırsal kesimdeki kadınların yağmur yağdırmak, komşularının ineklerini sütten kesmek, erkeklerini iktidarsız hale getirmek ve diğer yıkıcı görevleri yerine getirmek için büyü yapabilecekleri düşüncesi yaygınlaşmıştı (Akın, 2002: 159).

On dördüncü yüzyılda ise Kilise, eğitim almadan iyileştirme faaliyetlerinde bulunan her kadının cadı olduğuna, acı içinde ölmesi gerektiğine karar vermiştir (Genç, 2011: 271). Papa VIII. Innocentius tarafından yayımlanan ferman ile, resmi adımlar atılmıştır. 1484 yılında, iki Dominiken rahip, Heinrich Kramer ve Johann Sprenger, Almanya'daki büyücülüğü incelemek ve Malleus Maleficarum (Cadı Çekici) ansiklopedisini yazmakla görevlendirilmiştir (Berktaş, 2018: 59).

Malleus Maleficarum'un yazarları kitapta, kadınların bakmak için çekici olsalar da dokunmak için iffetsiz oldukları, erkekleri sadece hayatlarını sona erdirmek için baştan çıkardıkları ve ahlaksızlıkları nedeniyle sağladıkları zevkin ölümden daha kötü olduğu fikrini yayarak erkeklerin ruhlarını -belki de cinsel organlarını- kaybetmelerine neden olacaklarına dair vaaz vermekteydiler (Federici, 2012: 267).

Kramer, kitapta kadınların büyüclük yapmaya daha yatkın olduğunu iddia ederek bunu göstermeye çalışmaktadır. Havva Âdem'i kandırdığı için, Havva'yı ilk cadı olarak görmektedir (Genç, 2011: 271). Bu nedenle Ortaçağ'da iffetsiz davrandığı düşünülen kötü şöhretli kadınlar sıklıkla cadılıkla suçlanmıştır (Genç, 2011: 270; Federici, 2019: 36).

Ortaçağ Batı uygarlığında birey geniş, ataerkil ya da kabilesel aile yapısına bağlıydı. Aile yapısını erkek soyunun oluşturduğuna ve bunun da ortak geçmişi korumada birincil işlevi yerine getirdiğine inanılırdı. Erkek soyundan gelen aileler feodal dönemde özgün bir kişiliğe sahipti: güçlü bir bağlılık duygusu üzerine kurulmuşlardı ve ekonomik bağlar kadar, önemli askeri ve kişisel bağlara sahiptiler. Kadınlar bu yapıda oldukça aşağılarda bir statüye sahipti. Geçim kaynaklarının her zaman tehlikede olduğu ve doğurganlıklarının Tanrı'nın bir lütfundan ziyade bir talihsizlik olarak görüldüğü erkek egemende, askeri toplumda kadınlara genellikle pek saygı gösterilmezdi (Le Goff, 2019: 17, 18, 19).

Piskopos Gilbert de Limerick, yüzyılın başında, bu toplumda kadınlara herhangi bir özel rol verilmediğini açıkça ifade eder. Erkeklerin doğuştan üç işlevsel gruba (papaz, savaşçı ve köylü) ayrıldığını göstermeye çalışırken, kadınları da benzer şekilde sınıflandırmıştır. Ancak, "Kadının görevinin dua etmek, tarla sürmek ya da savaşmak olduğunu söylemiyorum" der ve "Kadınlar, bu işleri yapanların eşleridir ve onlara hizmet ederler" diye ekler (Duby, 1992: 192).

Kadınlar, eşleri, aileleri ya da evlilikleri açısından her zaman daha kötü bir durumda değillerdi. Evlenmek, bir kadının doğduğu aileyle bağlarını koparması gerektiği anlamına gelmiyordu. Kadının evlilikten sonra bile ailesinin onu koruma ve kollama sorumluluğu devam ediyordu. Bu da kadınların tamamen kocalarına bağımlı olmadığını gösterir. Kamusal hayatta, vasiyet hazırlayabiliyor ve mahkemede kendilerini savunma hakkına sahiptiler. Ekonomik alanda, daha önce düşünüldüğünden çok daha geniş bir ölçekte faaliyet gösterebiliyorlardı (Rullman, 1996: 72).

Kilisenin yasa gücü dokuzuncu yüzyılda güçlendikçe, tüm bunlar değişmiştir. Kadınların kiliseyle ilgili tüm faaliyetlerden dışlanması, kadınlara yönelik olumsuz imajın artan etkisinin ilk işaretiydi. Bu bakış açısı, Ortaçağ'ın sonlarına gelindiğinde insanların zihinlerine derinlemesine yerleşmişti ve toplumsal yaşamın birçok alanını etkilemiştir. Thomas Aquinas'ın tezi, bu bakış açısını daha da güçlendirmiştir. Ona göre kadınlar iki açıdan daha aşağıdaydı:

birincisi, “doğal” olarak; ikincisi ise, sadece Havva’nın sorumlu tutulduğu ilk günah nedeniyle. Ona göre kadın olmak doğal bir kusurdu. Bu dönemde kadınların hakları ciddi şekilde kısıtlanmıştır; örneğin, mahkemede ancak erkek bir vasi tarafından savunulabiliyorlardı (Rullman, 1996: 72).

Ruhban sınıfı, rahipler ve erkek kilise müdavimleri yazılı söze hükmediyor, bilginin yayılmasını düzenliyor ve kadınların nasıl görüldüğünü şekillendiriyordu. Kadınlar özellikle “temelde kötü niyetli ve şeytani” olarak hedef alınmıştır (Klapisch-Zuber, 2005: 11, 17). Ev dışında sokağa çıkmaları, gösterişli giyinmeleri, dans etmeleri, partilere katılmaları ve hatta kahkaha atmaları yasaktı. Vaizler, meydanlar ve sokaklar gibi kamusal alanlarda bir kadının tanınabileceği ve özellikle genç erkeklerde şehveti tetikleyebileceği konusunda uyarıda bulunur ve erkek bakışının olası bir tehdit olarak görüldüğünü belirtirdi. Evinden uzaklaşan bir kadın diğer insanlar için tehlikeliydi (Genç, 2011: 243, 247).

Aristoteles’in etkisi, kadın ve erkeğin ayrılmasına ve kendi alanlarında farklı faaliyetlerde bulunmalarının gerekliliğine yol açmıştır. Erkekler kamusal alanda konuşma özgürlüğü ve hakkı tanınırken, kadınların bunu yapmasına ya izin verilmemiş ya da gönülsüzce izin verilmiştir. Kadınların rolleri çoğunlukla aile hayatı ve üreme ile sınırlandırılmıştır. Bilim, etik ve siyaset felsefesine göre kadınlar ya iffetli kalmalı ya da sadece çocuk doğurmaya odaklanmalıydılar. Bir kadının tüm özellikleri üremeye yönelikti (Klapisch-Zuber, 2005: 13, 15, 23). Kadınların üstlenmesi gereken en önemli iki sorumluluk doğum ve ev işleriydi. Kadınlar kocalarına boyun eğmek zorunda bırakılmakta ve eşlerini seçme şansları bulunmamaktaydı (Uçkun, 2017: 5). On dört yaşını doldurduktan sonra kadınlar, ebeveynlerinin çok önceden nişanladığı bir erkekle görkemli bir törenle bekaretlerini kaybetmeye, “efendilerinin” evine girmeye ve onun yönetimi altında yaşamaya mahkûm edilirdi (Duby, 1992: 193).

Ortaçağ’ın sonlarına doğru, on üçüncü yüzyılın başlarında kilisenin yeni evlilik paradigması, kadınları daha fazla kısıtlamalar altına aldı. Katolik Kilisesi, evliliği “üreme ve cinsel aşırılıkları önleme” amacı güden bir araç olarak değerlendiriyordu. Evlilik, “ tarafların karşılıklı rızasına dayalı, ömür boyu süren bir bağlılık” olarak tanımlanıyordu. Ancak gerçekte, bir kadının kocasına onay verme hakkı çoğu zaman görüldüğünden çok daha önemsiz durumdaydı. Bu nedenle, birçok kadın, kendi yaşamlarını yönetebilmek için manastır hayatını seçmeye karar vermiştir (Rullman, 1996: 72).

Artık babaları tarafından yönetilmemelerine rağmen kadınlar, otoriteden dolayı kocalarına boyun eğiyordu. Bir kadın eşini boşama ayrıcalığına da sahip değildi ancak bir erkeğin boşanmak için bir gerekçeye ihtiyacı yoktu. Elbette istisnalar da bulunmaktaydı.

Örneğin, varlıklı ve aristokrat kadınların işi diğer kadınlara göre daha kolaydı (Genç, 2011: 255, 242).

Kadınlar, vaizler tarafından genç kızlar ve yaşlı kadınlar olarak ayrılmıştır (Casagrande, 2005: 79). Genç kızlar sıklıkla aristokrat kadınların yardımcıları olarak kullanılırdı. Şehirlerdeki kadın kölelerin, aristokratların evlerine ev işlerinde yardımcı ya da fahişe olarak getirildiği iyi bilinmektedir. Sahiplerinin cinsel ve diğer arzularını tatmin etmeleri istenirdi. Uppsala piskoposuna göre, bu kadınlar fazla beslenilmemeliydi (L'Hermite-Leclercq, 2005: 223).

Ortaçağ boyunca kadınlar, zanaatkâr loncalarından dışlanmaları ve ticaretten uzak tutulmaları nedeniyle sıklıkla fahişeliğe yönelmek zorunda kalmıştır. Katolik Kilisesi, tutku ve cinselliği ahlaksız olarak görse de o dönemde fahişelik yasak değildi. Fahişeler, çoğunlukla bekâr erkeklere çekici gelse de sosyal hiyerarşinin en alt basamağında yer alıyorlardı. Ancak saklanmak zorunda değillerdi. Düzenlenen şöenler ve kutlamalarda kabul görüyor ve düğünlerde hediyelerle uğurlanıyorlardı. Bununla birlikte bu konumdaki kadınların, kendilerini ve çocuklarını zar zor geçindirecek kadar para kazanabildikleri bilinen bir gerçektir (Aksan, 2017: 97, 98).

Kadınların fahişelik yapmasında şüphesiz sosyal, psikolojik ve mali nedenler etkili olmuştur. Hatta pek çok fahişe, kadınların dinî törenlere katılımını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden gezgin ve zaman zaman sapkın vaizlerin takipçisi olmuştur ki bu o dönemde ortaya çıkan yeni bir olgudur (L'Hermite-Leclercq, 2005: 224).

Hür bir kadının köle bir erkekle evlenmesi Ortaçağ boyunca hoş karşılanmamıştır. Bununla birlikte eşinden çocuk sahibi olmak isteyen bir kadın hayatını, özgürlüğünü ve mülkünü kaybetme riskiyle karşı karşıya kalıyordu; çocukları yasal olarak köleleştiriliyor ve mirastan mahrum bırakılıyordu. Ancak bir erkeğin köleleriyle cinsel ilişkiye girmesi konusunda yasal bir kısıtlama yoktu ve kölelerden olma çocuklarını mirasçı olarak kabul edebiliyordu.

Erken Ortaçağ'da kadınların yaşamları genellikle evle sınırlıydı. Zamanla köylü kadınlar, kocalarına tarlada eşlik etmeye başlamıştır. Buna karşılık kentli kadınlar kocalarının işlerinde yardımcı olarak çalışıyordu. Cesaret edip sesini yükselten kadınların zamanla kendi işlerini kurdukları ve hatta loncalar oluşturdukları bilinse de bu değişim daha sonraki yıllarda gerçekleşmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki bu loncalar uzun ömürlü olmamış ve erkek baskısına direnememişlerdir.

Köylü kadınlar; küçükbaş hayvanların bakımı, yün eğirme ve dokuma gibi ev dışında yaptıkları işlerden her zaman sorumlu olmuşlardır. Ekonominin çeşitli alanlarında da kadınlar kuşkusuz baskın bir konuma sahiptir. Yaptıkları işler arasında iplik eğirme, sepetçilik ve ot

biçme ve kurutma yer almaktadır. Yiyeceklerini haftalık pazar yerlerinde satmak da köylü kadınların bir diğer göreviydi. Dönemin genel eğilimine uygun olarak otlar toplayıp ilaç yapıyorlar ve annelik içgüdüsünün bir başka tezahürü olarak çocuklarının karnını doyurmak için evde reçel yapıyorlardı. Ortaçağ'da köylü kadınlar kocalarından ayrı olarak çeyizlerine dahil olmayan mülklere de sahipti ve o dönemin Avrupa'sında kadın neredeyse hiçbir zaman yasal ekonomik bağımsızlığa sahip olmamıştır.

Gündelik yaşamları gözlemlendiğinde, kentsel alanlardaki kadınlar yaptıkları işlerin çeşitliliğiyle kentsel yaşamın gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Dünya çapındaki kent kayıtlarında kadınların temizlik, yıkama, bira yapma, satma, müşteri çekme, bira miktarını hesaplama, ödeme toplama ve maya üretme gibi işleri yapan baskın bir geleneksel karakter olduğu görülmektedir (Genç, 2011: 251, 243, 244, 245, 246).

Ortaçağ hukuku kadınların krallık ya da toplum yönetiminde görev almasını yasaklıyordu. Kadınlar orduda görev alamaz, yetkili bir pozisyonda bulunamaz, hâkim olamaz ya da avukatlık yapamazdı. Ancak soylu kadınlar için bu durum daha farklılık göstermekteydi. Soylu bir kadın, tıpkı İsa'nın annesi gibi "hanım" olduğu için yüceltilirdi. Bir hanım her şeyden önce bir eş ve dolayısıyla bir anneydi. Ancak yine de evden çıkarken saçlarını gizlemeye çalışır ve yüzlerini örterlerdi (Duby, 1992: 195, 188).

Kocaları feodal bir lorda hizmet ederken ya da bir savaşta savaşıırken, soylu kadınlar onların yerini dolduruyordu. Kocalarının yokluğunda bazen sadece ev halkını, bazen de yüzlerce kişiyi idare ediyorlardı. Çocuklarının eğitimiyle ilgilenirlerdi. Kalede şiir okumaları, dans, müzik ve diğer etkinlikleri içeren bir kültürel program düzenliyorlardı (Genç, 2011: 250, 253).

Evlilik, kadınlar için Tanrı'ya adanmış bir hayattan sonra ikinci en iyi seçenek olarak görüldüğünden, Ortaçağ kadınlarının iki seçeneği vardı: evlilik veya manastır hayatı (Yıldız, 2018: 148). Erdemli bir yaşam sürdürmek için birçok kadın, manastırlarda yaşamayı tercih ediyordu (Uçkun, 2017: 19).

Kadınların kendi çağlarının kültürel etkinliklerine aktif olarak katılma fırsatları oldukça sınırlıydı. Ancak manastıra girerek bu katılımı gerçekleştirebiliyorlardı. Elyazmaları manastırlarda rahibeler tarafından da kopyalanıyor ve süsleniyordu. Manastır okullarında yalnızca okuma, yazma, İncil ve Latince öğretilmiyordu. Rahibeler, keşişler kadar kapsamlı ve sistematik olmasa da gramer, diyalektik, retorik, müzik, aritmetik, geometri ve astronomiden oluşan "yedi sanat" dersleri alıyorlardı (Uçkun, 2017: 65).

Manastırlar, çok yetenekli kadınlara olduğu kadar, dünyevi konulara yakın kadınlara da ev sahipliği yapıyordu. On ikinci yüzyıla kadar okuma ve yazma "papaz ya da kadın işi" olarak

görüldüğü için, bu kadınlar genellikle kocalarından daha kültürlüydüler (Rullman, 1996: 73, 74). Dinî liderlerin kadınları küçük yaşlardan itibaren bu şekilde yetiştirdikleri, onları koruyucu bir duvar ve dinî içerikle çevreledikleri iyi bilinmektedir. Geriye kalan kadınlar ise soylarını devam ettirmek için evlenmeye mecbur bırakılıyordu. İstemeseler bile, babaları için devletlerarası evlilik adayları olarak görülmektedirler (Genç, 2011: 243, 255).

Hristiyanlık, gerçekten de Ortaçağ Avrupası'nda yaşamın her yönünü etkilemiş ve bireylerin ne yapması ve nasıl davranması gerektiği konusunda katı kurallar uygulamıştır. Kilise, en yüksek dinî otorite olarak, insanların özel işlerine bile karışmıştır. Akıl yoluyla bir gerçeği anlamayı teşvik etmek yerine, dinin belirlediği her şeye inanmayı zorunlu kılmıştır (Başçı, 1999: 71).

1.3. İslamiyet Ortaçağı'nda Kadın

Doğu medeniyetlerinde kadının sosyal ve kültürel statüsü Ortaçağ boyunca önemli ölçüde değişmiştir. İslam'ın gelişinden önce Arap kültürlerinde hâkim olan Cahiliye Dönemi anlayışları bu değişimlerin merkezinde yer almaktadır. Bu dönemde kadınların sosyal konumu düşüktür, cinsiyet eşitsizliği artmış ve kişisel özgürlükler kısıtlanmıştır. Ancak İslam'ın gelişiyi birlikte kadınların statüsünde önemli değişiklikler yapılmış ve bu süre boyunca sosyal, yasal ve teolojik bağlamlarda onlara yönelik tutumlar değişmiştir.

Cahiliye Arap toplumu kabileciliğe büyük değer vermektedir. O dönemde aileyi bir koca, eş ya da eşler, çocuklar ve köleler oluşturmaktaydı. Arap ailesinin yapısı ataerkildi. Sonuç olarak, erkeğe her zaman kadından daha fazla öncelik verilirdi. Çünkü erkek, kadının aksine sıradan bir insan olmaktan ziyade bir savaşçı, ailenin ve kabilenin güç kaynağıydı (Köse, 1999: 8). Kadınlar genellikle sadece ev işleriyle meşgul olurlardı. Söz sahibi olan erkekti (Özlük, 2019: 8). Ataerki aile sistemi nedeniyle kadınlar sıklıkla aşağı görülmekte ve bazen de göz ardı edilmekteydi. Çocukların yetiştirilmesinden anne değil erkek sorumluydu. Kadının kocasına itaat etme yükümlülüğü vardı, tıpkı erkeğin karısını ve çocuklarını destekleme yükümlülüğü olduğu gibi. Kadınlar aynı zamanda çadırlardaki çocuklara bakmak, develeri sağlamak ve erkekler savaş alanındaiken deve yününden giysiler ve hurma lifinden hasırlar yapmakla da görevliydi. Ayrıca baskınlar sırasında savaşçılara su sağlamaktan, onları şiiirle motive etmekten ve yaralılarla ilgilenmekten de sorumluydular. Yine de bu sorumluluklar kadınlara yasal bir konum ya da saygınlık kazandırmamıştır (Koçak, 2017: 240, 244). Kadınların yararına olan konular söz konusu olduğunda bile, onlar adına konuşan erkekti. Aynı durum, babalarının işlerine karşı gelme hakkına sahip olmayan çocuklar için de geçerliydi. Örneğin, Cahiliye Dönemi'nde bir baba, kızı istese de istemese de çok yaşlı da olsa, kızını

istediği erkeğe verebilirdi (Çağatay, 1957: 123). Evlilik, babanın sözüne tabiiydi. Bu anlamda kız ailesine itiraz edemezdi. Ancak aristokrat ailelerden gelen kadın ve kızlara düşüncelerini dile getirme şansı verilirdi (Öztürk, 2011: 238, 239). Yine cahiliyede evlilik için verilen mülk, kızın babasına veya baba yoksa, en yakın akrabasına aitti. Buna karşılık, aristokratların eşlerini seçme özgürlüğüne sahip oldukları, zorla evlendirilmedikleri ve hatta boşanma davası açabildikleri de bilinmektedir (Koçak, 2017: 246).

Cahiliye Arapları'na göre vasi; kızını ya da himayesi altındaki kadını evlenmeye zorlama yetkisine sahipti. Örneğin, bir kadının kocası öldüğünde, adamın oğlu ya da diğer aile üyeleri -kadının kendisi de dahil olmak üzere-, onun üzerinde herkesten daha fazla hakka sahipti. Kocanın vasisi elbiselerini kadının üzerine attığında onunla evlenebilir ya da yeni bir başlık parası karşılığında onu kardeşlerinden biriyle evlendirebilirdi. Eğer kadın kabul edilen bir ödemede bulunabilirse bu durumdan kurtulabilirdi.

Cahiliye döneminde boşanmış bir kadının iddeti yokken, kocası vefat etmiş bir kadının bir yıllık iddeti vardı. Eşi vefat eden kadın bir yıl yas tutar, mümkün olan en kötü kıyafetleri giyer ve kokulardan kaçınırdı. İslam bu geleneği daha sonra kaldırmıştır (Demircan, 2013: 30, 35, 26).

İslamiyet öncesi Arap toplumunda soyun devamı büyük önem teşkil etmekteydi. Bu nedenle Araplar doğurgan kadınları tercih eder, kısırlık ise olumsuz bir durum ve boşanma sebebi olarak görülürdü. Hamile ve çirkin bir kadın Araplar tarafından kısır ve güzel bir kadından daha çekici görülmekteydi. Evlilikte bakireler, özellikle de genç kadınlar tercih edilirdi. Bekaret hayati önem taşıyordu. Bakire olmadığı anlaşıldığında gelinin ailesi ayıplanır, suçlanır ve aile ise bu utancı ortadan kaldırmak için kadını öldürürlerdi (Öztürk, 2011: 238, 239). Ayrıca Cahiliye Dönemi'nde erkekler küçük kızlarla evlenmeyi de tercih ederdi. Genellikle kızlar on iki yaşına gelmeden evlendirilir ve ancak çocuk doğurduktan sonra aile tarafından kabul edilirdi (Öztürk, 2011: 251; Aksu, 2001: 263). Kız çocuğu, çocuk sahibi olmadan önce vefat ederse kocasına taziye de bulunulmazdı (Aksu, 2001: 263). İslam, kadın bedeni ve cinselliği üzerindeki hakları, kadından ve kabilesinden alarak evlendiği erkeğe vermiştir. Bu durum, cinsiyetler arasındaki ilişkiyi yeni bir temele oturtmuş ve evliliğin tanımını bu erkek hakkına dayandırmıştır (Berktaş, 2012: 120).

Eşlilikte erkekler için sınırsızlık söz konusuydu. Kaynaklara göre, eş olmadan yaşamak, geçici olarak evlenmek, eş değiştirmek, bir kadını bir soyluya çocuk sahibi olması için teklif etmek ve çocuk doğana kadar onu görmemek ve bir üvey anne ile evlenmek gibi farklı evlilik türleri de vardı (Köse, 1999: 8). İslam sınırsız evlilikleri yasaklamış ve aynı anda sadece dört kadınla evlenilebileceğini öngörmüştür (Çağatay, 1957: 122).

Bununla birlikte, Bedevi Arapların tek eşli olduklarına, namusun hem kadın hem de erkek tüm Araplar için en önemli şey olduğuna ve sadece eşleriyle yakın ilişkiler kurduklarına dair kanıtlar da vardır (Özlük, 2019: 8). Ancak boşanma hakkına yasal olarak erkekler sahipti. Erkek bir kere “boşsun” dediğinde evlilik sona ermezdi. İsterse karısına geri dönmekte özgürdü. Ancak üçüncü boşanmadan sonra karısına geri dönemezdi (Öztürk, 2011: 252).

Arap toplumunda kadın evlendikten sonra kocasının kölesi sayılırdı. İslam, karı ve kocayı ailenin iki temel unsuru haline getirerek, birbirlerine karşı sorumlu kılarak ve evlilik bağından kaynaklanan istismarlara son vererek bu duruma son vermiştir (Köse, 1999: 12).

Cahiliye Dönemi’nde kadınların miras alma ya da varis olma hakkı da yoktu (Çağatay, 1957: 122). İslam öncesi Arap medeniyetinde sadece “ata binen, ok atan, kılıç kullanan ve ganimet toplayan” erkekler miras almaya hak kazanıyordu; “mızrakla savaşmayan ve vatanlarını savunamayan” kadınlar ve kızlar ise mirastan mahrum bırakılmaktaydı (Yılmaz, 2017: 272). Ancak İslamiyet bu konuda olabildiğince eşitliği önce planda tutmuştur. Başka bir deyişle, kadınların miras haklarını kabul etmiştir (Berki, 1981: 110). Kız çocuğuna payın yarısının verilmesi, üstünlükten ziyade sosyal adalet ve dengeden kaynaklanmaktadır. İslam hukuku, ailenin geçimini sağlamaktan, ebeveynlere bakmaktan ve kadına mihri vermekten yalnızca erkeklerin sorumlu olduğunu belirtmektedir. Kadının mülkiyetinin erkeğin mülkiyetinden farklı olduğunu belirtir. Kadın kazancının tek sahibidir ve tüm bunların karşılığında kimseye borçlu değildir. Bu nedenle, kadının tüm payı alması erkeğe zarar verecektir (Akdemir, 1997: 256).

Arap görüşünde kadın, erkekleri sık sık kandıran ve onlara kur yapan, kötülüğün olası hedefi olarak görülüyordu. Muhakeme, zekâ ve hakimiyet açısından kadınlar, erkeklerden daha aşağı bir konumdaydı (Altıntaş, 2001: 65). Bu nedenle kız çocuğuna sahip olmak utanılacak bir durum olarak görülmekteydi. Kız çocuklarını bir yük olarak görürlerdi. Araplar için kız, kabilesi ve ailesi için sürekli sorun yaratma yeteneğine sahipti. Başına bir şey gelse, örneğin esir düşse ve birçok kabile savaşından birinde satılsa, ailesi utanırdı (Demircan, 2004: 18). Hatta bazı kabilelerde kız çocuklarını diri diri gömmek de bir gelenektir, ancak bu uygulama oldukça nadirdir. Bu eylemi, sonunda yoksullaşacakları ya da namuslarının kirletileceği endişesiyle yaparlardı (Çağatay, 1957: 122, 123).

Araplar kızlarının hayatta kalmasına izin verdiklerinde, onlara yünlü elbiseler giydirir ve koyun ya da deve güttürürlerdi. Öldürmeyi planladıkları kızları altı yaşına geldiğinde, onlara zarif giysiler giydirir, akrabalarına götüreceklerine söz verir ve sonra onları çölde önceden hazırlanmış bir çukura atıp toprağa gömmekteydiler. Doğar doğmaz öldürülenler de olurdu. Böyle bir durumda, hamile kadın bir çukur kazar, orada doğum yapar ve çocuk kızsaa oraya

gömerlerdi. Eğer erkek ise onu alır ve büyütürlerdi (Koçak, 2017: 242). Kur'an-ı Kerim'de bu durumla ilgili şöyle haber verilir:

“Yine onlar -hâşâ- “Kızlar Allah'ındır” diyorlar. Akıllarınca beğendikleri de kendilerinin oluyor! Onlardan birine bir kız müjdelendiğinde, öfkelenerek yüzü mosmor kesilir. Verilen müjdenin kötülüğünden dolayı halktan gizlenir. Böyle bir alçaltıcı duruma rağmen onu yanında mı tutsun yoksa toprağa mı gömsün! Görün işte, ne kötü yargıda bulunuyorlar!” (Nahl Suresi: 57, 59).

Müslüman olduktan sonra Hz. Ömer, Cahiliye Dönemi hanımları hakkındaki düşüncelerini anlatmak için şu sözleri kullanmıştır. “Allah'a yemin olsun ki, Cahiliye Dönemi'nde kadınlar bizim gözümüzde bir hiçti. Ta ki Allah onlar hakkında indirdiklerini indirinceye kadar” (Aksoy, 2021: 28).

Cahiliye Dönemi boyunca Arapların birbirlerine karşı yürüttükleri savaşlar neticesinde hem erkeklerin hem de kadınların esir alınmasıyla sonuçlandı. Bu esirler Mekke'nin ünlü pazarlarında satışa sunuluyordu. Ev işleri kadın köleler tarafından yapılırdı ve deve gütmek de dahil olmak üzere sahipleri tarafından verilen tüm görevleri yerine getirmeleri gerekiyordu (Koçak, 2006: 36; Altıntaş, 2001: 65).

Cahiliye Arap kültüründe kadınlar genellikle iki gruba ayrılırdı: cariyeler ve özgür kadınlar (Altıntaş, 2001: 63). Buna ek olarak, özgür kadınlar bedevi ya da aristokrat olarak sınıflandırılabilir. Soylu ailelerden gelen şehirli kadınlar seçkin kesimi oluşturmaktaydı. Bedevi kadınlar ise kırsal kesimde hayvancılıkla uğraşan kadınlardı (Aksoy, 2021: 27).

Varlıklı ve aristokrat ailelerin eşleri ve kızları onurlu ve kişilikli olarak görülürdü (Gözütok, 2001: 285). Etkin rollere sahip olmaları dışında, değer ve saygı görmekteydiler (Altıntaş, 2001: 63). Bu dönemde varlıklı ailelerden gelenler kadınlar dışında, okuryazar kadın neredeyse hiç yoktu (Gözütok, 2001: 285). Kadınlar aile içinde otorite sahibi biri olarak görülürdü ve kararlarına değer verilirdi. Ancak Cahiliye anlayışı, zengin ve özgür kadınların sosyal hayatta söz sahibi olmasına rağmen kadın kimliğini kabul etmiyordu (Altıntaş, 2001: 63, 65).

Dönemin kadınlara bakış açısı ve uygulanan adetler daha çok cariyeler ve özgür ancak bedevi kadınları kapsamaktaydı. Örneğin, zina ve fahişelik köleler ve cariyeler için doğal, özgür kadınlar içinse onursuzluk olarak görülüyordu (Aksoy, 2021: 28).

Köle ve cariyeler ya miras yoluyla intikal eder, mal ve eşya gibi alınıp satılır ya da hediye veya düğün bedeli olarak verilirdi. Suç işleyen köle ya da cariyeler, özgür insanların işlediği suçlara kıyasla neredeyse iki katı daha fazla cezaya çarptırılırdı. Cariyelerin çocukları da benzer şekilde köle ya da cariye olarak kabul edilirdi, ancak babaları isterse aralarından zeki

ve yetenekli olanları kendi ailelerine dahil edilebilirdi (Çağatay, 1957: 119). Cahiliye Dönemi boyunca son derece sert muamelelere maruz kalmışlardır. Bir köle ya da cariyenin efendisi ona istediği gibi davranabilir, onu öldürdüğünde ya da öldüresiye dövdüğünde veya elini, kulağını kesip gözünü oyduğunda asla sorumlu tutulmazdı. Çünkü cariyelerle ilgili geleneksel kabile hukuku böyleydi (Altıntaş, 2001: 66). Hatta bazı cariyelerin efendileri onları fuhuşa zorlar ve kazançlarından mahrum bırakırdı (Çağatay, 1957: 121). Ancak kadın köle efendisinin sevgisini kazanabilir, onun arkadaşı olabilir ve yeteri kadar ilgi çekici ve güzelse, aklını ve kalbini kazanıp cariyelikten ayrılabilirdi (Koçak, 2006: 36). Ancak cariyeye evliliği özgür erkekler için bir suç olarak görülmekteydi (Öztürk, 2011: 239).

İslamiyet'in gelişiyile cariyelik tamamen ortadan kaldırılmamış olsa da İslam'la daha iyi koşullara kavuşmuştur. İslam öncesi dönemde olduğu gibi, fuhuşa zorlanmamış, köle ve cariyelere kötü muamele ve zulüm yasaklanmıştır. Cariyeler ile evliliğin yolu açılmıştır. Bağımsızlıklarını elde etmelerine yardımcı olmaları teşvik edilmiştir (Aktan, 2001: 62).

Ancak ister bedevi ister seçkin olsun, fuhuş erkekler için onursuzluk olarak görülmüyordu. Gerçekte, zina yapanın kınanmamasının yanı sıra, bir gurur meselesi olarak görülmüyordu (Aksoy, 2021: 28).

İslamiyet, gelişiyile birlikte Cahiliye Dönemi'nin kadınlara yönelik sert ve eşitsiz sisteminin önemli bir değişim geçirmesine neden olmuştur. Kadınların hayatında önemli bir rol oynayan yasal, ahlaki, sosyal ve insani yaşamlarını üst düzeye çıkarmıştır (Baseri, 2014: 123). Arapların aşırılıkları ve hataları da dahil olmak üzere kadınlarla ilgili tüm kötü tutum ve eylemlerini yasaklayarak onları kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Kadın ve erkeği eşit olarak görmüştür. Kadınları toplumun dışında tutmaya çalışmak yerine, kadın-erkek etkileşimlerinin sınırlarını, normlarını ve standartlarını belirlemiştir (Aksoy, 2021: 32).

Cahiliye Dönemi'nden İslam'ın gelişine kadar kadınların sosyal statüsü önemli değişiklikler geçirmiştir. İslam, kadınlara pek çok yasal ve sosyal haklar tanımıştır, ancak bu hakların nasıl uygulandığı zamana ve yere göre değişiklik göstermiştir. İslam'ın gelişiyile Cahiliye döneminde yaşadıkları eşitsizlikleri bir nebze azaltmış olsa da kadınlar İslam medeniyetlerinin siyasi ve kültürel sistemlerinde önemli engellerle karşılaşmıştır.

İslam medeniyetlerinde kadının konumunu anlamak için Sasani, Emevi ve Abbasi dönemlerine bakmak gerekir. Bu devletlerin her biri, geleneksel ve dinî değerleri birleştiren kendine özgü gelenekler geliştirmişlerdir. Kadınların ev, eğitim ve sosyal hayattaki rolleri; bu devletlerin kültürel ve dinî değerleriyle şekillenmiştir. Bu bölümde üç büyük medeniyette kadınların toplumdaki yeri ve yaşamları ele alınacaktır.

1.3.1. Sasani İmparatorluğu Dönemi

Kadim Pers kültürü ve Zerdüşt dinî, Sasani İmparatorluğu'nu (224-651) şekillendirmiştir. Sosyal sınıflar net bir şekilde ayrılmış ve toplum katı bir hiyerarşik düzene göre organize edilmiştir. Zerdüşt inancının etkisiyle, özellikle soylu sınıfa mensup kadınlar, aile içinde önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir. Ancak, kadınların genel toplumsal faaliyetlere katılımı, sosyal sınıf ve dinî yasalar tarafından kısıtlanmıştır. Bu dönemde kadınlara yönelik algı hem dinî gelenekler hem de devlet politikaları tarafından şekillenmiştir.

Sasani yazılı materyalleri, Sasani toplumunun ataerkil bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Sasani İranı'nda erkekler kadınlardan üstün kabul edilir ve doğrudan ayrıcalıklı bir konumda bulunurdu. Ataerkillik, Sasani toplumunun sosyal ve politik yaşamının tüm yönlerini etkileyen düzenleyici bir unsur olarak işlev görmüştür. İnsanların politik gücü, patriyarkal düzende statülerine göre belirlenmiştir. Sasani hukuki metinleri, erkek varislerin ailenin istikrarı için önemini vurgular. Çocuklar babalarına ve baba soyuna atanırken, mahkemelerde erkeklerin üstünlüğü ön plana çıkar. Kadınlar ise soyun devamlılığını sağlayamayacakları gerekçesiyle erkeklere bağımlı kılınmıştır. Kadınlar ve çocuklar, hukuki otoriteler tarafından aynı yasal statüye sahiptir. Erkeği desteğine ihtiyaç duyan bireyler olarak değerlendirilirler (Dezhamkhooy, 2012: 1, 2, 3).

Bartholomae'nin, Sasani döneminde kadınların hukuki hakları üzerine yazdığı kitabına göre, kadınlar kendi eşlerini seçme özgürlüğüne sahipti ve babalarının onlar için seçtiği bir adamı kabul etmek zorunda değildi. Baba, kızının kendi kararını reddetmesi durumunda onu mirasından mahrum edemez veya başka bir şekilde cezalandıramazdı (Bahrami, 1998: 29). Ancak Sasani kültüründe, ailesinin onayı olmadan evlenen bir kadın, tüm kadınlar arasında en aşağılık konumda görülürdü. Böyle bir evlilikle, aile geleneğini sürdüremezdi. Ancak, bu kadın daha sonra bir çocuk dünyaya getirir ve o çocuk büyürse, kadının babasının soyuna ait olarak tanınırdı (Toğay, 2018: 18).

Evlilikten sonra bir kadının ailesiyle olan tüm bağları kesilir ve yeni konumu, kocasına itaat etmeyi gerektirirdi (Dezhamkhooy, 2012: 3). Evlilik sözleşmesi, “evin hanımı” olarak bilinen kadının, çocuklarıyla birlikte kocası tarafından geçimlerinin sağlanma hakkına sahip olduğunu belirtirdi (Maksymiuk, 2019: 4). Evli kadınlar arasında geçici ve pratik evlilikler de yaygın bir uygulamaydı. Kadınlar, genellikle ilk kocaları için bir erkek varis sağlamak amacıyla sembolik olarak başka bir erkekle evlenebilirlerdi. Bir koca, geçerli bir nedeni veya özel bir yükümlülüğü olması durumunda, karısını ve mülklerini belirli bir süre için başka bir erkeğe devredebilirdi. Bu durumda kadın hâlâ ilk kocasının yasal eşi olarak kabul edilir ve velayeti ilk

kocasına ait olmaya devam ederdi. Geçici evlilikten doğan çocuklar da ilk kocanın çocukları olarak sayılırdı (Dezhamkhooy, 2012: 3).

Kadın ve çocukları, kocanın ölümü durumunda miras hakkına sahipti. Dul kadın, yalnızca kocası öldüğünde ve geride oğul ya da erkek kardeş bırakmadığında kızının evliliğini onaylama hakkına sahipti. Kocanın çocuk bırakmadan vefat etmesi durumunda, eşinin ona varis sağlamak amacıyla “aracı halefiyet” olarak bilinen özel düzenlemeler yapması gerekiyordu. Dul kadın, önceki kocasının çocukları olarak kabul edilecek çocuklara sahip olmak için başka bir erkekle evlenmek zorundaydı (Maksymiuk, 2019: 4). Kadın, yeniden evlenmediği veya başka bir gelir kaynağı bulmadığı sürece eski eşinden nafaka alma hakkına sahipti ve boşanma ya da ayrılık durumunda çeyiz talep edebilirdi (Bahrami, 1998: 30).

Zerdüştlüğün kutsal metni olan Avesta, Sasani döneminin en önemli metni olarak, hiyerarşik bir toplumsal yapı önermektedir. Bu yapıda toplum dört ana kategoriye ayrılmıştır: çiftçiler (Vasterio feshount), yöneticiler (Divan salaran), savaşçılar (Rathshr) ve din adamları (Athrovan). Erkek grupları etrafında şekillenmiş bir toplumsal tabakalaşma biçimi olup, kadınlara bu ayrımda yer verilmemiştir. Avesta’ya göre, soylu bir genç kadın, bağlılık, güvenilirlik, nezaket ve iyi bir ev hanımı olma özelliklerine sahip olmalıdır. Aynı zamanda alçakgönüllü olmalı ve babasını, atalarını ve eşini lideri (salar) olarak görmelidir. Ancak, bu kadının aynı zamanda çekici ve düzgün yapılı olması da beklenir. Böyle bir kadın “kadınların en iyisi” olarak tanımlanır. Bu tanımda, erkek aile üyelerine ve baba soyuna gösterilen bağlılık ve sadakat gibi özelliklere özellikle vurgu yapılmaktadır (Dezhamkhooy, 2012: 3).

1.3.2. Emevî İmparatorluğu Dönemi

İslam tarihindeki ilk önemli hanedan olan Emevî Dönemi (661-750), İslam’ın yayılmasında ve toplumsal sistemlerin gelişiminde kritik bir rol oynamıştır. Bu dönemde İslam’ın getirdiği ahlaki ve hukuki değişimler, kadınların toplumsal statüsü üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. İslam öncesi Arap kabile geleneklerinin izleri korunurken, kadın haklarına dair İslamî reformlar kademeli olarak topluma entegre edilmiştir. Özellikle üst sınıftan kadınların toplumda daha görünür hale gelmesi, dönemin dikkat çeken özelliklerinden biridir.

Emevîler döneminde Müslüman kadın, sofistike ve aydınlanmış bir birey haline gelmiştir. Bu dönemde kadınlar, erkeklerle aynı eğitim ve öğretimi almış; din ve geleneklerin yanı sıra şiir, edebiyat, hat sanatı ve hukuk gibi alanlarda da eğitim görmüşlerdir (Karaca, 2010: 36). Bazı kadınlar tanınmayı ve uzmanlık elde etmeyi başarmışlardır. Örneğin, şairlerin şiir yarışmalarında jürilik yapan, şiir eleştirileriyle tanınan ve müzik tutkusu olan farklı ve saygın

kadınlar ün kazanmıştır. Bu hanımlar insanları evlerinde misafir ederek, hadis ve diğer disiplinleri öğretiyorlardı. Özellikle de taşradan gelenler Kadınlar, Emevîler dönemi boyunca sosyal hayata katılmışlardır. Ancak Halife Velid döneminde harem uygulamasının başlatılması ve haremağaların yetiştirilmesi kadınların giderek sosyal hayattan çekilmesine neden olmuştur. Kısa bir süre sonra, peçeli olarak görünmeleri dışında sokaklarda yürümelerine hoş karşılanmadığı; camideki konumlarının önce erkeklerden ayrıldığı ve daha sonra tamamen girmelerinin yasaklandığı; dükkanlara gitmelerinin de yasaklandığı, sadece kocalarının kendileri için istedikleri şeyleri alabilecekleri ve hatta alt sınıflar hariç, kocalarıyla birlikte sofraya oturmalarına izin verilmediği görülmektedir. Peygamberin asrından sonra başlayan ve on dokuzuncu yüzyıla kadar devam eden bu gelenek kapsamında kadınlar evlerinin kendilerine ayrılan bölümünde rahat ve özel bir şekilde yaşamışlardır (Özlük, 2019: 17, 18).

Ancak hür ve varlıklı hanımlar birçok ihtiyaçlarını karşılamak için pazarı ziyaret ederlerdi. Geçimlerini sağlamak için çalışmak zorunda olan kadınlar evde eğirdikleri yünleri ya da yetiştirdikleri diğer ürünleri pazarda satabiliyorlardı (Altınay, 2004: 83, 84).

Emevîler döneminde kadınların çoğu, özellikle de varlıklı ailelerden gelenler, erkeklerin onları kolayca görebilmesi için yüzlerini açarak gezerlerdi. Böylelikle erkek beğendiği kadını görür ve isterse, evlenirdi. Kızı istemek için babasına, babası yoksa en yakın akrabasına başvururdu. Uygun görüldüğü takdirde evlenmelerine izin verilirdi. Bu durum, özellikle de aristokrat sınıfta, evlilik kararının tamamen eşlerin tercih ve isteklerine bağlı olduğunu göstermektedir. Bazı aileler kızlarını evlendirmek için iyi bir erkek arar, hatta bunun için kızlarını müstakbel eşe gösterebilirlerdi. Ancak kadınların geneli, kendi seçtikleri erkekle evlenme özgürlüğüne sahip değildi (Aksu, 2001: 266).

Modern kültürdeki hanımlar gibi, Emevîler dönemindeki bazı kadınlar da bir araya gelir, sohbet eder ve hatta şarkıcılar getirerek eğlenirlerdi. Buluşmaya en zarif elbiseleriyle katılırlardı (Aksu, 2001: 269). Yoğun nüfuslu mahallelerde, kadınlar birbirlerini ziyaret edebilir ve kendileri için belirli saatlerde ayrılmış olan halk veya kadın hamamlarını haftada en az bir kez kullanabilirlerdi (Altınay, 2004: 84).

Fetihler yoluyla elde edilen cariyelerle evlilikler Emevîler dönemi boyunca yaygındı. Bir cariyenin sahibi onu satmayı, evlendirmeyi veya para karşılığında başkasına vermeyi seçebilirdi. Ya da onu azat ettikten sonra mevlası olurdu. Cariye özgürlüğünü kazanır ve bir çocuk doğurduktan sonra “Ümmü Veled” olarak adlandırılırdı. Efendisi artık onu köle olarak satamaz ya da hediye olarak veremezdi. Ancak erkeğin dört yasal evliliğine cariyeye dâhil değildi. Bu dönemde cariyeye evlilikleri o kadar yaygınlaştı ki, son Emevî halifelerinden Yezid b. Velid b. Abdülmelik’in yanı sıra kardeşleri İbrahim b. Velid ve Mervan b. Muhammed’in ebeveynleri

de cariyelerdi. Bazen bu evlilik sonucunda cariyelerinin ve yasal eşlerinin elinde oyuncak olurlardı. Hiç şüphesiz Yezid b. Abdülmelik bunun en güzel ve çarpıcı örneğidir. Hükümdar olan halife, zaman zaman cariyesi Habbabe'nin egemenliğine boyun eğmiştir. Gerçekte kaynaklar, Habbabe'nin siyasi konum elde etmek isteyen kişilerin başvurduğu bir yol olduğunu iddia eder. İkinci cariyesi Seleme de zaman zaman Yezid'i kukla olarak kullanmıştır (Aksu, 2001: 274, 275, 276). Cariyelerin sayısı arttıkça, halifelerin eğlenceye aşırı odaklanmasının bir sonucu olarak kadınların kimlikleri de değişmiştir. Emevî saraylarında kadınlar, dinî doktrinden uzaklaşmanın bir sonucu olarak alkol ve eğlenceyle daha fazla ilişkilendirilmiştir (Özlük, 2019: 19).

Ayrıca, musiki yeteneği olan cariyeler çok daha pahalıydı. Cariye sahipleri, musiki bilen cariyelere çok değer verildiği için cariyelerinin şarkıcı olmalarını sağlardı. Cariyeler bunu başarabilmek için müzik eğitimi almaya teşvik edilirdi (Savaş, 2006: 60). Bu dönemde kadınlar cahiliyeye geri dönmüştür. Cahiliyede olduğu gibi yine ikinci sınıftır. Hür kadın ve cariye ayrımı devam etmektedir (Aksu, 2001: 279).

1.3.3. Abbâsî İmparatorluğu Dönemi

Abbâsîler Dönemi (750-1258), İslam tarihindeki önemli bir dönem olarak kültürel ve bilimsel ilerlemelerin yaşandığı bir zaman dilimidir. Bu dönemde İslam medeniyetlerinin kozmopolit yapısı, kadınların toplumsal konumlarının çeşitlilik göstermesine olanak sağlamıştır. Abbâsîler, başkentlerini Bağdat'a taşıyarak İslam kültürünü Doğu'nun edebî, sanatsal ve entelektüel gelenekleriyle birleştirmiştir. Ancak, harem sistemi ve saray yaşamının önemi, kadınların genellikle özel alanlarla sınırlanmasına yol açmıştır. Bu durum, kadınların yaratıcı ve entelektüel faaliyetlere katılımını teşvik ederken, aynı zamanda toplumsal kısıtlamaları ve sorumluluklarındaki sınırlamaları güçlendirmiştir.

Abbâsî döneminin ilk 150 yılında Bağdat, ticaretin, bilimin ve sanatın merkezi haline gelmiştir. Toplumun artan refahı ile kadınların sosyal ve siyasi hayattaki görünürlüğü de artmıştır. Bazı kadınlar ticaret yaparak kendi gelir ve servetlerini elde etmiş, ilmi toplantılara katılmış ve orduya dahil olmuştur (Seçen, 2020: 4). Tavla ve satranç gibi kapalı mekân oyunlarına ilgi duymuşlardır. Hatta bazıları at binme ve okçuluk gibi sporlara da katılmışlardır. Cariyelerin de sık sık yürüyüş yarışmalarına katıldıkları ifade edilmektedir. Rivayete göre, Halife Mütevekkil bu yarışmaları cariyeleri için düzenlemiştir (Ahsan, 2012: 258).

Abbâsîlerin ilk dönemlerinde kadınlar, akademik açıdan da oldukça iyi bir konumdaydı. Dinî ilimlerin yanı sıra felsefe ve tıp da öğrenebiliyorlardı. Ayrıca şiir yazabiliyor ve musiki icra edebiliyorlardı. Ancak, Abbâsîlerin son dönemlerinde kadınların statüsünde önemli

değişimler yaşanmıştır. Temel eğitim haklarından bile mahrum bırakılarak cehalete terk edilmişlerdir (Özlük, 2019: 21).

Abbâsîlerle birlikte şehirleşme ön plana çıkmış ve bu durum, halkın eğlence ve zevklere yönelerek şarap ve diğer lezzetlere dalmasına olanak sağlamıştır. Kufe, Basra ve Bağdat gibi büyük şehirlerde, yabancı gelenek ve göreneklerin, genel özgürlük ortamıyla birleşmesi sonucu dehri (materyalistler), cariyeler, şarkıcı kadınlar ve şarapla müziğe dayalı bir yaşam tarzı ortaya çıkmıştır (Parıld, 2007:10, 11).

Bu dönemde kadınlardan bahsedildiğinde akla ilk gelen şey cariyelerdir (Şeyban, 1996: 12). Genel olarak bilindiği üzere, Abbâsî Dönemi'nde özellikle Bağdat olmak üzere birçok şehre köle ve cariyeler getiriliyordu. Halifelik topraklarından çok sayıda erkek ve kadın köle Arap şehirlerine taşınmıştır (Parlak, 2017: 6).

Abbâsî Dönemi'nin erken zamanlarında, devletin artan zenginliğiyle beslenen ve cariyeler, içki ve eğlence meclislerini içeren gayrimeşru bir yaşam tarzının yükselişinin, kadınların itibarını zedelediği iyi bilinen bir gerçektir. Ancak, lüks ve zenginliğin etkisiyle gulam ve cariyeye edinme modası ortaya çıkmış ve bu durum, erkeklerin kendi eşlerine karşı besledikleri olumlu duyguları zayıflatmıştır. Kadınlar kocalarının sevgisini geri kazanmak için onlara çekici cariyeler hediye etmeyi denemişlerdir. Aile içinde gelişen güvensizlik sonucunda, kadınlar evlerine kapatılmış ve toplumsal hayattan uzaklaştırılmıştır (Şeyban, 1996: 6, 7).

Halifelerin çok sayıda cariyeye sahip olması ve bazılarının çocuk doğurması, yönetici sınıfın giderek saf Arap kanından uzaklaşmasına yol açmıştır. Bu cariyelerin çoğu, olağanüstü yeteneklere sahiptir; güzel sesleri ve ileri düzeyde edebiyat ile müzik bilgileri vardır. Cariyelere olan yüksek talep nedeniyle, onların eğitimine özel bir önem veriliyordu (Parıld, 2007: 10). Bağdat'taki köle pazarları haftanın yedi günü açık olup, güzel sesli cariyeler yüksek fiyatlarla satılıyordu. Bu durum, kayne olarak bilinen cariyelere edebiyat, şiir, temel dinî bilgiler, ev işleri ve müzik eğitimi verilmesini ciddi ve kazançlı bir iş haline getirdi (Benlioğlu, 2011: 45).

Arap hilafeti, Harun Reşid'in yönetimi sırasında en parlak dönemini yaşamıştır. *Binbir Gece Masalları*, Harun Reşid'in egemenliğinde zirveye ulaşan ve edebiyatta kalıcı bir yer edinen Bağdat'tan ilham almıştır. Örneğin, Harun Reşid'in kız kardeşi Abbâse, Abbâsî kadınlarının en tanınmışlarından biriydi. Harun Reşid, ona büyük değer verir ve devlet meselelerini tartıştığı meclislerinde onun görüşlerine başvururdu. Abbâse, Harun Reşid'e danışmanlık yapma konusunda vezir Cafer el-Bermekî'ye benzer bir konuma sahipti (Şeyban, 1996: 21). Ayrıca, İslam'ın Altın Çağı'nın en önde gelen ve tanınmış kadınlarından biri olan Zübeyde bint Cafer, Halife Harun Reşid'in gözde eşi olarak sosyal ve siyasal hayatta önemli bir etki bırakmıştır (Seçen, 2020: 11, 5).

Bu dönemde kadınlar yalnızca geniş bir özgürlüğe sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda idari ve siyasi meselelerde de önemli bir etkiye sahiptiler. Ancak sıradan halktan kadınlar ne siyasette yer almış ne de toplumun ilerlemesine katkıda bulunmuşlardır. Bu alanlarda yalnızca halifenin, vezirlerin ve hâkim sınıfın kadınları aktif bir rol oynardı (Arslan, 2011: 32).

Abbâsî Dönemi'nde kadınların siyasetteki önemli rolleri, yalnızca güçlü kişilerin eşi veya annesi olmalarından değil, aynı zamanda yetenekleri ve kişisel özelliklerinden de kaynaklanıyordu. Saraydaki statüleri ve maddi etkileri sayesinde, halifelerin eşleri ve anneleri, neredeyse eşleri kadar otorite sahibiydiler (Parlak, 2017: 6). Ayrıca, Abbâsîler Dönemi'nde siyasi bağımsızlığa ve güce sahip olanların yalnızca saray kadınları olduğu ileri sürülebilir. Bunun yanı sıra halktan kadınlar toplum, kültür ve ekonomi alanlarında pek görünür değildi (Özlük, 2019: 21, 22).

Aynı zengin ve ayrıcalıklı sınıftan kadınlar, siyasi güce sahip olmanın yanı sıra bilimsel ve sanatsal ilerlemelere öncülük etmiş, orduya veya isyan hareketlerine katılmış, mülkiyet haklarıyla servet biriktirmiş ve toplumda önemli roller üstlenmişlerdir (Şeyban, 1996: 7). Er-Reşid'in hükümdarlığı döneminde kadınlar, iyi birer binici olup askeri seferlere ve savaş meydanlarına katılmışlardır. Bu dönemde bazı kadınlar bilgi ve kültür açısından da yüksek bir seviyeye ulaşmışlardır (Bektaşoğlu, 1994: 542).

Harun Reşid'in hükümdarlığı sırasında bilim ve sanatın her dalında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Müzik faaliyetleri açısından da en zengin dönemlerden biri olmuştur. Harun'un müziğe olan tutkusu, sarayın çok sayıda sanatçıyı ağırlamasına ve desteklemesine olanak sağlamıştır. Etrafı her zaman şarkı söyleyen cariyeler ve müzisyenlerle çevriliydi. Kadınlar, bu dönemde müzik topluluğunun önemli bir bölümünü oluşturmaktaydı. Grubun çoğunluğunu kayne olarak bilinen şarkıcı cariyeler ve soylu ailelerden gelen varlıklı özgür kadınlardı. Ancak müzisyenlerin büyük bir kısmını oluşturan şarkıcı cariyeler, ayrıcalıklı özgür kadınlar kadar zengin değildir. Zamanla şarkıcı cariyeler, haremelerde vazgeçilmez hale gelmiş ve üst sınıf tarafından da rağbet görmeye başlamıştır (Benlioğlu, 2011: 33, 44, 45).

Toplumda yaşanan derin değişimlere rağmen, kadınlar erken dönemde, Halife Mütevekkil'in yönetimine kadar siyasi, sosyal ve kültürel konumlarını korumayı başarmışlardır (Şeyban 1996: 6).

İKİNCİ BÖLÜM

ORTAÇAĞ BATI EDEBİYATINDA KADIN ALGISI

Kadınlar, Ortaçağ Batı edebiyatında hem idealize edilmiş hem de dönemin sosyal, kültürel ve dinî normlarıyla sınırlandırılmış olarak tasvir edilmiştir. Kadınların genellikle iki temel şekilde betimlendiği görülür: Saflik ve iffet sembolü olarak Meryem Ana ve ahlaksızlık ile günahkârlığı temsil eden Havva. Bu ikilik, kadınları ya toplumsal düzen için bir tehdit ya da ahlaki ve ilahi rehberler olarak sunmuştur. Halk hikâyelerinde kadınlar, günlük yaşamda güçlü ve zeki bireyler olarak tasvir edilirken, şövalye romanlarında yüce aşkın sembolü ve şövalyelerin büyük eylemleri için bir motivasyon kaynağı olarak resmedilmişlerdir. Ortaçağ Kilisesi'nin etkisi nedeniyle kadınlar genellikle itaatkâr ve pasif rollerde yer almış olsa da edebî eserler onların zekâlarını ve bağımsızlıklarını sergileyebilecekleri bir alan sağlamıştır.

Geoffrey Chaucer'ın *Canterbury Hikâyeleri* adlı eserindeki kadınlar, toplumsal beklentilere meydan okuyarak bir duruş sergiler. Dante Alighieri'nin *İlahi Komedya*'sında ise Beatrice, özellikle manevi ve ilahi işlevler üstlenerek daha kutsal bir rol oynar. Bu eserler, Ortaçağ Batı edebiyatında kadınların çeşitli temsillerini ortaya koysa da Giovanni Boccaccio'nun *Decameron*'u, edebiyatta kadın konusuna daha özgür ve bireysel bir yaklaşım getirir. *Decameron*, kadınların toplumsal beklentilere uyum sağlamanın ötesinde, zihinlerini ve arzularını özgürce ifade edebileceği bir alan sunar.

Kadınların edebiyat ve kültürdeki rolleri oldukça sınırlıdır; kadın yazarlar azdır ve yazarların çoğu genellikle kilise içinde aktiftir (O'Pry-Reynolds, 2013: 38). Kadınları tanımlayan sosyal veya tıbbi içerikli metinlerin yazarı ise genellikle bir erkektir ve bu metinler kadınları erkek bakış açısıyla yorumlanır. Kadınların eksiklikleri, erkeklerin sahip olup kadınların sahip olmadığı şeyler olarak tasvir edilir (Şahin, 2021: 8).

On birinci yüzyılda, Rennes Piskoposu'nun *On Bölümlü Kitap*'ın üçüncü bölümünde yer alan “Melun Kadın Üzerine” adlı şiiri, klasik edebiyat ve kilise babalarının yazılarından alınan kadın düşmanı imgeleri kullanarak, kadınlara yönelik sert eleştiriler ve olumsuz betimlemeler sunar. Rosario Leotta'ya göre, dilinin keskin doğasına dikkat çeken bu eser, kadın düşmanlığını tarihsel uçlara taşıyan bir örnektir. Şiirde, kadınlar “tüm kötülüklerin kaynağı” ve “Şeytan'ın en ölümcül tuzağı” olarak nitelendirilmiş, femina (kadın) ve meretrix (fahişe) kavramları neredeyse doğrudan eşitlenmiştir: “Femina ile meretrix arasında kısa bir adım vardı: “Bir aslanın başı, bir ejderhanın kuyruğu, arada hararetle bir ateşten başka bir şey yok”. Marbode'un kitabını inceleyen din bilginlerine yönelik uyarı açıktı: Bu yakıcı fırının sıcaklığına maruz kalmayın” (Dalarun, 2005: 31, 32).

Kadınların edebiyatla olan etkileşimlerinde güçsüzlüğünü vurgulayan çalışmalardan biri, Ortaçağ İngiliz edebiyatıdır. Kadınlar, genellikle romanlarda hatalar yapmış kişiler olarak tasvir edilir ve edebiyat, bir söylem aracı olarak kadınlara yönelik olumsuz algıyı pekiştirir. Chaucer, kitaplarda kadınların nasıl tasvir edildiği açısından kadın ve edebiyat arasındaki bağı inceler ve söylem oluşturma süreçlerini ele alır. Bathlı Kadının Hikâyesi'nde, edebiyatın söylem oluşturma aracı olarak kadınlar hakkında geliştirdiği fikirlerin doğruluğunu tartışmaya açar (Reis, 2009: 487).

Edebiyatta kadınlar genellikle başrolden ziyade yardımcı roller olarak ön plana çıkar. Roller, anlatı açısından kritik öneme sahiptir ve bazı durumlarda hikâyenin olay örgüsü için bir sıçrama tahtası görevi görür. Karakterler, Ortaçağ toplumunda gerekli görülen uygun davranışlara yönelik bir rehber veya örnek teşkil eder. Erkeklerin cesur ve kahramanca eylemlerini onurlandıracak ve ölenler için yas tutacak birine ihtiyaç duyulduğundan, erkekler ağlamaz ve yas tutmazken, kadınlar bu açıdan önemli bir rol üstlenirdi (O'Pry-Reynolds, 2013: 37, 39).

Örneğin *Roland Destanı*'nda, şövalye Roland'ın nişanlısı Aude dışında çok az kadının adı geçmektedir. Türünün en önemli eseri olarak kabul edilen bu eserde, Aude'un rolü de oldukça küçüktür (Bezci, 2016: 2).

Beowulf, kahramanlık hikâyelerinin bir diğer dikkate değer örneklerinden biridir. Cesur ve yiğit savaşçı Beowulf'un, canavar Grendel'i yenmesini, Grendel'in öfkeli annesini öldürmesini ve ardından bir ejderhayla karşılaşmasını anlatır; bu mücadele hem Beowulf'un hem de ejderhanın ölümüyle sonuçlanır. Eserde kadın karakterler neredeyse hiç yoktur. Girişte verilen karakter listesinde belirtilen 71 isimden sadece beşi kadına aittir ve bunlardan ikisi kılıç isimleridir. Bu kadınlardan yalnızca biri -Kral Hrothgar'ın eşi Kraliçe Wealtheow- hikâye boyunca bir repliğe sahiptir (Şahin, 2021: 11).

2.1. Giovanni Boccaccio ve Decameron

Hümanizm ve Rönesans kültürünün öncülerinden biri olarak kabul edilen Giovanni Boccaccio'nun doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Bazı araştırmacılara göre, Boccaccio, babası Boccaccino di Chellino'nun Paris'teki Bardi Bankası'nda çalıştığı dönemde, yaklaşık 1310 yılında, Parisli bir kadından doğmuştur. Ancak diğerleri De Montibus'daki otobiyografik yazılara dayanarak, onun 1313 yılında Floransa ya da Certaldo'da, yoksul bir Toskana'lı kadının gayrimeşru çocuğu olarak dünyaya geldiğini düşünmektedir (Koran, 2016: 1).

Floransa'nın San Pier Maggiore mahallesinde büyümüştür. Giovanni'nin babası, 1320 yılında soylu bir kadın olan Margherita de' Mardoli ile evlendiğinde, üvey annesinin

aracılığıyla Dante Alighieri ile arkabalık ilişkisine sahip olmuştur ve ona büyük bir hayranlık duymaktaydı (Riva, 2010).

Boccaccio, kapsamlı bir eğitim almıştır ve “yedi özgür sanat” (trivium ve quadrivium) olan gramer, retorik, mantık, aritmetik, geometri, müzik ve astronomi dallarında çalıştı. Bir tüccarın oğlu olarak, babası onun iş ve kilise hukuku alanında uygulamalı eğitim almasını da sağlamıştır. 14 yaşında, 1327’de babasıyla birlikte Napoli’ye taşınmıştır. Babası, Kral Robert d’Anjou’nun sarayında Bardi Bankası’nı yönetmekteydi. Napoli’de Boccaccio, edebiyat, ticaret ve saray yaşamına olan ilgisini sürdürme fırsatı bulmuştur. Ünlü bilim insanları, özellikle Cino da Pistoia ile çalıştı ve yerel soylularla yakın ilişkiler kurmuştur (Riva, 2010).

Boccaccio, 30 Mart 1336’da San Lorenzo Kilisesi’nde aristokrat Maria d’Aquino’yu gördüğünde ona derinden âşık oldu. Kral Robert’in gayrimeşru kızı olduğu ve bir saray adamıyla evli bulunduğu iddia edilen Maria, Boccaccio’nun hayatı ve yazınında önemli bir etki bıraktı. Boccaccio, Maria’ya olan aşkının sürdüğü üç yıl boyunca hukuk eğitimini tamamen bırakarak kendini tamamen edebiyata adadı. “Fiammetta” takma adıyla Maria için sayısız sonnet, ballad ve madrigal yazdı. Ayrıca şiir ve nesir türünde birçok eser kaleme aldı. Bu dönemde Filocolo, Filostrato ve Teseida eserlerini yazdı. Daha sonra Floransa’da yaşarken Ameto, Fiammetta, Amorosa Visione ve Ninfale Fiesolano adlı eserlerini oluşturdu. Maria, 1339 yılında Boccaccio’yu terk ederek başka aşklara yöneldi. Şair, “Adın batsın Baia” diye başlayan sonnet’inde duygularını ve ıstırabını etkileyici bir şekilde dile getirdi (Sinanoğlu, 1958: 20).

Decameron eserinin önsözünde Boccaccio aşkını şöyle dile getirir:

“[...] çünkü gençliğimin başından şu ana değin, son derece yüce ve asil bir aşkın, tabiri caizse benim gibi düşük mertebeden birine göre haddinden yüce, haddinden soylu diyebileceğim bir aşkın muazzam yangınındayım. Her ne kadar durumumdan haberdar olan sağduyulu kimselerin takdirini kazanıp bu sayede büyük itibar görmüş olsam da benim için dayanması pek de kolay olmadı” (Boccaccio, 2022: 7).

1330’ların başında, Bizans efsaneleri ve kişisel unsurları harmanlayan Filocolo adlı eseri yazdı. 1340-1341 yıllarında, veba ve ekonomik krizlerle sarsılmış bir şehir olan Floransa’ya döndü. Ancak, 1348 yılında Kara Veba’ya bizzat tanık olmasıyla hayatında önemli bir değişim yaşandı. Bu yıkıcı salgında, on binlerce insanla birlikte babası ve üvey annesi de hayatını kaybetti. Giovanni, ailenin kalan servetinin ve evin yönetiminin sorumluluğunu üstlendi. Bu korkunç olay, onun dünya görüşünü derinden etkiledi ve başyapıtı *Decameron* için ilham kaynağı oldu (Riva, 2010).

Boccaccio, 1349 ile 1351 yılları arasında, yedi kadın ve üç erkeğin vebadan kaçmak için Floransa'dan ayrılarak anlattıkları 100 hikâyeden oluşan *Decameron*'u yazdı. İnsan doğasını ve toplumsal eleştiriyi ustalıkla işleyen bu eser, onun İtalyan Rönesansı'nın en büyük yazarlarından biri olarak konumunu pekiştirdi (Riva, 2010).

Boccaccio, 1350 yılında Petrarca ile tanıştı ve bu tanışma, ömür boyu süren bir dostluk ve yazışma ilişkisinin başlangıcı oldu. Petrarca'nın rehberliği ve ilhamıyla, Boccaccio *De Mulieribus Claris* ve *Genealogia Deorum Gentilium* gibi eserler yazmaya devam etti. Ancak, 1360'larda manevi bir kriz yaşadı. 1360 yılında Papa VI. Innocentius tarafından din adamı olarak kutsandı, ancak yazarlık kariyerini bırakmayı düşündü. Petrarca'nın teşvikiyle eğitime ve yazılarına geri döndü (Riva, 2010).

1373 yılında, Boccaccio, Floransa'da Dante'nin *İlahi Komedya*'sı üzerine halka açık dersler vermekle görevlendirildi. Ancak sağlık sorunları nedeniyle bu dersler kısa sürdü. 1374 yılında, en yakın arkadaşı ve entelektüel yoldaşı Petrarca'nın ölümünden derin bir üzüntü duydu. Giovanni Boccaccio, 21 Aralık 1375'te Certaldo'da hayatını kaybetti (Riva, 2010).

Decameron, İtalyan edebiyatının kurucusu olarak kabul edilen Giovanni Boccaccio tarafından derlenmiş yüz hikâyeden oluşan bir eserdir. On dördüncü yüzyıl Floransa'sında, hümanist hareketin başlangıcında yazılan bu eser, Ortaçağ edebiyatından farklılık göstermektedir. Belki de en belirgin fark, Boccaccio'nun, geleneksel edebî dil olan Latince yerine İtalyan halk dilinde yazmayı tercih etmesidir (Williams, 2007: 2). İtalyan edebiyatında hikâye anlatımı geleneğini en iyi şekilde örneklemektedir. Ortaçağ veya Klasik dönemden ziyade, bir dizi kent devletinin karakterize ettiği İtalya'nın Comuneler dönemine aittir. O dönemde İtalya'da var olan ve gelişmekte olan burjuva sınıfını ele almaktadır. Eserde toplamda 100 hikâye bulunmakta olup, her bir hikâyenin başında anlatıcının ağzından bir giriş yer almaktadır. Eserin yapısı, birinci günün başında yer alan kapsamlı bir giriş ve en başta bulunan bir önsözden oluşmaktadır (Balamir, 2019: 78). Hikâyelerin tamamı, temel bir cornice (çerçeve hikâye) içinde yer alır. Williams'a göre bu çerçevenin, *Decameron*'un bir bütün olarak anlaşılmasına olan etkisi, Boccaccio'nun en dikkat çekici başarılarından biridir ve bunu gerçekleştirebilen çok az yazar bulunmaktadır (Williams, 2007: 2).

Boccaccio, *Decameron*'unu “graziosissime donne” (en zarif hanımlar) olarak hitap ettiği kadın kitlesine ithaf eder ve aşık erkeklerin arzularını avlanma, binicilik, kumar oynama veya ticari işlerle uğraşma gibi çeşitli meşgalelerle yönlendirebildiklerini, ancak aşık kadınların genellikle hareketsiz kaldıklarını ve melankoliye karşı savunmasız olduklarını belirtir. Hikâyelerinin bu kadınlara hem keyifli bir eğlence hem de pratik rehberlik sunmayı amaçladığını ifade eder. Ancak, eserini kadın okuyuculara ithaf etmesine ve on anlatıcının

yedisinin kadın olmasına rağmen, anlatılar çoğunlukla erkek ana karakterlerin bakış açısını ön planda tutar ve birçok hikâye kadınları mağdur olarak tasvir eder (Suzuki, 1993: 231).

Kitabın açılış cümlesi şöyledir: “Comincia il libro chiamato Decameron cognominato prencipe Galeotto, nel quale contengono cento novelle in diece dì dette da sette donne e da tre giovani uomini” (Yedi kadınla üç erkeğin on gün boyunca anlattığı yüz hikâyeden oluşan, Prens Galeotto olarak da bilinen Decameron isimli kitap başlıyor) (Migiel, 2015: 3).

Boccaccio’nun yaratıcılığı, çerçeve hikâye (cornice) tarafından sunulan alanda gelişir. 1348 salgınının neden olduğu ahlaki ve fiziksel yıkımı ayrıntılarıyla anlattıktan sonra, Boccaccio, bu çerçeve içinde üç genç erkek ve yedi genç kadını tanıtır. Santa Maria Novella Kilisesi’nde buluştuktan sonra bu grup, vebanın yol açtığı yıkımdan ve şehirden uzaklaşmaya karar verir (Williams, 2007: 2). Kadınların kilisede karşılaştıkları genç erkeklerin isimleri sembolik anlamlar taşır: Dioneo (şehvet düşkünü), Filostrato (hayal kırıklığına uğramış) ve Panfilo (tamamen aşık). Topluluk içinde kadınların doğaları gereği mantıklı kararlar veremeyecekleri düşünüldüğünden, en iyi kararı almak için bir erkeğin tavsiyesine uyma konusunda hep birlikte anlaşılır. Aslında, tüm amaçları, dönemin yıkıcı bir olayı olan vebayı unutabilmektir (Talu, 2014: 1, 2). Kırsala doğru yolculuk yaparlar ve burada on gün boyunca hikâye anlatımı ve eğlence ile vakit geçirirler. Her bir gün için, on gençten biri kral veya kraliçe olarak taçlandırılır ve on Floransalı tarafından anlatılacak hikâyenin temasını belirleme özgürlüğüne sahip olur. Boccaccio’nun dehası, bu hikâyelerin her birini inşa ederken diğer hikâyelerle uyum içinde genel bir temayı koruyabilmesinde yatar. Bu hikâyeler dikkatlice incelendiğinde, genellikle çelişen bakış açıları veya belirsizlikler ortaya çıkar (Williams, 2007: 2).

Giovanni Boccaccio’nun *Decameron*’unun geçtiği kültürde kadınlar genellikle erkeklerden daha düşük bir sosyal statüye sahip olarak görülür. Yakın zamana kadar çoğu ülkede olduğu gibi, kadınların toplumda yalnızca eş ve anne olarak önemli roller oynamasına izin verilirdi (Kulshrestha, 2010: 1).

Decameron, kitabın başındaki pasajla doğrudan kadınlara hitap eder; onların aşk acılarına, toplumsal baskı altındaki yaşamlarına ve duygusal kırılganlıklarına değinerek eserin yazılış amacını bir nevi teselli ve eğlence sunmak olarak açıklar. Boccaccio, kadınların günlük hayatlarında yaşadıkları sıkışmışlığı, özellikle aşklarını ifade etmekte karşılaştıkları zorlukları vurgular ve onların, kapalı odalarında, kendi iç dünyalarında büyüttükleri duyguları hafifletmek amacıyla bu öyküleri kaleme aldığını belirtir:

“Kadınlar korktuklarından, utandıklarından o narin yüreklerinin altında sevda yangınlarını gizlerler; oysa başına gelenler bilir, böylesi, ulu orta yaşananlardan çok daha hiddetlidir. Dahası babalarının, annelerinin,

kardeşlerinin, kocalarının isteklerinin, heveslerinin, emirlerinin boyunduruğu altında, zamanlarının çoğunu odalarının daracık duvarları arasında kapalı geçirirler, neredeyse aylak aylak otururlar, bir şeyi aynı anda hem isterler hem de istemezler ve her zaman neşe vermesine imkân bulunmayan, çeşit çeşit düşünceler içinde kendi içlerine gömülürler. Bu esnada, sevdanın hazzından doğan bir hüznün peyda olursa, başka bir fikir tarafından yerinden edilene dek gelir büyük acılarla yerleşir zihinlerine [...] Dahası kadınların dayanma gücü erkeklerden çok daha zayıftır. Haliyle, açıkça görebileceğimiz üzere, âşık olan erkeklerin başına bunlar gelmez [...] Narin kadınlarda tanık olduğumuz üzere, gücün az olduğu yerde destekten yana cimri davranan talihin haksızlığını bir nebze gidermek adına, sevdalı hanımların, - diğerlerine iğne, öreke, çıkırık yeter de artar- imdadına koşsun, sığınağı olsun diye, geçen seferki ölümcül veba zamanında yedi hanımla üç gençten meydana gelen namuslu bir topluluğun on günde anlattığı, adına öykü, masal ya da kıssa da diyebileceğimiz yüz hikâyeye hanımların gönüllerince söylediği birkaç şarkıyı aktarmaya karar verdim. Yukarıda bahsi geçen hanımlar, gerek günümüzde gerekse geçmişte yaşanmış acı tatlı gönül maceralarıyla talihin kimi cilvelerinin yer aldığı bu hikâyeleri okurken, içlerinde geçen eğlenceli olaylardan hem keyif alacaklar hem de bir o kadar faydalı tavsiyeler edinmiş olacaklar ve nelerden kaçınılması, nelerin ardına düşülmesi gerektiğinin ayırdına varacaklar, ki bana kalırsa bütün bunlar karşısında keder dağılmadan edemez. Tanrı uygun görür de dediğim çıkarsa eğer, hanımlar, beni zincirlerinden azat ettiği ve bu sayede kendilerini eğlendirmeme imkân verdiği için aşka şükretsiner” (s. 8, 9).

Kitabın bitiş cümlesi ise şöyledir: “[q]ui finisce la Decima e ultima giornata del libro chiamato Decameron cognominato prencipe Galeotto” (Prens Galeotto olarak da bilinen Decameron isimli kitabın onuncu ve sonuncu günü burada bitiyor) (Migiel, 2015: 3).

2.1.1. Şehvet Düşkünü Kadın

Eşlerini aldatan kadın karakterler özellikle dikkat çeker. Hikâyelerde kadınlar, hayallerinin peşinden gitmekten çekinmeyen, zeki ve kurnaz kişiler olarak sunulurlar. Evlilik kurumunun katı kurallarına rağmen işledikleri zina, erkek egemen bir toplumun ikiyüzlü ahlaki standartlarına yönelik bir eleştiri olmasının yanı sıra, kadın cinselliğinin bastırılamaz doğasının da bir yansımasıdır.

2. Gün 2. Hikâye

Rinaldo d’Asti soyguna uğrar, Guiglielmo Kalesine sığınır ve dul bir kadının misafiri olur; zararı tazmin edildikten sonra sağ salim evine döner (s. 89).

Rinaldo’nun sığına evde yaşayan Marki Azzo’nun kapatması olan kadın, genç adama şehvet duymaya başlar: “Rahmetli kocamın kıyafetlerini üzerinizde gördüğümünden beri, bana sanki onun ta kendisiymiş gibi geliyorsunuz, o yüzden bu gece defalarca size sarılmak, sizi

öpüp koklamak geldi içimden: hani sizi rahatsız etmeyeceğimi bilsem, çoktan sarılmışım boynunuza” (s. 95).

Durumun farkında varan Rinaldo, kadının arzularına karşılık verir:

“Rinaldo ahmak değildi; bu sözlerin üzerine bir de kadının gözlerinde tutuşan alevi görünce, kucağını açıp kollarını kadına uzattı [...] Bundan sonrasını anlatmaya gerek yok. Tatlı bir arzuyla yanıp tutuşan kadın, Rinaldo’nun kollarına hızla atıldı; her birinin karşılık bulduğu yüzlerce öpücüğe boğdu onu. Sonra ayağa kalkıp yatak odasına yollandılar ve hiç vakit kaybetmeden boylu boyunca yatağa uzandılar; gün doğana dek defalarca gönüllerini avuttular” (s. 95, 96).

2. Gün 8. Hikâye

Anvers Kontu haksız yere suçlanıp sürgüne gider; iki evladını İngiltere’de ayrı ayrı yerlere bırakır; kimselere tanınmadan geri döndüğü zaman her ikisini de iyi durumda bulur; Fransa Kralı’nın ordusunda seyis olarak çalışmaya başlar; suçsuz olduğu ortaya çıkınca eski saygınlığına kavuşur (s. 160).

Kralın gelini, kocası uzaklarda olduğu için duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanır ve bu nedenle Guatier’e âşık olur. Aşkını ona açarken, toplumsal namus anlayışına karşı duyduğu endişeyi dile getirir ve bu aşkın “saklı kaldığı sürece” namusuna zarar vermeyeceğini savunur:

“Gençliğim ve kocamın uzakta bulunuşu beni aşkın kollarına itiyor [...] Yadsınamaz güçteki tensel arzulara ve aşkın tesirine yalnızca zayıf kadınlar değil, kuvvetli erkekler de nice kez yenik düşerlerken, ben kocamın yokluğunda onlarla hiç baş edemiyorum ve sizin de gördüğünüz gibi oyalanacak bir şey bulamadan bolluk içinde yaşadığım için aşk ateşiyle yanmaktan ve aşkın zevklerini düşünmekten kendimi alamıyorum. Duyulması halinde böyle bir şeyin namusla bağdaştırılmayacağını farkındayım, ne var ki saklı kaldığı müddetçe namussuz damgası da yemeyecektir” (s. 162).

Guatier’in bu aşkı reddetmesi, kadının gururunu kırar ve kadının öfkesi, arzu ettiği aşkı elde edememesi sonucunda iftiraya dönüşür. Kadın, Guatier’in kendisini reddetmesinin ardından ona ağır suçlamalarda bulunur ve durumu kendi lehine çevirmeye çalışır.

“Görgüsüz bir şövalye tarafından, böyle hakir görüleceğim öyle mi? Mademki beni öldürmek niyetindesiniz, o halde Tanrı razı gelmeseyse bile ne yapıp edip sizi ben öldüreceğim ya da bu dünyadan isminizi sileceğim.” Bunları der demez ellerini başına götürdü ve saçlarını karman çorman edip yolmaya başladı; sonra da elbisesinin bağrını yırtıp, “İmdat! İmdat! Anvers Kontu ırzıma geçmek istiyor” (s. 164).

2. Gün 10. Hikâye

Messer Ricciardo di Chinzica, karısını Monakolu Paganino'ya kaptırır; karısının bulunduğu yeri öğrenince yanına gider ve Paganino ile dost olup ondan karısını ister; Paganino kadını ancak rızası varsa vereceğini söyler; kadın ona dönmek istemez ve Messer Riccardo ölünce Paganino'nun karısı olur (s. 188).

Dioneo hikâyeye şöyle başlar: “Kadınların arasında doğup büyü düğümüz halde kocalar, kadınların isteklerinden habersizmişiz gibi davranıyor ve diyar diyar gezip kâh o kadınla kâh bu kadınla eğlenceden eğlenceye koşarken, evde bıraktıkları karılarının elleri kolları başlı oturduklarını sanıyorlar” (s. 188, 189).

Messer Ricciardo karısı ile birlikte olmamak için türlü bahaneler üreten yaşlı bir adamdır. Karısını kaptırdıktan sonra, geri almaya gider ancak karısı artık adama hiç de dönme niyetinde değildir:

“Eğer peşinden koştuğunuz sağduyuya sahip olsaydınız, benim dipdiri, hayat dolu bir genç kadın olduğumun ve genç kadınların, her ne kadar utanıp söyleyemeseler de, yiyecek ve giyecek dışında başka ihtiyaçlarının bulunduğu farkına varırdınız [...] Hem, sizin dediğiniz gibi harmanı savurmuyor, havanda tokmaklatıyorum. Ayrıca kendimi burada Paganino'nun karısı olarak görüyorum; ayın evreleriydi, geometrik köşeleriydi derken aramıza girip duran gezegenleri düşününce asıl Pisa'da sizin metresiniz gibiymişim diyorum. Oysa burada Paganino gece boyu beni kucağından indirmiyor, sıkıştırıp ısıyor; nasıl tozumu attırdığını Tanrı da biliyor” (s. 194, 195).

3. Gün 1. Hikâye

Masetto da Lamporechhio dilsiz numarası yapar ve kadınlar manastırında bahçıvan olur; onunla oynamak için kadınlar birbiriyle yarışır (s. 202).

Filostrato anlatacağı hikâyeye şöyle başlar:

“Güzel hanımlar, kadınlarla erkeklerin pek çoğu, başlarına beyaz eşarp bağlayıp sırtlarına siyah cüppe geçirmekle genç kızların kadınlıktan çıktıklarına, kadınsal dürtülerini yitirdiklerine, rahibeye dönüşünce taş kesildiklerine inanma ahmaklığını gösterirler ve bu inançlarına aykırı düşen bir durum görünce sanki doğaya karşı korkunç ve alçakça bir suç işlenmiş gibi rahatsız hissederler. İstedikleri zaman bu işi yapabilme özgürlüğüne sahip oldukları halde kendilerinin de doymak bilmediğini düşünmemeleri bir yana; inzivanın ve yalnızlığın muazzam gücünü de görmezden” (s. 202).

Nuto, manastırda yaşadığı anıları anlatırken, Masetto şu yorumu yapar: “Kadınların arasında erkek adamın işi ne? Şeytanların yanı bile daha iyidir. Yedi seferin altısında neyi niye istediklerini kendileri de bilmezler” (s. 202).

Ancak rahibelerle olma hevesine kapılmıştır ve dilsiz numarasıyla aralarına karışmayı başarır. Manastırdaki görevini yerine getirirken, kendisini izleyen iki rahibeden biri şöyle der:

“[...] fakat ben buraya gelen kadınların çoğundan kim bilir kaç defa dünyanın bütün tatlarının, kadınla erkeğin birlikteliğinin tadı yanında kof kaldığını işittim. Kafaya koydum; başkalarıyla birlikte olamayacağıma göre, bu dediklerinin doğru olup olmadığını şu sağırda deneyeceğim. İstese bile kimseye bir şey anlatamayacağı için ondan daha uygunu bulunmaz” (s. 207).

Bir diğeri şöyle der: “Neler söylüyorsun böyle? Bekâretimiz için Tanrı’ya söz verdik, bilmiyor musun?” (s. 207). Ancak iki rahibe de dilsiz Masetto ile birlikte olurlar:

“Rahibe vefalı bir dost olduğundan muradına erdikten sonra yerini bir diğerine verdi. Kaz kafalı gibi görünmeyi sürdüren Masetto, onun da dileğini yerine getirdi. Rahibeler, kulübeden ayrılmadan önce Masetto’nun ata binme becerisini birer defa daha sınamak istediler; ne zaman kendi aralarında sohbet etseler, bunun gerçekten de duydukları kadar tatlı, hatta daha tatlı olduğunu dile getirdiler ve ellerine geçen her fırsatta, eğlenmek için soluğu dilsizin yanında aldılar” (s. 208).

Bir süre sonra, bu durumu gören diğer rahibeler de aynı arzu ile tutuşmaya başladılar: “Derken bir gün olan oldu; rahibelerden biri hücreindeki pencereden onları gördü ve iki arkadaşına daha gösterdi. Önce baş rahibeye ihbar edilmeleri gerektiğini düşündüler; ama sonra fikir değiştirip hep birlikte Masetto’nun âlemine katılmaya karar verdiler. Sona kalan diğer üç rahibe de, zaman içinde kulak dolgunluğundan kucak doygunluğuna geçtiler” (s. 208).

Başrahibeye durumu haber etmeye ve doyumsuzluklarını Masetto ile gideren rahibelerin yanı sıra, başrahibe de bu kervana katılır: “[...] o da rahibelerle aynı arzuya tutuldu. Masetto’yu uyandırıp odasına götürdü ve başkalarında ayıpladığı şu lezzetin yeniden, yeniden tadına bakarak günlerce onu odasında alıkoydu. Öteki rahibelerse bahçıvanın bostanı bellemeye gelmeyişiinden yakınıp duruyordu” (s. 208).

Ancak manastırdaki rahibelere yetişemeyen Masetto, durumu sonunda başrahibeye isyan ederek açıklar:

“Efendim, bir horozun on tavuğa rahat rahat yeteceği, ama bir kadının hakkından on adamın güçbela geleceği herkesin malumuyken, benim dokuz kadına birden hizmet etmem gerekiyor. İsterse dünyalar benim olsun, yine de sürdüremem artık bu işi. Zaten şu ana kadar yaptıklarımla, gücümün son kertesine gelmiş bulunuyorum. Bundan daha fazlası elimden gelmez. Onun için ya beni bırakın Tanrı’nın izniyle gideyim, ya da bu işin bir hal çaresine bakın” (s. 208, 209).

Masetto, başrahibeye durumu anlatınca, başrahibe manastırın adını kötüye çıkarmamak için bu gerçeği saklamaya karar verir:

“O sırada manastırın kâhyası ölünce, rahibeler Masetto’nun artık konuşabildiğini mucize olarak duyurur ve onu yeni kâhya yaparlar. Rahibelerin hepsine birden yetişebilsin diye onun işlerini kendi aralarında bölüştüler. Sürüsüyle rahipçikler, rahibecikler dünyaya gelse de, başrahibenin ölümüne dek kimselere sezdirmeden düzenlerini sürdürürler” (s. 209).

Hikâyenin ana fikri, Ortaçağ kültüründe kadın cinselliğinin bastırılmış olmasına rağmen tamamen ortadan kaldırılamadığını göstermektedir. Ayrıca, kadınları doyumsuz varlıklar olarak tasvir eden ataerkil bir anlatıyı da sürdürmektedir. Rahibeler, Masetto’yu arzulayan ve dizginsiz bir cinsellik yaşayan karakterler olarak resmedildiğinden, bu durum erkek bakış açısıyla mizahi bir öğeye dönüşmektedir. Kadınların arzularını ısrarla takip etmeleri onların iradesini vurgularken, aynı zamanda ataerkil söylemin kadınları bastırılması gereken varlıklar olarak görme anlayışını da pekiştirmektedir. Bu bağlamda anlatı, kadın cinselliğini görünür kılarken bir yandan da kadınları doyumsuz ve ölçüsüz bireyler olarak betimleyerek ataerkil ideolojiyi desteklemektedir.

3. Gün 3. Hikâye

Âşık olduğu gençle muradına ermek isteyen bir kadın, günah çıkarma ve namusunu koruma bahanesiyle akıllı geçinen bir papaza farkına vardırmandan arabuluculuk yaptırır (s. 215).

Kumaşçı olan kocasını, kendine denk görmeyen kadın, bir gün kumaşçıdan farklı olarak kendi sosyal statüsüne uygun bir adama ilgi duymaya başlar. Bir süre sonra, adamın rahip ile arkadaşlık yaptığını öğrenir. Günah çıkarma bahanesiyle rahip üzerinden adamla iletişim kurmaya başlar ve rahibi oyuna getirir. Kadının kurnazlığı sayesinde aşk yaşamaya başlarlar: “İhtiyacı olan bilgiyi çoktan edinmiş olan saygıdeğer adam, en iyi bildiği yoldan türlü türlü vaatlerle rahibi elinden geldiğince yatıştırdıktan sonra yanından ayrıldı. Aynı günün gecesinde, şafak vakti bahçeye girdi, ağaca tırmandı, açık bulduğu pencereden odaya daldı ve bir solukta kendini güzel kadının kollarına bıraktı” (s. 224).

3. Gün 4. Hikâye

Don Felice, Papaz Puccio’ya kemale ermesi için nasıl çile dolduracağını öğretir; Papaz Puccio söyleneni yapar; Don Felice bu sayede papazın karısıyla birlikte keyfine bakar (s. 224).

Papaz Puccio, karısıyla birlikte olmamaktadır ve ona ilgi göstermemektedir. Durumdan haberdar olan Don Felice, Papaz'ı perhiz yapması gerektiği konusunda ikna eder ve onu oyuna getirir. Papaz, görevini yerine getirirken, Don Felice ve Papaz'ın karısı gizlice birlikte olurlar: “[...] kadınla keşiş efendi o günden itibaren evin başka bir tarafına yatak serdiler ve Papaz Puccio’nun çilesi boyunca büyük bir neşe içinde vakit geçirdiler [...] Papaz böyle böyle çilesini doldurana dek kadın keşişle eğlencesine baktı” (s. 229).

3. Gün 8. Hikâye

Özel bir tozdan yiyen Ferondo, ölü diye gömülür; karısıyla keyif çatan bir rahip tarafından mezarından çıkarılıp bir mahzene atılır ve Arafta olduğuna inandırılır; dirildikten sonra rahibin gebe bıraktığı karısından doğan çocuğu kendi evladı sanıp büyütür (s. 263).

Başrahip, Ferondo’nun kıskanç ve saf yapısını kullanarak onu bir hileyle ortadan kaldırır. Karısının, eşinin kıskançlığından ve ahmaklığından şikâyet etmesini fırsata çevirerek ona yaklaşır. Ferondo’ya özel bir toz içirip onu ölü gibi gösterir, ardından mezarından çıkararak bir mahzene kapatır ve burada Araf’ta olduğuna inandırır. Bu süre zarfında Ferondo’nun karısıyla birlikte olur: “Sizin için girişeceğim işe denk bir karşılığa bulunabilirsiniz; yani ben nasıl sizin huzur ve mutluluğunuz için çabalıyorsam, siz de aynı şekilde hayatımın esenliğe kavuşması için uğraşabilirsiniz. [...] bana aşkınızı bahşedin ve saadeti elinizden tatmama müsaade edin; uğrunuzda yanıp tutuşuyorum” (s. 266).

Ferondo’nun sahte ölümünde, karısı mirasın idaresini üstlenir: “[...] böylece evde kalıp oğlunun bakımını, eşinden kalan mirasın idaresini üstlendi” (s. 268). Ferondo’nun yokluğunda kadın, başrahipten hamile kalır. On ay boyunca Araf’ta olduğunu sanarak başrahibin oyununa gelen Ferondo, sonunda serbest bırakılır ve köyüne döner. Ancak, başrahipten olan çocuğu kendi evladı sanarak büyütür.

5. Gün 9. Hikâye

Pietro di Vinciolo akşam yemeğine başka bir yere gidince karısı eve bir delikanlı getirir: Pietro’nun dönmesi üzerine kadın delikanlıyı tavuk kümesinin altına saklar: Pietro birlikte akşam yemeği yediği Ercolano’nun evinde bir gencin yakalandığı, onu saklayan kişininse Ercolano’nun karısı çıktığını söyler; kadın Ercolano’nun karısını ayıplar; kümesin altındaki delikanlının parmakları talihsizlik sonucu bir eşeğin ayakları altında çiğnenir, delikanlı bağırınca Pietro koşup yanına gelir, delikanlıyı görür ve karısının ne iş çevirdiğini anlar; en sonunda kendi ahlaksızlığı yüzünden karısıyla uzlaşmaya varır (s. 446).

Erkeklere ilgi duyan ve yalnızca evlenmiş olmak için evlenen Pietro, karısına ilgi göstermez. Durumundan şikayetçi olan kadın, derdini yaşlı ve bilge bir kadına anlatır. Yaşlı kadın şu nasihatte bulunur:

“Yaşlandıktan sonra ocağın başında külleri karıştırmaktan başka hangi kör olasıca ise koşarız biz? Bu bilgiye ermiş olan ya da bizzat kendisi kanıt sayılan kimsen yoksa, ben varım: Artık yaşlandım ve yüreğim kanaya kanaya beyhude geçirdiğim zamanların farkına varıyorum ama ne fayda! Beni kalın kafalının teki zannetme sakın: tüm vaktimi ziyan etmiş değilim ama yapabileceklerimin tamamını yapmış da değilim ve bütün bunları hatırladıkça, senin de gördüğün gibi çıra tutuşturmaya ateş uzatacak bir kişi bile bulmaktan aciz şu halime bakıp bakıp nasıl kederleniyorum bir Tanrı bilir. Oysa erkeklerin başına gelmez böylesi; onlar bir tek bu işte değil genelde on parmağında on marifetle doğar ve yaşlıları pek çok konuda gençlere fark atar. Oysa kadınların dünyaya gelmesi bu işten ve çocuk doğurmaktan başka nedir? Zaten kadınlara bu yüzden kıymet verilir. Başka hiçbir şey gözünü açamadıysa eğer, bizim bu iş için daima hazır bulunmamıza rağmen erkeklerde bu duruma rastlanmaması açsın gözünü; dahası bir kadın birçok erkeğin iflahını kesebilir ama bir sürü erkek tek bir kadını yormaya yetmez. Madem dünyaya bunun için geldik, o halde kocanda ekmek yoksa karnını çörekle doyurmakla, ta başta da söylediğim gibi en güzelini yaparsın; böylece yaşlandığında ruhun teninden yakınmaya kalkmaz. Şu dünyadan ne koparsan kârdır; bilhassa kadınların ellerindeki zamanı erkeklerden daha iyi değerlendirmeleri gerekir, çünkü kendin de göreceksin, yaşlandığımız zaman ne kocamız bakar yüzümüze ne de diğer erkekler; hatta bizi kedilere masal anlatalım, tencereleri, tabakları sayalım diye mutfağa kovalarlar. İşin kötüsü, bir de hakkımızda “genç kızlar bir lokmada yutulur, koca karılar hazımsızlık doğurur” diye şarkı yazıp buna benzer daha nice laflar ederler” (s. 448, 449).

Kadın, evlerinin önünden geçen gençle arasını yapması için yaşlı kadını aracı eder. Aşığı eve geldiği sırada Pietro beklenmedik şekilde geri döner. Pietro, Ercolano’nun evinde yaşanan skandalı anlatırken, kendi evinde benzer bir durumun yaşanmakta olduğunu bilmez. Kadın, Ercolano’nun karısını kınamaya kalkar:

Kadın bu olanları işitince, her ne kadar kimi zaman başını belaya sokanlar olsa da kendisi gibi bilge başka kadınlar da bulunduğunu anladı ve birkaç kelimeyle Ercolano’nun karısına destek olmak istedi; ama sonra başkalarının ayıbını kınamakla kendi elini güçlendirebilirmiş gibi geldi ve “Aman ne güzel iş! Bakın, tam da olması gerektiği gibi, dini bütün bir kişi! İşte günahlarımı çıkarsın diyeceğim kadar sofı geçinen namuslu kadının sadakati! Hele şu ihtiyar yaşında gençlere böyle güzel örnek olması da cabası! Lanet olsun dünyaya geldiği güne! Lanet olsun yaşantısıyla kendini rezil rüsva edene! Lanet olsun bu kentteki tüm kadınların alnına aymazlığın, arsızlığın karasını çalan kahpeye! Namusunu kocasına verdiği sadakat sözünü, bu dünyadaki şanını şerefini iki paralık etmesi yetmezmiş gibi, kendisine onca iyi davranan o değerli adamı, o saygın yurttaşı başka bir erkek uğruna kendiyle birlikte rezil etmeye de utanmadı. Tanrı günah yazmasın ama böyle kadınları merhamet göstermeden öldürmeli, canlı canlı ateşe atıp küle çevirmeli!” dedi (s. 451, 452).

Sevgi dolu bir eşin yokluğunda, hikâyedeki kadın karakter fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Yaşlı kadının nasihati, kadınların esasen erkekleri memnun etme ve çocuk doğurma yetileriyle değerlendirildiği bir toplum anlayışını yansıtır. Kadının başka bir kadını eleştirmesi, ataerkil değer yargılarının kadınlar arasında bile ne denli güçlü biçimde içselleştirildiğini gösterir. Sonuç olarak kadın figürü, değerinin erkek merkezli bir ahlak anlayışıyla belirlendiği bir sistemde hem baskı gören hem de baskı uygulayan bir konumda hapsolmuştur.

6. Gün 7. Hikâye

Aşığıyla birlikteyken yakalanan Madonna Filippa çıkarıldığı mahkemede beklenmedik, eğlenceli cevabı sayesinde salıverilir ve ilgili yasanın değiştirilmesini sağlar (s. 478).

Filosrato tarafından anlatılan hikâyede, erkeklerin değil sadece kadınların yakıldığı bir yasadaki bahsedilir: “Prato topraklarında bir zamanlar son derece katı olan ve aslına bakılırsa bir o kadar da kınanmayı hak eden bir yasa vardı; bu yasa sevgiliyle ya da para karşılığında herhangi bir erkekle birlikteyken kocalarına yakalanan kadınların ayırımı gözetmeksizin yakılmasını emreliyordu” (s. 478).

Çıkarıldığı mahkemede Madonna Filippa kendini şöyle savunur:

“[...] geçen gece beni, kendisine beslediğim temiz ve derin aşk uğruna defalarca birlikte olduğum Lazzarino’nun kolları arasında bulduğum doğrudur; bunu kesinlikle inkâr edecek değilim. Ama kanunların tarafsız olması ve kapsadığı kişilerin onayı alınarak çıkarılması gerektiğini bildiğimize de eminim. Ancak bu şartlar mevcut durumda yerine getirilmiyor ve kanun yalnızca, daha fazla kişiyi hoşnut kılmada erkeklere nazaran çok daha yetkin olan biçare kadınları bağlıyor. Dahası, bu kanun çıkartılırken ne bir kadının onayı alındı ne de herhangi birimize danışıldı. Bütün bunlardan ötürü haklı olarak bu yasanın kötü bir yasa olduğu söylenebilir...” (s.479).

Madonna Filippa’nın savunmasını işe yarar ve söz konusu yasanın değiştirilmesine olanak sağlar: “mahkemeyi terk etmeden önce, hâkimin de onayıyla, şu acımasız yasayı, yalnızca para karşılığında kocalarına ihanet eden kadınları bağlayacak biçimde değiştirdiler” (s.480). Bu hikâyede, toplumun kadınları değerlendirmede nasıl ikili bir standart uyguladığını ve kadınların aynı suçlar için cezalandırılırken, erkeklerin hatalarının sıklıkla göz ardı edildiğini vurgulayan etkileyici bir anlatı sunmaktadır. Madonna Filippa, mahkemede cesurca ve akıllıca kendini savunarak, mağdur olduğu adaletsiz yasayı değiştirmeyi başarır. Filippa’nın yasaya karşı verdiği mücadele, kadınların erkeklerle aynı suçlardan daha ağır şekilde cezalandırıldığı bir kültürde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı bir protesto olarak yorumlanabilir.

7. Gün 1. Hikâye

Bir gece Gianni Lotteringhi kapısının çalındığını işitir ve karısını uyandırır; karısı gelenin hayalet olduğuna Gianni'yi inandırır; birlikte dua okuyup büyü yaparlar ve kapı bir daha çalınmaz (s. 503).

Monna Tessa, kocası Gianni Lotteringhi evde yokken aşığı Federigo ile buluşmak için zekice bir plan yapar:

“[...] biraz daha tepede oturan Federigo, her gün evine gidip gelirken, kadının evinin hemen bitişiğinde bulunan üzüm bahçesindeki bir sırtığın tepesine iştirilmiş duran kafatasına göz atacak ve bir eşeğe ait olan bu kafatasının yüzünün Floransa'ya dönük olduğunu görürse, o günün akşamında çekinmeden rahat rahat kadının yanına gelecek, kapıyı açık bulamazsa üç kere hafifçe tıklatacak, kadın da onu içeriye alacaktı; ama kurukafanın yüzü Fiesole'ye dönükse gelmeyecekti, çünkü bu durumda Gianni evde demektir” (s. 504).

Bir gece, Gianni kapının çalındığını işiterek Monna Tessa'yı uyandırır. Fakat kurnaz kadın, gelenin bir hayalet olduğuna kocasını inandırır. Bunun üzerine çift, korkularını bastırmak için dualar okuyup büyü yapar ve kapının bir daha çalınmamasıyla rahatlarlar. Monna Tessa'nın durumu ustaca idare etmesi, metinde kadınların kurnazlığına ve toplumsal rollerdeki ikiye bölünmüşlüğüne yönelik hicivsel bir anlatım sunar.

7. Gün 2. Hikâye

Kocası eve dönünce, Peronella âşığını küpün içine saklar ama kocası küpü birine satmıştır; kadın küpü asıl kendisinin sattığını ve sağlam olup olmadığına bakmak için alıcının küpün içine girdiğini söyler; âşık, küpten çıkar ve küpü kocaya temizlettikten sonra kendi evine götürür (s. 507).

Aşığı ile buluşmak için şöyle bir plan geliştirirler: “Kadının kocası ya çalışmak ya da iş aramak için her sabah erkenden kalkıp gittiği için, delikanlı adamın evden çıktığını görebileceği bir yerde duracaktı ve adam dışarı çıkar çıkmaz Avorio isminde son derece tenha bir muhitte bulunan evden içeri girecekti. Bu sayede nice kez buluşmuşlardı” (s. 508).

Ancak bir gün, Peronella'nın kocası beklenmedik bir şekilde erken döner. Kadın, paniğe kapılmadan âşığını büyük bir küpün içine saklar. Kocası, küpü bir alıcıya sattığını söyleyince, Peronella durumu kurtarmak için ustaca bir yalan uydurur: Aslında küpü kendisinin sattığını, alıcının sağlam olup olmadığını kontrol etmek için içine girdiğini söyler. Bunun üzerine âşık küpten çıkar, kocaya küpü temizlettiği sırada fırsattan istifade kadınla birlikte olur ve ardından

küpü alıp götürür. Bu hikâye, Decameron'un birçok öyküsünde olduğu gibi, kadınların zekâsını ve toplumsal normlar karşısındaki ustalıklı manevralarını hicivli bir dille gözler önüne serer.

8. Gün 1. Hikâye

Gulfardo, Guasparruolo'nun karısıyla para karşılığında birlikte olmak için anlaşır, Guasparruolo'dan borç alır ve bu parayı kadına verir; daha sonra Guasparruolo'ya, kadın da yanlarındayken, parayı karısına verdiğini söyler; kadın Gulfardo'nun doğruyu söylediğini kabul eder (s. 572).

Sekizinci Gün'ün hikâyesi Neifile'nin anlatımıyla başlar ve ihanet eden kadınların aşığılıklarından bahseder:

“[...] bu kez bir adamın bir kadına ettiklerinden bahsetmek isterim; ancak niyetim, yaptıklarından ötürü adamı suçlamak ve kadının haksızlığa uğradığını söylemek değil; aksine kadını kınamak, adamı takdir etmek ve erkeklerin, güvendikleri kişilerin oyununa gelmekle birlikte, kendilerine güvenenleri oyuna getirmeyi de iyi bildiklerini göstermektir. Birazdan anlatacağım hikâyeyi daha derli toplu dile getirmek isteyen biri çıkarsa, bunu bir kandırmaca değil misilleme olarak ele alsın. Kırılganlığımız yüzünden her zaman mümkün olmasa da, her kadının namuslu yaşaması, iffetini hayatı pahasına koruyup kollaması, namusunun lekelenmesine hiçbir surette meydan vermemesi gerekir; bu nedenle, maddi beklenti karşılığında namusunu iki paralık edenlerin ateşlere atılmayı hak ettiği, diğer yandan, aşkın nelere kadir olduğunu bildiğinden aşk için namusunu kirletenlerinse tıpkı birkaç gün önce Filastrato'nun dile getirdiği hikâyede, Pratolu Madonna Filippa'nın yaşadıklarının bize gösterdiği gibi, sert olmayan bir yargıç tarafından bağışlanmayı hak ettiği düşüncesindeyim” (s. 572).

Gulfardo, evli bir kadın olan Madonna Ambruogia'ya gönlünü kaptırır ve ona aşkını ilan eder. Kadın ise karşılığında bu sırrın saklı kalmasını ve para vermesini şart koşar. Ancak, evli bir kadına ilgi duyan erkek eleştirilmezken, tüm suç kadına yüklenir: “Kadın, daha doğrusu kahpe karı, bunu duyunca pek sevindi ve Gulfardo'ya yolladığı haberde, kocası Guasparruolo'nun birkaç güne kalmadan iş için Ceneviz'e gitmesi gerektiğini, kendisini durumdan haberdar edeceğini ve yanına çağıracağını bildirdi” (s. 573).

Gulfardo, evli bir kadına yaklaşan bir erkek olarak değil, kurnaz bir kişi olarak sunulmaktadır. Neifile'nin hikâyesinde “erkeklerin yalnızca aldatılmadığı, aynı zamanda başkalarını aldatmayı da bildikleri” vurgusu, aslında erkek zekâsını öne çıkarmaktadır. Ancak Ambruogia, evli olması ve para karşılığında bir ilişkiye girmesi nedeniyle en ağır ahlaki kınamaya maruz kalmaktadır. Bu bakış açısı, Ortaçağ Avrupa'sında iffet kavramının yalnızca kişisel bir erdem değil, aynı zamanda kadının kocası ve ailesi için bir onur meselesi olmasına

dayanmaktadır. Erkekler için zina kabul edilebilir ya da hatta mizahi bir unsur olarak ele alınabilirken, kadınlar için affedilmez bir kötülük olarak gösterilmiştir.

2.1.2. Bakire Kadın

Ortaçağ toplumunda bir kadının değerinin en önemli belirleyicilerinden biri cinsel saflığı, yani bekâretiydi. Evlilik öncesi erdemini koruyan, itaatkâr, sessiz ve denetim altında tutulan kadın ideali “bakire” ya da “namuslu kadın” figüründe somutlaşmıştır. Decameron adlı eserde bu figüre farklı açılardan yaklaşılmaktadır. Bazı hikâyelerde bekâretini koruyan kadın karakterler yüceltilirken, diğerlerinde bu idealin ikiye bölünmesi sorgulanmakta, namus kavramı alaya alınmakta ya da toplumun kadınlar üzerindeki baskılarını eleştiren bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu yönüyle Decameron, kadının yalnızca bekâret ve namusla tanımlanmasına yönelik alaycı ve eleştirel bir bakış sunar.

1. Gün 10. Hikâye

Pampinea, hikâyeye şöyle başlar:

“Değerli hanımlar, nasıl ki ılık gecelerde yıldızlar gökyüzünün, ilkbaharda çiçekler yeşil ovaların süsüyse, incelikli sözler de aynı şekilde kıvrak bir zekânın ve örnek bir tavrın süsüdür ve nasıl ki uzun uzadıya konuşmalar erkeğe yakışırken kadında hoş durmazsa, aynı şekilde incelikli sözler de kısırlığı nedeniyle erkekten çok kadına yaraşır. Bugünlerde nükteli konuşmadan anlayan ya da anladığında cevap vermeyi başaran neredeyse hiç kadın kalmamış olması, bizleri ve günümüz dünyasının tüm kadınlarını kapsayan bir utançtır. Eskilerin huy güzelliği gitti, yerine şimdikilerin beden süsü geldi; en renkli, en desenli kıyafetleri giyenlerin, en çok takıp takıştıranların daha çok sükse yapacağı, daha çok beğeni toplayacağı görüşü iyice yerleşmiş durumda; halbuki birisi tutup aynı giysileri eşeğin sırtına geçirirse, eşek hepsinden güzel taşır o kıyafetleri üstünde; ama ne eşek böylece onlardan biri olabilir ne de kıyafet eşeğe fazladan itibar getirir. Kendime batırmadığım iğneyi başkalarına saplayacak değilim; bu yüzden, şimdi söyleyeceklerimden ötürü utanç duyuyorum, fakat bu gibiler, böyle şık şıkıdım giyinmiş, allanıp pullanmış, alacalanıp bulacalanmış halleriyle ya dilsiz ve hissiz birer mermer gibi dikilip duruyorlar ya da ancak kendilerine soru sorulunca cevap veriyorlar; fakat o zaman da insana, hay ağzını açmaz olaydı dedirtiyorlar; diğer hanımlarla ve asil beylerle muhabbet kuramamalarını kendi yüreklerinin saflığına bağlıyorlar; sanki bir kadının iffetli olması için hizmetçi, çamaşırcı ve postacı dışın da kimseyle konuşmaması gerekmiş gibi bir de ahmaklıklarına namus adını veriyorlar; halbuki doğa, onların inandığı şekilde olmasını arzu etseydi, bir yolunu bulup önce onların o boş lakırdısına bir kısıtlama getirirdi” (s. 76).

Pampinea, kadınların kültürel görevlerini, iletişim becerilerini ve fiziksel çekiciliğe aşırı vurgu yapılmasını eleştirmektedir. Geçmişte kadınların zeki ve sofistike bir şekilde sohbet ettiğini, ancak bu yetinin zamanla gösterişli giyim ve yüzeysel gösterişe odaklanarak

kaybolduğunu savunmaktadır. Kadınların sosyal etkileşim eksikliğinin “namus” olarak değerlendirilmesini eleştirerek, fiziksel görünümün entelektüel kapasitenin yerini alamayacağını vurgulamaktadır. Sessizlik ve edilgenliğin ahlaki saflıkla eşdeğer olduğu fikrini reddetmektedir. Kadınların toplumsal statüsünün yalnızca ahlak anlayışı ve dış görünüş temelinde belirlenmesine karşı çıkmakta ve onların toplumsal cinsiyet kalıplarını aşan yaratıcı ve entelektüel yeteneklerinin kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

2. Gün 3. Hikâye

Üç hayta delikanlı, servetlerini tüketip fakir düşerler; yeğenleri perişan halde eve dönerken bir başrahiple tanışır; ancak başrahibin, İngiltere kralının kızı olduğu ortaya çıkar; kız, yeğenle evlenir ve amcalar düştükleri sefaletten kurtulup iyi bir hayata kavuşur (s. 96).

Hikâyede İngiltere kralının kızı, başrahip kılığına girmesinin nedenini şöyle açıklamaktadır:

“[...] tüm hayatım boyunca namusumla yaşama arzusunda olduğumdan, İngiltere’nin kralı olan babam, gencecik yaştaki bendenizi, iyice ihtiyarlamış İskoçya kralının eşi yapmak isteyince, gördüğünüz kılığa büründüm ve yanıma dişe dokunur bir hazine alarak gizlice yuvamdan kaçıp, sizden beni evlendirmenizi istemek için yollara düştüm. Kaçışımın asıl nedeni, İskoçya kralının yaşlılığı değil, onunla evlendikten sonra gençlik zaafına kapılıp, kutsal yasaya ve soylu hanedanlığımızın onuruna ters düşecek bir davranışta bulunma korkumdur” (s. 103).

2. Gün 6. Hikâye

Madam Beritola, iki evladından ayrı düştükten sonra bir adada yanında iki karacayla bulunur ve Lunigiana’ya götürülür. Oğullarından biri de Lunigiana’dadır; fakat oranın senyörünün hizmetine girdikten sonra senyörün kızıyla ilişki yaşayınca hapse atılmıştır. Kral Charles’a karşı Sicilya ayaklanması yaşanır. Anne oğluyla buluşur. Oğul senyörün kızıyla evlenir. Diğer kardeş bulunur. Eski saygınlıklarına kavuşurlar (s. 125).

Kocası Arrighetto Capece’nin düşman tarafından esir düşmesinin ardından Madam Beritola, namusunun ve ailesinin endişesiyle evden kaçır:

“Bunca karışıklığın içinde, kocasının ne halde olduğunu bilmeyen Madam Beritola, tüm bu yaşananların korkusu üstüne, bir de namusuna leke sürülmesinden endişelenince, neyi var neyi yoksa geride bırakıp, yanına yalnızca sekiz yaşındaki oğlu Giuffredi’yi alarak hamile ve beş parasız halde bir tekneye binip Lipari’ye kaçtı ve orada Scacciato adını verdiği diğer oğlunu dünyaya getirdi” (s. 126).

Madam Beritola'nın oğlu, Currado'nun hizmetinde çalışırken, Currado'nun dul kızıyla ilişkiye girer ve zindana atılır. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde, oğlanın kim olduğunu öğrenen Currado, evlenme şartıyla onu zindandan çıkarır:

“Currado, bahsi geçen oğlun, zindandaki delikanlı olduğunu anladı ve bu durumda büyüklük gösterip onu başışlamaya, kızıyla evlendirip alınlarına sürdükleri lekeyi temizlemeye karar verdi” [...] “kızım üzerinden bana ne gibi bir hakarete bulunmuş olduğunun kendin de farkındasındır. Bu bana yaptığını bir başkasına yapmış olsaydın, ölümünün en reziline çarptırılırdın. Bu nedenle ne zaman istersen, edepsizce arkadaşlık ettiğin kızımı, adabıyla karın yapıp seni bir oğul olarak bağrıma basmaya ve dilediğin müddetçe kızımınla birlikte yanımda kalmaya razıyım” (s. 132).

2. Gün 7. Hikâye

Babil sultanı, kızını Algavre kralına eş olarak verir; fakat dört yıl zarfında türlü türlü badireler atlatan kız, çeşitli kentlerde dokuz erkeğin elinden geçer; sonunda babasına lekesiz olarak döner ve başlangıçta tasarlandığı gibi Algavre kralına eş olarak gider (s. 138).

Babil Sultanı, kızını Algavre Kralı'na eş olarak vermeye karar verir: “Zaferin ardından Algavre Kralı, Beminedab'dan bir lütufta bulunmasını ve kızını kendisine eş olarak vermesini isteyince, Beminedab kadın ve erkeklerden oluşan asil bir maiyet eşliğinde, zengin işi zarif eşyalarla yüklü, tepeden tırnağa silahlanmış bir gemiye kızını bindirdi ve Tanrı'ya emanet ederek Kral'a gönderdi (s. 140).

Ancak yolculuk sırasında şiddetli bir fırtına çıkar ve gemi batar. Genç kadın, dalgalarla kıyıya sürüklenir. O sırada oradan geçen Pericone adlı bir adam, kadına âşık olur sahip olmak ister: “Bir kocası yoksa kendisiyle evlenmesini, eğer evlenemiyorsa âşığı olmasını isteyecekti” (s. 142).

Pericone'nin kardeşi de genç kadına vurulur ve ona sahip olabilmek için Pericone'yi uykusunda öldürtüp kadını kaçırmak için kiraladığı geminin tüccar sahipleri de genç kadının güzelliğine kapılır. Aralarında çıkan kavgada biri ölür, diğerleri ise kadını alarak Chiarenza'ya gider. Chiarenza Prensi, genç kadının güzelliğini duyunca ona sahip olmak ister. Ancak bu haber, Prens'in dostu olan Atina Dükü'ne de ulaşır. Dük, ona sahip olan prensin dünyanın en mutlu insanı olduğu kanısına varır ve kadına sahip olmak ister: “kendinin kılmaya karar verdi” (s. 147).

Kadına olan tutkusu nedeniyle dostu olan prensi öldürten Dük, kadının yanına gizlice girerek kadına sahip olur ve ardından kadını kaçırmak için kiraladığı geminin tüccar sahipleri de genç kadının güzelliğine kapılır. Aralarında çıkan kavgada biri ölür, diğerleri ise kadını alarak Chiarenza'ya gider. Chiarenza Prensi, genç kadının güzelliğini duyunca ona sahip olmak ister. Ancak bu haber, Prens'in dostu olan Atina Dükü'ne de ulaşır. Dük, ona sahip olan prensin dünyanın en mutlu insanı olduğu kanısına varır ve kadına sahip olmak ister: “kendinin kılmaya karar verdi” (s. 147).

kaçırır. Chios Adası'na yerleşir ve kadına sahip olur. Adada olduğunu duyan Özbek Han, uykusunda Constant'ı öldürür ve esiresini karısı yapar. Bir süre sonra savaşa gitmek zorunda kalan Özbek Han, eşini bir aile dostuna emanet eder. Ancak bu yaşlı adam da genç kadına tutkuyla bağlanır ve onunla birlikte olur. Ölmeden önce ise kadını bir başka dostuna emanet eder. Kısa bir süre sonra genç kadın, bu adamla da yakınlaşır. Sonunda, tanıdığı birinin yardımıyla babasının yanına dönmeyi başarır. Ancak yaşadığı olayları gizlemek için manastırda geçirdiği yılların ardından temiz bir bakire olarak geri döndüğünü söyler. Babası, ona inanır ve genç kadın, başta planlandığı gibi Algavre Kralı ile evlenir.

Hikâye göre, Ortaçağ toplumunda kadınların erkekler arasındaki güç ilişkileri içinde pasif ve nesne olarak görüldüğünü gösterilmektedir. Kadın sürekli olarak bir erkekten diğerine geçerken, kendi iradesi yok sayılmakta ve bir mülk gibi muamele edilmektedir. Hikâyenin sonunda “lekesiz” kabul edilip evlenmesi, kadın bedenine yüklenen ahlaki sorumluluğun simgesidir. Kadının iffetli ve bakire olarak kalması önem teşkil etmektedir.

4. Gün 5. Hikâye

Erkek kardeşleri Elisabetta'nın sevgilisini öldürür; kızın rüyasına giren sevgili ona nereye gömüldüğünü gösterir, kız sevgilisinin başını gizlice topraktan çıkartıp fesleğen saksısına koyar ve her gün başında saatlerce gözyaşı döker, kardeşler saksıyı elinden alınca kız çok geçmeden kederinden ölür (s. 336).

Hikâyeye göre, erkekler kardeşlerinin, kız kardeşinin aşığını öldürtmesinin nedeni namustur: “gerek kendilerinin gerekse kardeşlerinin adı lekelenmesin diye” (s. 338).

Bu hikâye, kadınların değerinin erkeklerin onuru ile bağlantılı olduğu bir toplumu göstermektedir. Elisabetta'nın sevgilisi, ilişkinin ailenin onurunu tehlikeye atması nedeniyle erkek kardeşleri tarafından öldürülür. Kızın sevgilisiyle olan ilişkisi, kendi duyguları ya da iradesi açısından değil, sadece erkeklerin onuru ve daha geniş toplumsal ahlaki normlar açısından değer kazanır.

10. Gün 8. Hikâye

Tüccar kılığına giren Selahaddin, Messer Torello'ya misafir olur; haçlı seferi başlar; Messer Torello karısının yeniden evlenebilmesi için bir tarih saptar; sefer sırasında esir düşer ve kuşları eğitebildiği sultanın kulağına kadar gider; sultan onu tanır, ardından kendini tanıtır ve onu güzelce misafir eder; Messer Torello hasta düşer ve büyü vasıtasıyla bir gecede Pavia'ya taşınır; yeniden evlenmekte olan karısı düğün esnasında kendisini tanır; Messer Torello karısıyla beraber evine döner (s. 785).

Haçlı seferi başlar ve Messer Torello sefere katılmak üzere yola çıkar. Gitmeden önce, karısından tekrar evlenmesi durumunda belirli bir süre beklemesini ister:

“Malımız, mülkümüz, şerefimiz sana emanet. Gidişim kesin ama dönüşüm o kadar kesin değil; ne de olsa insanın başına bin türlü olay gelebilir. Onun için senden bir isteğim var: Başıma bir iş gelir de benden haber alamazsan eğer, buradan ayrılışımdan itibaren, yani bugünden başlayarak bir yıl bir ay bir gün boyunca bekle, o zamana kadar evlenme [...] Karıcığım, sözünü tutmak için elinden geleni yapacağına kesinlikle eminim; ama hem genç hem de güzelsin, üstelik köklü bir ailedensin ve herkesin bildiği üzere son derece iffetlisin. Benden ses seda çıkmadığı takdirde, nüfuz sahibi birçok soylunun aileden, kardeşlerinden seni isteteceğine, iyice üzerine geleceklerine ve ne kadar karşı koysan da sonunda direnemeyip onların isteğine boyun eğmek zorunda kalacağına en ufak bir kuşku yok. Belirlediğim vadeyi uzatmamamı tam da bu yüzden istedim” dedi (s. 793).

Nitekim öyle olur ve süre bittikten sonra, baskılara dayanamayan kadın hiç istemeyerek tekrar evlenmek zorunda kalır. Kadının zoraki tekrar evlendirilmesi, onun sadece bir eş olarak değil, aynı zamanda ailesinin ve toplumun belirlediği normlara uyması gereken bir birey olarak görüldüğünü gösterir. Ailesinin beklentilerine ve toplumun geleneklerine karşı çıkacak güce sahip değildir. Ailesinin onu yeniden evlendirme isteği, kadının arzularından çok, sosyal standartları sürdürme, ailelerinin statüsünü koruma ve ailenin devamını sağlama ihtiyacı ile motive olmaktadır. Kendi istekleri ve duygusal durumu ne olursa olsun, bu durumda kadın ailesi ve toplumunun belirlediği yolu takip etmeye zorlanmaktadır.

2.1.3. Şiddet Gören Kadın

Ortaçağ toplumlarında kadınlar, yalnızca cinsiyetlerinden ötürü çeşitli şekillerde şiddete maruz kalmışlardır. Fiziksel, psikolojik ya da toplumsal düzeyde uygulanan bu şiddet, çoğu zaman meşru görülmüş ya da görmezden gelinmiştir. Kadının bedenine ve iradesine yönelik tahakküm, ataerkil düzenin en somut yansımalarından biridir. Eserde bazı kadın karakterlerin maruz kaldığı baskı, aşağılama ve zorla evlendirilme gibi durumlar, dönemin kadına yönelik şiddet algısı gözler önüne serilir. Bu hikâyelerde kadınlar, çoğu zaman erkek karakterlerin arzularına hizmet eden, itaat etmediğinde cezalandırılan veya toplumsal kurallara uymadığı için dışlanan figürler olarak resmedilir. Ancak Boccaccio, zaman zaman bu şiddeti ironik bir dille sunarak, okuyucuyu dönemin ikiyüzlü ahlak anlayışı üzerine düşünmeye de sevk eder.

1. Gün 1. Hikâye

Ser Cepparello günah çıkarırken yalan dolanla muhterem bir pederi kandırır, ardından ölür; hayattayken kötü biri olmasına rağmen öldüğünde aziz sanı kazanır ve San Ciappeletto adıyla anılır (s. 32).

Pederin “Söyle bana, birine karşı yalancı şahitlik ettiğin, başkalarının ardından kötü konuştuğun oldu mu hiç?” (s. 39) sorusuna:

“Evet, oldu,” dedi Ser Ciappelletto, “bir defasında birinin ardından kötü konuşmuştum. Karısını durduk yere hiç acımadan döven bir komşum vardı, içkiyi fazla kaçırdığı zamanlarda kadını çok fena hırpalardı; vicdanım dayanmayınca, kadının anasıyla babasına adamı şikâyet ettim” (s. 39).

Kadınların şiddetle ilişkili acılarını “iyi davranış” sergilemenin bir aracı olarak kullanması, günah çıkarma sırasında pederin sorusuna verdiği yanıtta, kadınların yaşadığı acıların bile ahlaki bir erdem gösterisine dönüştürülebileceğini ima eder.

2. Gün 9. Hikâye

Cenevizli Bernabò, Ambrogiuolo’nun oyununa gelip para kaybeder ve suçsuz karısının öldürülmesini emreder; kadın kaçır, erkek kılığına bürünüp sultanın hizmetine girer, düzenbaz adamı bulur, Bernabò’yu İskenderiye’ye getirtir ve düzenbazı cezalandırır, yeniden kadın kıyafetleri giyer, kocasıyla birlikte Ceneviz’e zengin olarak döner (s.176).

Handa bir araya gelen tüccarlar arasında şu konuşmalar gerçekleşir: İçlerinden biri şakayla karışık, “Karım ne yapıyordur, bilmem ama şunu gayet iyi biliyorum; buradayken hoşuma gidecek bir körpeyi elime geçirdim mi, karıma duyduğum aşkı bir kenara bırakır, yanımdakinden alacağım zevke bakarım” (s.176).

Bir diğeri, “Ben de öyle yaparım” dedi. “Karımın kendine mukayyet olduğuna inansam ne, inanmasam ne? O nasılsa gününü gün ediyor, haliyle bana da aynını yapmak düşünüyor. Hem ne demişler, Eşeğin duvara vurduğu çiftte, geri çarpar terkisine” (s.176).

Diğer erkeklerin sözlerine rağmen Bernarbo, karısının ona katiyen ihanet etmeyeceğini söyler ve her kadının ihanet edeceğini savunan Ambrogiuolo, bu duruma şöyle karşılık verir:

“Onların senin karından daha farklı olduklarına ya da başka tür bir mayadan karıldıklarına inandığımızı zannetme diye, seninle bu konu üzerinde biraz konuşmak istiyorum. Her daim iyi bilirim ki Tanrı’nın yarattığı ölümlüler arasında en asil canlı erkektir, onun hemen ardından da kadın gelir. Erkeğin umumiyetle daha mükemmel olduğuna inanılır ve bu durum yaptığı işlerden de anlaşılır; daha mükemmel olduğu için hiç kuşkusuz daha dayanaklı olması gerekir ve gerçekten de öyledir. Kadınlarsa genel olarak daha kırılıgandır ve buna gerekçe olarak gösterilebilecek pek çok doğal neden vardır” (s. 178).

Kadınların ısrarla ihanet etme potansiyeli olduğunu düşünen Ambrogiuolo devam eder:

“Kadınların yaşadığı her macera için tanıklık edecek bir boynuz çıkartsaydı alınlarında, bu işlere kalkışacak kadınların sayısı eminim çok az olurdu; ama boynuz çıkarmadığı gibi dışarıdan bir şey de belli olmuyor, çünkü şu aklı başında kadınlar geride ne iz ne de kanıt bırakıyor ve gizli kaldığı müddetçe ne utanç ne de şeref yoksunluğunun bahsi ediliyor, bu yüzden ellerine geçen her fırsatta gizli kapaklı iş tutuyorlar ya da akılsızlıklarından ötürü fırsatları tepiyorlar. Emin ol; bir kadın namuslu kalmışsa ya ona kimse sarkıntılık etmemiştir ya da beğendiği kişi yüz vermemiştir. [...] Senin şu azize karının yakınlarında olsam, önceki kadınlar gibi kısa bir süre içinde onun da gönlünü çelegeğimden eminim” (s.179).

Girilen iddia sonucu Ambrogiuolo, kadına kumpas kurar ve Bernabo’yu, karısının ona ihanet ettiğine inandırır. Ancak Bernabo’nun eşi, sadakatiyle ön plana çıkan karakterdir. Oyuna gelen Bernabo, suçsuz karısını öldürtmeyi emreder: “Para kaybetmenin öfkesine ve karımın yaşattığı utancın ağırlığına yenik düşüp, kendisini uşaklarımdan birine öldürttüm; uşağımın bana anlattığına göre karım kurtlar tarafından anında parça pinçik edilmiş” cevabını verdi (s.186). Hikâyenin sonunda, kurnazlığı ile kendini koruyabilmiş kadın, uzun bir macera sonrası kocasıyla barışır ve evine geri döner.

Filomena’nın hikâyesinde, sadakati ile ön plana çıkan kadın, erkeğin iftirası nedeniyle öldürülmek istenmektedir. Bu durum, ataerkil toplumların kadınlara yönelik güvensizlik ve ayrımcılığının bir yansımasıdır. Kadının masumiyeti dikkate alınmaksızın ölümüne karar verilmesi, toplumsal ahlak kurallarının, onun birey olarak değerinin önüne geçtiğini gösterir. Ancak kadın, bu adaletsizliği aşarken ve toplumsal önyargılara meydan okurken, hikâye onun zekasını, cesaretini ve kararlılığını vurgular.

8. Gün 3. Hikâye

Calandrino, Bruno ve Buffalmacco, tılsımlı taşı aramak için Mugnone Nehrinin kıyısına giderler; Calandrino taşı bulduğunu zanneder ve eve bir yığın taşla döner; karısı söylenince sinirlenir ve kadını döver; ardından işin aslını kendisinden daha iyi bilen arkadaşlarına olan biteni anlatır (s. 581).

Tılsımlı taşı bulduğunu zanneden ve arkadaşları tarafından oyuna getirilen Calandrino, eve geldiğinde karısının onu görebildiğini fark ettiğinde, hıncını karısından çıkarır:

“Rezil karı! Ne işin var orada? Beni mahvettin; ama Tanrı şahidim olsun, sana bunu ödeteceğim!” dedi. Sonra odalardan birine çıkıp yanında getirdiği taşları boşalttı ve bir hışım ile karısının üzerine fırladı, saçının örgüsünden yakaladığı gibi yere, ayaklarının dibine fırlattı. Elinin kolunun dermanı kesilene dek

kadını tekme tokat öyle bir dövdü ki kadıncağızın tepeden tırnağa tüm vücudunda morartılmadık yer kalmadı; biçarenin el açıp merhamet dilenmesi ise bir işe yaramadı (s. 587).

Hikâyenin devamında karısından acısını çıkartmaya devam eder:

“[...] kör olasica iblis karı karşıma çıktı ve beni gördü; zaten bu kadın milleti her şeyin büyüsünü bozar, bilirsiniz. Kendimi Floransa’nın en talihli adamı sayarken birden en talihsizine dönüverdim; bu yüzden de takatim kesilene kadar dövdüm onu. Ne diye boğazını sıkmadım, bilmem! Onu ilk gördüğüm ana da bu evden içeri girdiği güne de lanet olsun!” dedi ve gözünü yeniden öfke bürüdüğünden ayağa kalkıp kadını yeni baştan dövmeye yeltendi (s. 589).

Hikâyede, Calandrino’nun karısına karşı şiddet uygulaması, toplumsal cinsiyet rollerinin ve kadın algısının belirgin bir örneğidir. Calandrino, tılsımlı taşı bulduğunu düşünerek erkek egosunu tatmin etmeye çalışırken, başarısızlık karşısında karısını suçlar. Karısının ona göz yummaması, onun “görme” eylemi ve Calandrino’nun bu durumu bir tehdit olarak algılaması, şiddetle sonuçlanır.

9. Gün 9. Hikâye

İki delikanlı Sultan Süleyman’a akıl danışır, biri nasıl sevillebileceğini, diğeri de aksi karısını nasıl yola getirebileceğini sorar, Sultan Süleyman birine sevmesini, ötekine de Kaz Köprüsüne gitmesini söyler (s. 707).

Hikâyenin başında Emilia, kadınların toplumsal konumuna dair dikkat çekici bir tirada yer verir:

“[...] genel olarak kadınların büyük çoğunluğunun doğa, âdetler ve yasalar tarafından erkeklerin tahakkümüne alındığı; tutum ve davranışlarını, erkeklerin takdirine uydurmak durumunda bırakıldığı açıkça görülecektir. Bu nedenle, ait olduğu erkekle rahata, sakinliğe, huzura ermek isteyen her kadın sabırlı, uysal ve yumuşak başlı davranmalı, ayrıca her bilge kadının hazinesi sayılan namusuna düşkün olmalıdır. Her alanda kamunun yararını gözeten yasaların ve âdetlerin yahut dilerseniz kudreti engin, itibarı yüce geleneklerin diyelim, bunu öğretememesi halinde, bedenlerimizi zarif ve kırılgan, ruhlarımızı utangaç ve ürkek, mizacımızı sevecen ve merhametli kılan, bizlere kırılgan bir direnç, yumuşacık bir ses veren, elimizi kolumuzu narince hareket ettiren doğa, bu gerçeği bizlere açıkça gösterecektir; keza bütün bunlar, başkalarının idaresine muhtaç oluşumuzun birer kanıtıdır. Yardıma ve yönetilmeye muhtaç birinin, nereden bakılırsa bakılsın, yöneticisine karşı uysal, itaatkâr ve saygılı olması gerekir. Peki, erkeklerden başka yardım edenimiz, bizi çekip çevirenimiz mi var? Şu halde erkeklere saygıda kusur etmemeli, onların sözünden çıkmamalıyız. Bana kalırsa, bu yoldan şaşan kişi, yalnızca ağır bir biçimde kınanmayı değil, ayrıca okkalı bir cezaya çarptırılmayı da fazlasıyla hak eder. Aslında bu kaniya daha önce varmışım; fakat az evvel Pampinea’nın anlattıklarıyla, yani Talano’nun cezasını veremediği aksi

karısına gereken dersi Tanrı'nın vermesiyle, bir kez daha emin oldum. Dolayısıyla, benim kanaatime göre, doğanın, âdetlerin, yasaların gerektirdiği tatlılıktan, müşfiklikten, uysallıktan uzaklaşan kadınlar, daha önce de söylemiş olduğum gibi, sert ve ağır bir cezaya layıktırlar” (s. 708).

Bu düşüncelerini halk arasında yaygın olan bir atasözüne dayandırarak meşrulaştırmaya çalışır:

“Erkeklerin diline pelesenk olan bir atasözü “Atın iyisine de kötüsüne de mahmuz, kadının iyisine de kötüsüne de kötek gerek” der. Bu sözlerde art niyetli mana arayanlar, atasözünün tüm kadınlar için geçerli olduğu sonucunu çıkarırlar; diğer yandan, ahlaki açıdan bakanların da atasözünü haklı bulacaklarını söylemeliyim. Kadınların hepsi, doğası gereği şaşmaya ve yolundan sapmaya meyillidir; bu nedenle, kendilerine tanınmış olan sınırların fazlasıyla dışına çıkmaya kalkanları, bu yanlıştan döndürmek için sopayla cezalandırmak lazım gelir; diğer yandan, sınırları aşmayanları ise dürüstlükten ayrılmamaları için sopayla desteklemek ve sindirmek gerekir” (s. 708, 709).

Hikâyede, karısını yola getirmek isteyen Yusuf, Sultan Süleyman'ın dediğine uyup Kaz Köprüsü'ne gider. Orada, katırcılardan birinin yürümeyen katıra sopa çektiğini görür ve bu yöntemle karısını da yola getireceğini fark eder: “[...] Çünkü şimdi açıkça anlıyorum ki ben aslında karımı tam olarak nasıl döveceğimi bilmiyormuşum; ama katırcı bunun yolunu yordamını bana gösterdi” (s. 711).

Ancak eve vardıklarında, karısından istenilen yemekleri yapmadığını gören Yusuf, öfkelenir ve kadını dövmeye başlar:

“Yusuf körpecik meşenin tostoparlak budaklarından kalınca bir tanesini eline aldı ve karısının bir hışımla sofradan kalkıp homur dana homurdana girdiği odaya daldı; kadını saçlarından tuttuğu gibi ayaklarının dibine çalıp, elindeki sopayla acımasızca dövmeye başladı. Kadın önce bağırmaya, ardından tehditler savurmaya kalktı; ama bütün bunların Yusuf'u durduramadığını görünce, her yanı yara bere içinde, merhamet dilenmeye, Tanrı aşkına canını bağışlamasını, bir daha asla sözünden dışarı çıkmayacağını söylemeye başladı. Bütün bunlara rağmen Yusuf hız kesmedi, hatta gitgide artan bir öfkeyle sopasını kadının kaburgalarına, oradan kalçalarına ve ardından omuzlarına büyük bir şiddetle indirmeye, kadını evire çevire dövmeye devam etti ve takati kesilene kadar da durmak bilmedi; öyle ki kısa süre içinde iyi yürekli kadıncağızın ne sırtında ne de başka bir yanında, dayaktan nasibini almamış tek bir kemik bile kalmamıştı” (s. 712).

Anlatıda, kadına yönelik şiddeti geçerli ve başarılı bir disiplin yöntemi olarak sunarak ataerkil sistemi pekiştirilir. Erkeğin tahakküm arzusuna karşı gelen kadın, fiziksel cezayla “terbiye” edilir.

2.1.4. Yaşlılık, Büyücülük ve Kurnazlık Rollerinde Kadın

Decameron’da özellikle dikkat çeken figürlerden biri, kurnaz kadındır. Bu kadın karakter, üzerine yüklenen toplumsal, ahlaki ya da cinsel sınırlamaları aşmak için zekâsını ve sezgilerini kullanır. Bu kadınlar tutkularının peşinden gitmenin yanı sıra, yaşadıkları sistemin ikiyüzlülüğüne meydan okumak amacıyla da sıklıkla evlilik dışı ilişkiler yaşarlar. Aldatma, gizlenme, plan yapma ve toplumsal beklentileri tersine çevirme gibi özellikler bu karakterlerin temel niteliklerindendir. Boccaccio’nun anlatısında bu kadınlar nadiren cezalandırılır; aksine, genellikle kurnazlıkları övülür ve başarıları doğal, mantıklı bir sonuç olarak sunulur.

Yaşlı kadınlar ise, yalnızca yaşlı ve edilgen figürler olarak değil, aynı zamanda başkalarına rehberlik eden, aracılık yapan ya da olayların gidişatını etkileyen karakterler olarak tasvir edilir. Genellikle genç âşıkların ilişkilerine yardımcı olurlar; mesaj taşır, gizli buluşmaları ayarlar ya da planlar yaparlar. Bazı hikâyelerde ise büyüye sahip olduklarına ya da büyü yaptıklarına inanılır.

1. Gün 5. Hikâye

Monferrato Markizi piliç ziyafetiyle ve iğneli sözlerle Fransa Kralının ipe sapa gelmez aşkına ket vurur (s. 59).

Markize’nin şanını duyan Kral, Marki’nin yokluğundan faydalanarak Markize’yi baştan çıkarabileceğini düşünmektedir: “[...] hazır marki yokken, kadını yola getirip muradına erebileceğini hesaplamıştı” (s. 60, 61). Ancak Kral, markinin evinde yemeğe katıldığında tüm yemeklerin tavuktan yapıldığını fark eder. Bunun üzerine, Markize’ye iğneleyici bir şekilde: “Hanımefendi, bu yörede yalnızca tavuk mu var? Hiç horoz doğmaz mı” (s. 62) diye sorar. Markize de zekice bir yanıt vererek: “Doğar Monsenyör, fakat gerek giyim kuşam, gerekse asalet bakımından birbirlerinden ayrılırsalar da buradaki dişiler diğer yerdekilerle aynı hamurdandır” (s. 62) der. Bu cevaptan etkilenen Kral, Markize’yi baştan çıkarma fikrinden vazgeçer ve onun zekâsına hayran kalır.

2. Gün 5. Hikâye

Perugialı Andreuccio at satın almaya Napoli’ye gider, bir gecede üç büyük badire atlatır ve hepsinden yakayı sıyırap evine mücevherle döner (s. 111).

Andreuccio, dul bir dilber tarafından parası için oyuna getirilir. Andreuccio’nun hayatını öğrenen kadın, kız kardeşiymiş gibi davranır ve yemeğe misafir eder. Evinde kurduğunuz düzenekle Andreuccio’yu oyuna getirir ve parayı alır.

4. Gün 3. Hikâye

Üç delikanlı, üç kız kardeşi sever; hep birlikte Girit'e kaçarlar ancak kardeşlerin en büyüğü kıskançlığa kapılıp âşığını öldürür; ortanca kardeş ablasını kurtarmak için Girit Dükü'yle beraber olur fakat sevgilisi onu öldürüp ablasıyla kaçar; cinayet üçüncü kardeşle âşığının üzerine kalır, itiraflarının ardından idam edilmekten korkan âşıklar nöbetçileri rüşvetle çelip yok yoksul halde Rodos'a kaçarlar ve burada sefalet içinde ölürler (s. 324).

Lauretta hikâyesini şu şekil başlatır:

“Her ne kadar öfke erkeklerde daha sık nüksediyor ve kimilerinde daha yoğun şiddette seyrediyor olsa da hasarın büyüğü kadınlarda görülür çünkü öfke kadınlarda hızla alev alır, kolayca yangına dönüşür ve daha az dirençle karşılaşır. Bunda şaşılacak bir yan yok, çünkü irdelemeye kalkarsak, ateşin doğası gereği hafif ve yumuşak maddeleri ağır ve sert olanlardan daha fazla tutuşturduğunu görebiliriz. Erkekler alınmasın ama bizler onlardan daha narin ve daha kıpır kıpırız” (s. 324).

Kıskançlığından dolayı âşığını öldüren büyük kız kardeş, büyü için yaşlı kadından yardım alır: “[...] zehir hazırlamada usta olan yaşlı bir Yunan kadına gitti ve hediye vaatleriyle kadını ikna edip ölümcül bir içecek hazırlattı” (s. 328).

2.1.5. Oyuna Getirilen ve Zorla Sahip Olunan Kadın

Decameron'daki bazı kadın karakterler zekâları ya da bağımsızlık arayışlarıyla öne çıkarken, diğerleri kandırılmış, zorlanmış ya da oyuna getirilmiş figürler olarak sunulur. Bu kadınlar, genellikle erkeklerin kurduğu karmaşık planların merkezinde yer alırlar ve duygusal zaafları ya da saf bakış açıları nedeniyle kolayca manipüle edilirler. Birçok anlatıda bu karakterler yalnızca mizahi unsurlar olarak kullanılırken, bazı hikâyelerde toplumun kadınlar üzerindeki baskılarını görünür kılar ve ataerkil sistemin eleştirisini sunar. Bu anlamda *Decameron*, bir yandan kadınların kurnazlığını sergilerken, diğer yandan ne kadar kolay kurban hâline gelebileceklerini de ortaya koyar. Oyuna getirilemeyen ancak erkeğin arzu nesnesi olan kadın ise, sahip olmaya çalışılan figür olarak karışımıza çıkar. Bazı hikâyelerde, kadının direnişi mizahi ya da hafif bir şekilde aktarılır; bu da onun acı verici deneyimini önemsizleştirir ya da gündelik bir durummuş gibi sunar, oysa erkek karakterin girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Bu anlatı tekniği, edebî metinlerin kadınlara yönelik cinsel ya da fiziksel şiddeti nasıl gizleyebileceğine ya da meşrulaştırılabileceğine dair eleştirel bir bakış sunar. Kadının, zorla sahip olunması gereken biri olarak tasvir edilmesi, dönemin kadına bakışını yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda erkek egemen bir toplumun örtük bir eleştirisini de barındırır.

1. Gün 4. Hikâye

Bir keşiş, çok ağır ceza gerektiren bir günah işler; fakat başkeşişe kendisinin de aynı günahı işlediğini açıkça ima eder ve bu sayede ceza almaktan kurtulur (s. 54).

Genç Keşiş, gördüğü kadına vurulur ve kadınla birlikte olmak ister: İkisinin de gönlü bir olunca, kimselere belli etmeden kızı hücrelerine attı. Büyük bir tutkuyla kendinden geçip ihtiyatı bir nebze elden bırakmış ve kızla oynamaya dalmıştı (s. 56).

Birlikte oldukları esnada kapıyı dinleyen Başkeşiş, kendi arzularına da yenik düşer:

“Kıza gözlerini dikip baktı ve dipdiri bir güzelliği olduğunu görünce, teninin birdenbire, en az genç keşişinki kadar büyük bir arzuyla yanıp kavrulduğunu hissetti. Kendi kendine ‘Eh, hazır fırsatım varken, ne diye tadını çıkarmayayım? Gam ve keder ne zaman istesem beni bekler. Bu kızsız hem güzel hem de körpe, üstelik onun burada olduğunu dünyada bilen eden yok. Hasretimi dindirmesi için kızı razı etsem yeter; yoksa, vazgeçmek için bir neden göremiyorum. Hem kim bilecek? Kimselerin ruhu duymaz. Gizli kapaklı günah, yarı yarıya mübah. Bir daha böyle fırsat ele geçemeyebilir; bana kalırsa, Tanrı’nın gönderdiği nimetten faydalanmakla, gayet akıllıca hareket edilmiş olur’ dedi” (s. 57).

Arzularına yenik düşen Başkeşiş, kızın rızasını sormadan kendi azrusunu tatmin eder: “Kız ne demirdendi ne de taştan; başkeşişin arzularına boyun eğdi hiç nazlanmadan. Başkeşiş kızı defalarca öptü, kucakladı, sonra da genç papazın yatağına yatırdı. Kendi itibarının azametini ve kızın genç yaşının hassasiyetini hesaba katmış olacak ki ağırlığının altında ezilmesin diye, kendisi yerine kızı üste geçirdi ve uzun uzadıya gönlünü eğledi” (s. 58).

Bu hikâyede anlaşılabacağı üzere, kadınların sadece bir amaç uğruna araç olarak görüldüğü, başkeşiş ve genç keşiş tarafından cinsel bir nesne olarak kullanıldığı görülmektedir. Başkeşiş, kadının itaat edeceğini varsaymakta ve bir fırsat yakaladığını düşünerek onunla cinsel ilişkiye girmektedir. Hikâyeye göre erkeklerin ihtiyaçları, istekleri ve arzuları ön planda tutulmakta, kadın ise bir nesne olarak tasvir edilmektedir. Kadının erkeklerin isteklerine karşı koyamaması bu düşünceyi güçlendirmektedir.

3. Gün 2. Hikâye

Bir seyis, Kral Agilulf’un karısının koynuna girer; Agilulf durumun farkına varır ama ses etmez; faili bulup saçını keser; saç kesilirse başkalarının saçını keser ve böylece başına gelecek felaketten kurtulur (s. 210).

Kral Agilulf’un karısına âşık olan seyis, onunla birlikte olabilmek için bir plan yapar. Kralın, kraliçeyle birlikte olduğu sıradaki davranışlarını gözlemler ve ertesi gün aynı şekilde hareket ederek, kraliçenin fark etmediği bir anda onunla birlikte olur:

“[...] cibinliğin ardına geçti, pelerinini çıkarıp kraliçenin uyuduğu yatağa girdi ve kadını şehvetle kollarının arasına aldı. Sinirli olduğu zamanlar kralın söz işitmekten hiç hazzetmediğini bildiği için, tek laf etmeden ve kadının konuşmasına meydan vermeden, sanki çok kızgınmış gibi davranarak kraliçenin teniyle yeniden, yeniden tanıştı” (s. 212).

3. Gün 10. Hikâye

Alibech inzivaya çekilir ve keşiş Rustico’dan şeytanı cehenneme geri göndermeyi öğrenir; daha sonra inzivadan zorla çekip alınır ve Neerbale’nin karısı olur (s. 284).

İnancını en zahmetsiz şekilde güçlendirmek isteyen Alibech, çölün derinliklerinde bir keşişten rehberlik almayı amaçlar. Ancak genç keşiş Rustico, Alibech’in saflığı ve güzelliği karşısında nefesine yenik düşer. Kendisini Tanrı’ya ibadet etme bahanesiyle kandırarak, onu kendi arzularına alet eder: “[...] onun daha önce hiçbir erkekle münasebette bulunmadığını öğrenince bu işin görüldüğü kadar kolay olacağını, yani Tanrı’ya ibadet etme bahanesiyle onu istediği kıvama getirebileceğini anladı” (s. 286). Şeytan ve cehennemden bahsetme yoluyla kızı oyun getirir:

“Tanrı’nın seni ruhumun selameti için yolladığına eminim. Eğer bu şeytan bana azap çektirmeye devam edecekse, bana karşı göstereceğin merhamet sayesinde onu cehenneme geri göndermem halinde, hem beni büyük bir dertten kurtarmış hem de Tanrı’nın takdirini fazlasıyla kazanmış olursun; yeter ki buraya gerçekten de söylediğin şeyi yapma maksadıyla gelmiş ol” (s. 288).

Rustico, Alibech’i ikna etmek için dinî bir söylem benimseyerek, cinsel ilişkiyi metaforik bir anlatımla “şeytanı cehenneme geri gönderme” şeklinde tanımlar. Böylece genç kızı aldatır ve ona kendi isteklerine boyun eğdirmeyi başarır.

4. Gün 6. Hikâye

Adriuola, Gabriotto’ya âşıktır; ona gördüğü rüyayı anlatır, buna karşılık Gabriotto da kendi rüyasını anlatır ve hemen ardından kızın kollarında ölür; Adriuola hizmetçilerinden biriyle birlikte onu evine taşıdığı esnada kolluk kuvvetlerine yakalanır; olayın nasıl gerçekleştiğini anlatır; kent hâkimi ona zorla sahip olmak ister ama o karşı koyar, babası olayı haber alır ve suçsuzluğu anlaşılınca kızını kurtarır; Adriuola dünyevi hayata tümüyle sırt çevirip rahibe olur (s. 341).

Zayıflığından ve durumundan faydalanmak isteyen kent hâkimi, bu durumu kendi lehine çevirip kıza zorla sahip olmak ister. Kent hâkiminin fırsattan istifade ederek ona karşı duyduğu güç ve egemenlik arzusu açığa çıkar: “Andreuola’nın kabahatinin pek ufak tefek olduğunu anladı ama tahliyesini bir lütuf gibi sunarak genç kıza oyun etmeye karar verdi ve isteklerini

karşılığında takdirde salıverileceğini söyledi. Bu sözler istediği neticeyi vermeyince edep sınırlarını aşarak zor kullanmaya kalktı” (s. 347).

5. Gün 8. Hikâye

Nastagio degli Onesti, Traversari ailesinden bir kadını sever; karşılıksız aşkı uğruna servetini harcar; yakınlarının ısrarıyla Chiassi’ye gider ve burada bir şövalyenin genç bir kızı kovalayışını, öldürüşünü ve iki köpeğe yedirişini izler; sevdiği kadını akrabalarıyla birlikte ziyafete davet eder; kadın bahsi geçen kızın parçalanışını görür ve aynı akıbete uğramaktan korkarak Nastagio’nun eşi olur (s. 431).

Nastagio bir gün gezinirken, ormandan gelen çığlık sesleri duyar ve bir kadının işkence çektiğini görür:

“[...] karşıya baktığı anda güzeller güzeli bir genç kadının böğürtlenlerle çitlembiklerin olduğu sık bir çalılığın arasından üstü başı çıplak, saçları başı dağınık halde ve dikenlerle dallar yüzünden her tarafı yara bere içinde ağlayarak, bağırarak çağıra aman dileyerek tam da durduğu yere doğru geldiğini gördü. Ayrıca, her iki yanında kudurmuş gibi koşan mastif cinsi iki büyük ve azıllı köpeğin, ona her yetiştiklerinde diş geçirdiklerini ve kaşlarını sertçe çatmış esmerce bir şövalyeninse, kapkara bir at üstünde, hakaret dolu korkunç sözler ve ölüm tehditleri savura savura, elinde kılıcıyla kadının ardı sıra ilerlediğini gördü (s. 433).”

Şövalye, Nastagio’ya hikâyesini anlatır: Bu genç kadına yıllarca âşık olmuş, ama kadın onu küçümseyip reddetmiştir. Şövalye bu karşılıksız aşk yüzünden intihar etmiş, kadın ise ölümünden sonra bir süre mutlu yaşamış ama öldükten sonra cezalandırılmıştır. Artık her cuma, sonsuz bir döngüde bu şövalye tarafından kovalanmakta, kalbi sökülüp köpeklere yedirilmektedir. Nastagio bu durumu fırsata çevirir ve sevdiği kadını akrabalarıyla birlikte bir ziyafete davet eder. Kadın, kendi gözleriyle gördüğü bu korkunç cezanın kendisine de uygulanacağından korkar ve Nastagio’nun eşi olmayı kabul eder.

Kadının değeri, kendi duygu ve iradesine değil, erkek arzularına verdiği karşılığa göre belirlenir. Ceza sahnesinin Nastagio tarafından sevdiği kadına izlettirilmesi ise, kadının duygularının değil, korkularının harekete geçirilmesini sağlar. Burada kadın, kendi arzularıyla değil, dehşetle yönlendirilen bir varlık haline getirilir.

6. Gün 7. Hikâye

Monna Nonna de Pulci, hazırcevaplığı sayesinde münasebetsiz bir çıkışta bulunan Floransa piskoposunu susturur (s. 467).

Hikâyede piskoposun kardeşinin torununun başına gelenlerle şöyle anlatılır: “Kadının kocasının, iyi bir aileden gelmesine rağmen art niyetli, açgözlü biri olduğunu duyunca, vereceği beş yüz florin altını karşılığında karısıyla bir gece geçirmesine müsaade etmesi için adamlarla anlaştı. O günlerde kullanımda olan gümüş akçeleri altın suyuna batırdı ve kadınla rızası dışında birlikte olduktan sonra bunları kocasına verdi” (s. 468).

8. Gün 7. Hikâye

Talebenin biri, başkasına gönül vermiş dul bir kadına sevdalanır; kadın, bir kış gecesi onu karda bekletir, sonrasında ise talebe, kadını kandırıp temmuzun ortasında, anadan üryan halde, bir kalenin tepesinde, güneşin altında, sığır sinekleriyle karasineklerin arasında bütün bir gün boyunca bekletir (s. 605).

Dul kadına sevdalanan talebe, kadının hizmetçisinden aralarını yapmasını ister ve kadın talebeye karşı namuslu davranması gerektiğini söyleyerek şöyle der:

“Neyse, haydi ona istediğini verelim. Bir dahaki sefere seninle konuştuğunda, benim de kendisini sevdiğimi, hem de onun beni sevdiğinden daha çok sevdiğimi, ama diğer kadınların yanında başım dik, alnım açık dolaşabilmem için namusumu koruyup kollamam gerektiğini söyle. Eğer söylendiği gibi bilge biriye, bundan sonra daha da üzerime titremesi gerek” (s. 607).

Hikâyenin ilerleyen kısmında, kadının talebe ile oyun oynayarak, tüm gece talebeyi sokakta donarak bekletmesi, kadının kendi aşığıyla vakit geçirmesiyle sonuçlanır. Oynanılan oyun karşısında intikam almaya çalışan talebe, gün geldiğinde kadına tuzak kurar. Bir yandan arzularını dindirmeye çalışır:

“[...] diğer yandan etini kamçılayan dürtüler, saldırıya geçip uykuda olanı şaha kaldırmış, talebeye, pusudan çıkmasını, kadının üzerine atılıp hevesini almasını tembihliyordu; velhasıl iki taraf arasında talebe gardını düşürmek üzereydi. Fakat kim olduğunu, başına neler geldiğini, yaşadığı felaketin sebebini ve kimin başının altından çıktığını hatırlamasıyla birlikte gözünü yeniden öfke bürüdü; vicdanını da tensel arzularını da bir yana bırakıp amacına kilitlendi ve kadının geçip gidişini sessizce izledi” (s. 615).

Kurduğu tuzağa kadının düşüren talebe, güç gösterisi yapar kadının ona karşı herhangi bir karşı koyma ya da itiraz etme şansı olmadığını şöyle ima eder: “İlgimi çekmeyen meselelerle ilgili bana kibarlık taslama; hâlâ istiyor olsaydım, gıkını bile çıkaramazdın şu anda” (s. 618).

8. Gün 9. Hikâye’de hekim cesur ve gözü pek biri olduğunu, yaptığı işleri anlatarak kanıtlamaya çalışır:

“[...] bazen çapkınlığa çıkardık; o gecelerde neler yaptığımı bilseniz aklınız şaşar! Mesela bir seferinde, Tanrı sizi İnanırsın, bir karış boyunda kıcı kırık kızın teki bizimle gelmek istemedi; ben de önce yumrukları peş peşe indirdim, sonra da kucakladığım gibi, zannedersen bir ok atımlık mesafe kadar ya götürdüm ya götürmedim, seninki bizimle gelmeye razı oldu” (s. 645).

Kadına yönelik şiddet kabul edilebilir görülmekte ve hatta bir övünç kaynağı olarak teşvik edilmektedir. Fiziksel güç kullanımı erkekliğin bir göstergesi olarak sunulurken, kadının rızası tamamen göz ardı edilmektedir.

9. Gün 5. Hikâye

Calandrino, bir genç kıza vurulunca Bruno ona bir muska hazırlar; Calandrino muskayı kıza değdirir ve kız peşinden gelir; fakat Calandrino karısına yakalanır ve başına katmerli bela alır (s. 687).

Bruno’nun oyununa gelen Calandrino, sevdiği kıza zorla sahip olmak için büyüye başvurur:

“Bak Calandrino, bu yazdıklarımı kıza dokundurduğun anda hemen peşinden gelecek ve ne istersen yapacak. Bugün Filippo bir yere gidecek olursa, bir yolunu bulup kıza yanaş ve bunu ona değdirdikten sonra doğruca evin yanındaki samanlığa git. Kimsecikler uğramadığından orası bu iş için bulup bulabileceğin en uygun yerdir. Göreceksin, kız hemen peşinden gelecek. Samanlığa girdikten sonra ne yapacağımı zaten iyi biliyorsun” (s. 693).

10. Gün 4. Hikâye

Messer Gentil de Carisendi, Modena’dan gelir ve sevdiği kadını ölü zannedilerek gömüldüğü mezardan çıkarır; kadın kendine gelir ve bir erkek çocuğu doğurur; Messer Gentile kadını oğluyla birlikte kocası Niccoluccio Caccianimico’ya teslim eder (s. 738).

Kadının ölüm haberini alan Gentile, yaşarken erişemediği bu kadına, ölmüşken yaklaşmaya kalkar: “Madonna Catalina, demek öldün ha! Yaşarken bir küçük bakışı bana çok gördün; ama ölmüş halinle artık kendini savunamayacağına göre senden kesinlikle bir iki öpücük koparmam şart! [...] Hazır buradayken şöyle biraz göğsüne dokunsam ne çıkar? Zaten daha önce bir kez olsun el süremedim; bundan böyle bir daha da süremeyeceğim” (s. 739, 740).

Kadının hâlâ yaşadığını anlayınca onu annesinin evine götürür ve İran geleneğine referansla, onu kocasına adeta bir armağan gibi sunar:

“İran’daki bir geleneği hatırlıyorum da, buna göre biri, arkadaşının onurunu yüceltmek istediğinde, onu evine davet eder, karısını, sevgilisini, kızını ya da en kıymetlisi artık her kimse arkadaşının karşısına çıkarır ve böylelikle elinden gelse aynı şekilde yüreğini de seve seve kendisine göstermek istediğini ifade eder. [...] bu kadın alnımın akıyla benimdir ve hiç kimse yasal bir hak iddiasıyla onu benden geri isteyemez. [...] sokağa atılan karını sana geri verecek değilim; bu kadını sana armağan etmek istiyorum” (s. 742, 744, 745).

10. Gün 6. Hikâye

Savaşın galibi kral Büyük Charles, bir genç kıza sevdalanır ama alçakça düşüncesinden ötürü utanca kapılır ve sevdiği kıızı ve kardeşini onurlarına yaraşır biçimde evlendirir (s. 751).

Messer Neri’in iki kızına da âşık olan kral, babasının evlendirmek istemediği kızları kaçırarak onlara sahip olmak ister: “[...] başka bir çıkar yol da göremediğinden kızların yalnızca birini değil her ikisini birden babalarının yanından kaçırmaya karar verdi ve Kont Guy’a, duyduğu aşkı, aklındaki niyeti anlattı” (s. 756).

Ancak Kont Guy, kralı bu düşüncesinin hem onur kırıcı hem de nankörlük olduğunu hatırlatarak uyarır:

“[...] iki kızını kaçırmaya karar verdiğinizi söylemeniz; oysa şövalye, sizi daha iyi ağırlayabilmek adına kızlarınızı yarı çıplak karşınıza çıkarmakla size ne kadar güvendiğini, sizi aç bir kurt değil, bir kral olarak gördüğünü kanıtlanmış oldu. Ayrıca, size bu krallığın kapılarını, Manfredi’nin kadınlara ettiği zorbalığın açtığını bu kadar çabuk mu unuttunuz? Dahası, sizi misafir etmiş birinin itibarını, umudunu, tüm avuntusunu yerle bir etmenizden daha büyük, sonsuz işkencelere çarptırılmaya daha layık bir ihanete rastlamak mümkün müdür?” (s. 757).

Kralın başlangıçtaki yaklaşımı, kadının kendisine ait bir varlık olarak değil, sadece erkek arzularının tatmin edileceği bir nesne olarak görüldüğünü açıkça gösterir. Ancak Kont Guy’ın eleştirisi, bu tür davranışların ahlaki olarak yanlış ve toplumsal açıdan kabul edilemez olduğunu vurgular ve kadınların onurlu bir şekilde evlendirilmesinin krallığın onurunu koruduğunu belirtir. Erkek egemenliğinin ancak kadınlar insan olarak değer verildiği sürece sürdürülebileceğini ima eder.

2.1.6. Erkek Himayesinde ve Düşük Statüde Görülen Kadın

Kadınlar genellikle erkeklerin korumasına muhtaç, irade ve özerklikten yoksun bireyler olarak tasvir edilir. Özellikle evli kadınlar, kocalarının isteklerine bağlı ve onlara karşı görevlerini yerine getiren uysal kişiler olarak sunulur. Kadınların toplumsal statüsü ise baba, eş ya da başka bir erkek akrabasının denetimi altında belirlenir. Dahası, kadınlar çoğu zaman

bağımsız bireyler olmaktan çok, sahip olunacak birer mal ya da nesne muamelesi görürler. Onur, beden ve sadakatleri erkeklerin onur ve itibar anlayışıyla doğrudan bağlantılı olduğundan, kadınlar erkek mülkiyetinin penceresinden değerlendirilirler. Pek çok hikâyede kadınlar duygusal olarak zayıf, kolay kandırılabilir ve kolay yönlendirilebilir bireyler olarak sunulurlar; bu durum kadınları erkeklere kıyasla hem ahlaki hem de toplumsal olarak daha düşük bir konuma yerleştirir. Kadınların karar veren değil, haklarında karar verilen kişiler olarak konumlandırılması, dönemin ataerkil zihniyetinin açık bir yansımasıdır. Bununla birlikte Boccaccio zaman zaman bu önyargıları ironi yoluyla sorgular ve bazı kadın karakterlere aşağı konumlarından kurtulma imkânı tanır. Kadının değeri çoğunlukla bir erkekle olan ilişkisine ve onun mülkiyet hiyerarşisindeki konumuna göre belirlenir. *Decameron*'un çerçeve hikâyesinde, kadınlar erkek denetimi olmaksızın bir arada kalamayacaklarını düşünür. Filomena:

“Unutmayın ki hepimiz kadınız ve kadınların bir arada nasıl mantık yürüttüklerini, bir erkeğin nezareti olmayınca işleri nasıl ele aldıklarını bilmeyecek yaşta küçük çocuklar değiliz. Bizler kararsız, huysuz, evhamlı, pısırık, çıtkırıldım varlıklarız. Onun için, başımızda bizim dışımızda biri olmayınca bu topluluğun çok kısa bir süre içinde dağılivermesinden ve hiç gereği yokken itibarımızın sarsılmasından endişe ediyorum” (s. 24)

diyerek kadınların zayıflığını vurgular. Elissa ise: “Gerçekten de, kadının dümeni erkektir; erkeğin idaresi olmadan övgüye değer bir sonuç elde etmeyi başardığımız işler nadirdir” (s. 25) sözleriyle bu düşüncayı destekler.

3. Gün 5. Hikâye

Zima, atını Franceso Vergellesi'ye armağan eder ve karısıyla konuşmak için izin ister; kadınla konuşur ama kadın susar; Zima onun yerine de cevap verir ve verdiği cevaplar sayesinde muradına erer (s. 230).

Cimriliğiyle ünlü olan Vergellesi, Zima'nın atını satın almak ister, ancak para karşılığında değil, karısıyla konuşma karşılığında verir. Zima'nın karısına duyduğu ilgiyi bilen Vergellesi, bu şartı kabul eder ve Zima'yı karısıyla görüştürür. Görüşme sırasında, gönlü Zima'ya kaymaya başlayan kadın, kocası Milano'ya seyahate gittiğinde Zima ile birlikte olur:

“Ne yapıyorum? Ne diye gençliğimi heba ediyorum? Şu kocam olacak adam Milano'ya gitti ve altı aydan önce de dönmez; peki ama boşa giden onca zamanı hangi ara telafi edecek? Yaşlandığımda mı? Üstelik Zima gibi sevgiliyi bir daha nereden bulurum? Yalnızım ve kimseden bir çekincem yok; şartlar bu kadar elverişliken kismetimi ne diye tepecekmişim, bilmem. Bu fırsat her zaman ele geçmez. Kimsenin bu

işten haberi olmaz. Hem duyulsa bile, yapmış olmanın pişmanlığı hiç yapmamış olmanın pişmanlığına yeğdir” (s. 235).

Böylelikle bir at uğruna karısını kaybetmiş olur. Vergellesi’nin cimriliği, karısını bir mal gibi değerlendirmesine ve ona sahip olma arzusunu bir ticaret gibi görmesine yol açar. Bu durum, kadının toplumsal hayatta bir mülk gibi algılanan bir varlık olduğunu göstermektedir.

3. Gün 7. Hikâye

Sevdiği kadınla arası açılan Tedaldo, Floransa’dan ayrılır; bir zaman sonra hacı kılığında geri döner; kadınla konuşur ve onu içine düştüğü yanılgıdan döndürür, kendisini öldürmekle suçlanan kocayı idamdan kurtarır; kadının kocası ve kendi kardeşleri arasında uzlaşşı sağlar; tedbiri elden bırakmadan kadınla keyif çatar (s. 245).

Tedaldo hacı kılığında geri döndüğünde, eski aşığını görür ve kendine aniden sırt çeviren aşığına şöyle der: “Kadınlar nasıl bir yanılgıyla erkekleri hor görüp küçümsüyorlar, anlamıyorum. Oysa Tanrı’nın erkeklere diğer canlılardan daha büyük bir yücelik bahsettiğini düşünerek bir erkeğin sevgisine nail olduklarında gururlanmaları ve bu aşkı yitirmemek uğruna erkeği el üstünde tutmaları, gönlünü hoş edecek her türlü maharete başvurmaları gerek” (s. 254).

3. Gün 9. Hikâye’de, kralı iyileştirme karşılığında Gilette, kralın kendisine nasıl bir ödül vereceğini sorar. Kral ise şöyle yanıtlar: “Görüşüne bakılırsa henüz evli değilsiniz; eğer dediğinizi yaparsanız, ben de sizi düzgün bir asille evlendiririm (s. 277).”

Dördüncü Gün Filastrato’nun krallığında başlar ve şöyle der:

“Basiretli hanımlar, hikâyemi okuyan bazı kimseler size düşkünlük gösterdiğimi; gönlünüzü eylemekten, size teselli vermekten, hatta ileri geri konuşanlara bakılırsa size methiyeler düzmekten böylesine keyif almamın münasebetsiz kaçtığını söylüyorlar. Bazıları ise daha olgun laflar ediyormuş gibi görünmeye çalışarak benim yaşımda bu tür işler peşinde koşmanın, kadınlardan bahsetmenin, kadınların yüzünü güldürmenin yakışık almadığını söylüyorlar” (s. 296, 297).

Filastrato, konuşmasının devamında kadınlardan uzak tutulan bir çocuğun öyküsünü anlatır. Karısının ölümünün ardından dünyadan elini eteğini çekmeye karar veren Filippo Balducci, oğlunu dağın tepesinde izole bir ortamda yetiştirir. Oğlunun kadınlarla hiçbir şekilde karşılaşmamasını sağlayarak, onun saf ve günahsız kalmasını amaçlar. Ancak çocuk büyüdüğünde ve ilk kez bir kadın gördüğünde, doğal bir merakla babasına onların ne olduğunu

sorar. Filippo Balducci ise oğlunun ilgisini bastırmak amacıyla, şöyle tanımlar: “Evladım gözünü yerden ayırma, bakma o yana; onlar kötü şeyler” (s. 299).

4. Gün 1. Hikâye

Salerno prensi Tancredi, kızının âşığını öldürtür, âşğın kalbini altın kupada kıza gönderir; kız kalbin üzerine zehirli su döker, suyu içer ve ölür (s. 303).

Salerno prensi, Guiscardo ile kızını öğrenince şöyle der: “Guiscardo, bana ait olanlara el uzattığını kendi gözlerimle gördüm bugün” (s. 306). Kızını evlendirmek istemediğinden ve fazla sahiplendiğinden dolayı, kızının âşğını öldürtür.

5. Gün 6. Hikâye

Procidalı Gianni’nin sevdiği genç kız kral Frederick’e verilir, Gianni kızla basılır ve yakılmak üzere kızla beraber kazığa bağlanır; Ruggieri de Loria onu tanır ve hayatını kurtarır; Gianni kızla evlenir (s. 417).

Kızın güzel ve yalnız olduğunu fark eden Sicilyalı Gençler, kızı kaçırmaya karar verirler:

“[...] kızı tuttukları gibi tekneye atıp yola çıktılar; Calabria’ya vardıkları zaman kızın kimin olacağına dair tartışmaya başladılar ama her biri kızı kendisine isteyince bir türlü uzlaşamadılar ve işlerin sarpa saracağı ya da kız yüzünden aralarının açılacağı korkusuyla, o zamanlar henüz genç olan ve böylesi armağanlardan çok hoşlanan Sicilya kralı Frederick’e kızı hediye etmeye karar verdiler” (s. 418).

Kadın özne değil, erkekler arası çıkar ilişkisinde bir “armağan” olarak görülmektedir.

8. Gün 8. Hikâye

Birlikte takılan iki arkadaştan biri, diğerinin karısıyla beraber olur; arkadaşı bunu öğrenince karısıyla bir olup onu bir sandığa kapatır; adam hâlâ sandığın içindeyken, arkadaşı, sandığın üzerinde onun karısıyla yatar (s. 628).

Karısının ve dostunun kendisini aldattığını gören Zeppa, Spinelloccio’nun karısıyla birlikte olur ve ödeşirler: “Az evvel karıma yine eskisi gibi arkadaş olduğumuzu söylemen çok hoştu. Zaten karılarımızdan başka ayrı gayrımız yoktu, artık onlar da müşterek” [...] O günden sonra kadınlardan her birinin iki kocası ve kocalardan her birinin iki karısı oldu. Bu mesele yüzünden aralarında ne bir pürüz yaşandı ne de tartışma çıktı ve birlikte geçinip gittiler (s. 632).

Hikâyede erkeklerin birbirleriyle olan dostluklarında kadınları nasıl mal gibi gördüklerini ve kadınların erkek ilişkilerindeki güç dinamiklerinde sadece birer nesne olarak

nasıl muamele gördüklerini gösteriyor. Kadınlar, erkekler arasındaki ilişkilerde yer alan bir tür “mülk” olarak tasvir edilmekte ve onların arzuları ve varlıkları dikkate alınmamaktadır.

10. Gün 8. Hikâye

Sofrania, Gisippus’la evlendiğini zannederken kendini Titus Quintus Fulvius’la evli bulur ve onunla beraber Roma’ya gider, sefalet içinde Roma’ya varan Gisippus, Titus’un kendisini hakir gördüğünü zannederek ölmek ister ve bu yüzden birini öldürdüğünü öne sürer; Titus, Gisippus’u tanır ve onu kurtarmak için maktulü kendisinin öldürdüğünü söyler; gerçek katil, bütün bunları görünce kendiliğinden ortaya çıkar; bunun üzerine Ottavianus hepsini salıverir; Titus, Gisippus’u kız kardeşiyle evlendirir ve onu tüm servetine ortak eder (s. 767).

Gisippus’un evlenmek üzere olduğu Sofrania’ya âşık olan Titus, bu durumu dostuna açar. Titus’un aşkı uğruna perişan hâle geldiğini gören Gisippus, kendi nişanlısını dostuna vermeye karar verir:

“[...] içinde bulunduğumuz durum Sofrania’nın yalnızca sana yar olabilmesi için uygun, o halde onu sana bırakıyorum; çünkü bu işi adabıyla yapmanın bir yolu bulunduktan sonra, kendi isteğimi seninkinden gayrı tutarsam, dostluğumuzun ne kıymeti kalır, bilmiyorum. Sofrania’nın nişanlım olduğu, onu çok sevdiğim, düğünümüzü dört gözle beklediğim doğru ama sen ona benden daha çok tutulmuşsun ve onun gibi değerli birini elde etmenin hasretiyle daha çok yanıp tutuşmuşsun; bu yüzden için rahat olsun, Sofrania gelin odasına benim değil senin karın olarak gelecek [...] dostumun menfaatlerini gözetmekle mükellef olmanın verdiği yetkiyle Sofrania’yı sana bırakacağım” (s. 771, 772).

Sofrania’dan hiçbir şey gizlenmeden yapılması gereken bir evlilik yerine, planlı bir aldatmacayla onu Titus’la evli kılmak isteyen Gisippus, şöyle der:

“[...] başladığım işi bitireyim ve Sofrania’yı evime getireyim, düğün dernek yapayım; daha sonra geceyi karı koca gibi Sofrania’nın koynunda geçirmen için aramızda gizlice bir yol belirleriz. Günü gelince tüm olan biteni açıklarız; memnun kalırlarsa ne âlâ, ama hoşlarına gitmezse, iş işten geçtiğine, olanları tersine çeviremeyeceklerine göre, istemeseler de rıza göstermek zorunda kalacaklardır” (s. 774).

Filomena ise hikâyeyi değerlendirirken Gisippus’un bu hareketini savunur ve eleştirileri küçümser: “Gisippus onu münasip surette, dürüstlük ve mantık çerçevesinde Titus’a verdi. Bazıları da çıkıp Gisippus’un Sofrania’yı verdiği kişinin onunla evlenmeye hakkı olmadığını söyleyebilir; ama bunlar düşüncesiz kafaların ortaya attığı, kadınlara mahsus, aptalca sitemlerdir” (s. 778).

10. Gün 10. Hikâye

Tebaasının ısrarı karşısında evlenmek zorunda kalan Saluzzo markisi, eşini kendi seçmiş olmak için bir köylünün kızını alır; karısından iki evladı olur, fakat iki evladını da öldürmüş gibi davranır; sanki karısından bıkmış, yeniden evlenmek istiyormuş gibi yaparak kendi kızını yeni karışmış gibi eve getirir; kadını sırtından bir gömlekle evden atar; kadının hepsine sabırla katlandığını görünce, ona eskisinden daha çok kıymet verir ve eve geri getirir; büyümüş olan iki evladını kadına gösterir; bir markiz olarak itibarını yüceltir ve kadına saygı duyulmasını sağlar (s. 804).

Gualteri, tebaasının ısrarıyla kendi seçtiği yoksul aileden gelen kızıdan, eşi olması nedeniyle, istediği her şeyi sabırla ve boyun eğerek yapması gerektiğini ifade eder:

“[...] evlendikleri takdirde, söylediklerine ya da yaptıklarına kırılmadan yalnızca kendisini mutlu etmeye çalışıp çalışmayacağı, her şeyi uysallıkla karşılayıp karşılamayacağı gibi birtakım sorular sordu ve genç kızıdan hepsine olumlu yanıt aldı. Bunun üzerine genç kızı elinden tutarak dışarı çıkarıp kendi kafilesinin ve diğer insanların önünde anadan üryan soydu ve önceden hazırlattığı kıyafetleri, ayakkabıları getirip bir çırpıda kıza giydirdi, karmakarışık saçlarının üstüne bir de taç kondurdu” (s. 806).

Kadının her soruya olumlu yanıt vermesi, erkeklerin kadınlar üzerinde uyguladığı baskıyı ve kadınların bu baskıya sorgusuz sualsiz boyun eğmelerini beklediğini vurgular. Gualteri'nin kızın kıyafetlerini çıkarıp yerine yenilerini giydirmesi, erkeğin kadının kimliği ve bedeni üzerindeki gücüne dair sembolik bir anlam taşır. Kadının bu pozisyona gelmesini kendinin sağladığını ve kendisine tabii olduğunu belli etmek ister. Ancak hikâyenin devamında Gualteri, eşinin sadakatini ve sabrını da ölçmek ister:

“Kafasında, kadının sabrını katlanması imkânsız, uzun bir sınavdan geçirmek gibi bir düşünce belirdi ve aşağı tabakadan, gelmesinden ötürü, bilhassa doğum yaptığını gördüklerinden beri, tebaasının iyiden iyiye huysuzlandığını, kız doğurduğu için söylenip durduklarını dillendirerek, ilk başlarda kadını sözleriyle yaraladı ve bu durum canını fena halde sıkmış gibi davrandı [...] doğan kız çocuğundan hazzetmediğini söyleyip önceden talimat verdiği uşağını kadına yolladı” (s. 808).

Kız çocuğunun doğumunun ardında, Gualteri tebaasının kız çocuğunu hoş karşılamamasını bahane ederek, Griselda'yı ilk testine taabi tutar. Kadın, çocuğunun üzerinde bile söz sahibi değildir ve kocasına, efendisi gibi itaat etmek zorunda kalmıştır: “Al, efendinin, ki kendisi benim de efendimdir, emri neyse yerine getir” (s. 808).

Erkek çocuğunun doğumunun akabinde ise, Gualteri tebaasının sitemini bahane ederek, yerine başka bir kadın almayı düşündüğünü belirtir. Kocasına yani efendisine karşı gelemeyen

Griselda, bu duruma da boyun eğmek zorunda kalmaktadır: “Efendim, benim için seni mutlu görmekten mühim bir şey yok; onun için, sen kendi rahatına bak, içinden nasıl geliyorsa öyle yap ve beni hiç aklına getirme” (s. 809).

Tebaasının sitemini bahane eden Gualteri, ilk çocuğuna da yaptığı gibi, ikinci çocuğunu öldürmüş gibi yaparak, Griselda’nın elinden alır ancak Griselda yine de boyun eğer ve sitem etmez: “Çocuklarının babası böylesini münasip gördükten sonra bundan ancak memnuniyet duyacağını söylüyor, başka da tek laf etmiyordu” (s.809). Karısını son bir teste tabii tutmak isteyen Gualteri, papadan gelen izin ile Griselda’yı bırakıp başka bir kadın alabileceğine inandırır. Griselda’nın yine de itaat ederek buna boyun eğer:

“[...] burada sizinle birlikte eriştiğim konumu daima Tanrı’dan ve sizden gelen bir lütuf saydım, asla şahsıma ait görmedim ve her zaman, bana sunulmuş olan bir tür hediye bildim [...] size anadan üryan geldiğimi unutmış değilim. Evlatlarınızı dünyaya getirmiş olan bu bedeni herkesin görmesini doğru buluyorsanız eğer, buradan çırilçıplak da giderim, fakat size verdiğim ve geri alamayacağım bekaretimin karşılığında, yalvarırım, çeyizimin üstünde hiç olmazsa bir kat gömleği bana çok görmeyin” (s. 809).

Son sınavıyla beraber, Griselda’nın geldiği konum ve statüsünü tekrar hatırlatan Gualteri, yerine gelecek yeni eşi için evi düzenlemesini de Griselda’dan ister: “Geçenlerde kendime bir eş seçtim, yakında kendisini buraya getireceğim [...] Sen bu evin düzenini herkesten daha iyi biliyorsun; onun için yapılacak işleri hale yola koy, münasip gördüğün kadınlara davet yolla ve evin hanımıymışsın gibi onları karşıla. Düğün bittikten sonra tekrar evine dönebilirsin” (s. 812).

Griselda, eşinin gelecek ona yeni karısı için hazırlıkları tamamlar ve onları yüzünde gülümsemesiyle karşılar:

Gualteri: “yeni gelini nasıl buldun?” Griselda, “Bence çok hoş biri, efendim” diye cevap verdi... fakat tüm kalbimle size yalvarırım, öncekine yaşattığınız acıları ona tattırmayın, çünkü hem henüz çok genç hem de daha narin yetiştirildiği için buna katlanabileceğini pek sanmıyorum. Önceki zaten çocukluğundan beri, mütemadiyen sıkıntı çekmişti” (s. 813).

Griselda’nın sabrı, itaatkârlığı ve fedakârlığı, dönemin idealize edilmiş kadınlık anlayışını abartılı bir şekilde temsil ederken, bu beklentilerin acımasız uç noktalara ulaşabileceğini de gözler önüne serer. Griselda, idealize edilmiş, itaatkâr bir kadın gibi görünse de hikâyenin sonunda ortaya koyduğu ahlaki üstünlük ve içsel gücü, erkek otoritesini gizliden gizliye sorgulayan bir duruş sergiler. Gualteri’nin davranışları, hem erkeklerin kadınları kendi

isteklerine göre şekillendirme arzusunu hem de kadınların sabır ve sessiz direnç yoluyla bu sisteme karşı durma kapasitesini temsil eder.

Hikâyenin sonunda Griselda'nın sabrı ve sadakati ödüllendirilmiş gibi görünse de bu "ödül" onun maruz kaldığı adaletsizlikleri telafi etmez. Aksine, bu durum, erkeklerin keyfi davranışlarına dayalı bir sistemi eleştiri olarak da görülebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ORTAÇAĞ DOĞU EDEBİYATINDA KADIN ALGISI

Ortaçağ'da, İslamiyet'in gelişiyle beraber edebi, sosyal ve kültürel anlamda önemli değişimlere tanık olmuştur. Bu dönemde İslam'ın yükselişi ve yayılması Arap, Fars ve Türk toplumlarının edebiyatını büyük ölçüde zenginleştirmiştir.

Ortaçağ Doğu toplumlarında kadınlar, toplumsal roller, dinî inançlar ve kültürel normlarla şekillenen karmaşık bireylerdi. Dönemin edebî eserleri, kadınların nasıl algılandığını anlamak için önemli kaynaklar sunar. Sosyal ve ahlaki normlarla sınırlandırılmış olsalar da aynı zamanda annelik ve eşlik gibi kutsal görevleri nedeniyle sıklıkla takdir edilmiştir. Bu bakış açıları, dinî metinlerden halk hikâyelerine, mesnevi şiirlerinden destanlara kadar uzanan geniş bir edebî yelpazede yansıtılmıştır.

Ortaçağ İslamiyet öncesi Cahiliye Dönemi'ne bakıldığında, şairler, kadınları sıklıkla şiirlerinin konusu yapmış, onların fitrî özelliklerini, ahlaki niteliklerini, davranışlarını, fiziksel özelliklerini ve güzellik unsurlarını vurgulamışlardır. Duygu ve düşüncelerini ifade ederken bazen kadınların olumlu yönlerini öne çıkarmış, bazen de hoşlanmadıkları özelliklerini eleştirmişlerdir. Bu fikirlerini iletmek için yaratıcı bir dil ve özlü ifadeler kullanmışlardır (Fidan, 2016: 296).

Onuncu yüzyılda Firdevsi tarafından kaleme alınan, İran'ın milli destanı *Şahname*'de kadınlar, çeşitli roller ve benzersiz özelliklerle tasvir edilmiştir. Bazen kadın hükümdarlar, erkek hükümdarlarla aynı övgüyü alırken, çekici kadınlar doğadan alınan benzetmelerle tanımlanmıştır. Kızlar, babalarına bağlı bir şekilde yaşarken, kadınlar genellikle eşlerine sadık olarak ve yalnızca çocuk sahibi olmak için evlenmiş şekilde tasvir edilmiştir. İdeal kadın, kocasını memnun eden ve güzel bir yüze sahip olan kişidir; annelik ise fedakarlığın bir sembolü olarak oldukça yüceltilmiştir. Kraliçeler, anneler, eşler, kızlar ve savaşçılar gibi rollerdeki kadınları; iffet, cesaret, fedakârlık, adalet ve şefkat gibi özellikler tanımlar (Kaska, 2019: 3).

Edebiyat ve sanatta kadınlar genellikle ikili bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bir yandan, kadınlar ahlak, güzellik ve aşkın temsilcisi olarak tasvir edilmiştir. Öte yandan, ahlaki tehlike, kıskançlık ve baştan çıkarıcılıkla ilişkilendirilmiştir. Örneğin, *Binbir Gece Masalları*'nda kadınlar, bilgileri ve mizah anlayışlarıyla erkek egemen bir toplumda yollarını bulmaya çalışan güçlü karakterler olarak karşımıza çıkar. Ancak, bu hikâyelerde aynı zamanda kurnazlık ve entrika ile öne çıkan kadın figürleri de yer alır.

Bireysel hikâyelerin ötesinde, edebî eserlerde kadınların tasvirleri, dönemin toplumsal yapıları ve ideallerine dair önemli bir bakış açısı sağlar. Doğu edebiyatının en seçkin

eserlerinden biri olan *Binbir Gece Masalları*, kadın karakterlerin yakından incelenmesi için zengin bir fırsat sunar.

3.1. Binbir Gece Masalları

Binbir Gece Masalları halk öykülerinden oluşur. Hindistan kökenli bir Fars derlemesi olan *Hezar Efsane (Bin Masal)*, dokuzuncu ve onuncu yüzyıllardan kalma iki belgede bu edebî anıtın en eski örneği olarak geçmektedir (Binbir Gece Masalları, 2022: 37). Çünkü *Hezâr Efsâne*'deki kahramanların isimleri ve özellikleri İran kültürünü yansıtır; hikâyeler belirli bir çerçeve içinde anlatılmıştır (Bölükbaşı, 2023: 89). Şehrazad gibi kadın ve erkek başlıca karakter isimleri de olduğu gibi bu eserden alınmıştır (Hitti, 2011: 551).

Masalların ilk taslağı Hintçe ve Farsça el yazmalarından çevrilmiştir. Ancak zamanla yeni hikâyeler eskilerinin yerini almıştır. Zamanla Yunanca, İbranice, Mısır dilleri, Hint dilleri ve diğer pek çok kaynaktan sürekli olarak genişletilmiştir. Yüzyıllar geçtikçe, Doğu'ya özgü her tür halk hikâyesi bu derlemeye dahil olmuştur. Halife Harun Reşid'in sarayı, anlatılarda eğlenceli fıkraların ve romantik maceraların sıkça toplandığı ve kullanıldığı bir ortam haline gelmiştir (Gibb, 1963: 148; Hitti, 2011: 551). Ayrıca el yazmalarının dilindeki edebî doğruluk da bundan dolayı oldukça farklılık göstermektedir (Gibb, 1963: 148).

Ortadoğu'ya gelen Haçlılar, *Kelile ve Dimne* ile *Binbir Gece Masalları*'nı dinlemiş ve bu hikâyeleri Avrupa'ya taşımışlardır. *Binbir Gece Masalları*, Batı'da yazılmış bir edebiyat şaheseri olan Chaucer'ın *Canterbury Hikâyeleri* adlı eserine ilham kaynağı olmuştur. Boccaccio ise Müslüman dünyasında dolaşan Doğu hikâyelerini, tamamen kulaktan dolma bilgilere dayanarak, *Decameron* adlı kitabına kaynak olarak kullanmıştır (Hitti, 2011: 911).

Masallar Kahire'den Şam'a, Bağdat'tan Fas'a kadar tüm Sünni Müslüman dünyasını yansıtan bir ayna işlevi görür. İran'dan çıkmış olmasına rağmen, hikâyeler Arapça'dan Farsçaya, Türkçeye ve Hindustani diline çevrildikten sonra Arap eserleri olarak tüm Doğu'ya yayılmıştır (Binbir Gece Masalları, 2022: 37, 38).

Galland, *Binbir Gece Masalları*'nı Fransızcaya çevirerek Batı dillerindeki ilk tercümeyi gerçekleştirmiştir. Böylelikle, eserin diğer önemli Avrupa ve Asya dillerine çevrilmesinin yolunu açmış ve sonunda Batı'da İslam edebiyatının en bilinen eserlerinden biri haline gelmiştir (Hitti, 2011: 511). Ancak eser ahlaki ve toplumsal normları ele alış biçimi ve öykülerine dokunan erotik temalar nedeniyle tartışmalara yol açmıştır. Zaman zaman sansüre de uğramıştır. Galland, kitabın bazı bölümlerini hafifletmiş veya değiştirmiştir. Metindeki birçok cinsel detay, Arap dünyasında özellikle büyük tepkiye yol açarken, bazıları için kitabın tamamı öfke kaynağı

olmuştur. Tüm bu eleştirilere rağmen, *Binbir Gece Masalları* dünya edebiyatı üzerinde önemli bir etki yaratmıştır (Yılmaz, 2012: 303).

Eser 264 hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyeler bin gece boyunca anlatıldığı için Binbir Gece ismi verilmiştir. Anlatım tekniği, hikâye içinde hikâye anlatılması özelliğini taşır. Şehrazad, hikâyelerinde birbiriyle bağlantılı bir dizi hikâye anlatır. Bu hikâyelerden bazıları, Gemici Sinbad ve Ali Baba ile Kırk Haramiler gibi masallar, Türk halk masallarında yer bulmuştur (Bölükbaşı, 2023: 90). Neredeyse hepsinde, dinî yönelimin en güçlü ve önemli unsuru olan Allah kavramı sıkça vurgulanmaktadır. Geniş bir coğrafi alana yayılmış olması ve birçok farklı uygarlığa uyarlanmış olması nedeniyle toplumun özelliklerini yansıtan zengin bir içeriğe sahiptir (Yılmaz, 2012: 305).

Binbir Gece Masalları, Şah Şehriyar ile Şehrazad'ın trajik birlikteliğini, bir varoluş mücadelesini, bir hükümdarın ilgisini çekme çabasını ve onun gazabından kaçma arzusunu anlatan sayısız hikâyeyi barındırır. Bu sınırsızlık, masalın sonsuz olduğunu ima eden “bin bir” rakamıyla temsil edilir. Çerçeve hikâyesinde ölüm cezasını gerektiren bir ahlaki ilke savunulmaktadır. Her toplumda ihanet ahlak dışı olarak kınanmış, dürüstlük ise bir ahlak kuralı olarak korunmuştur. Masalın kahramanı Şehrazad, gün doğmadan bitirdiği her masalla bir gün daha yaşama hakkı kazanır. Başka bir deyişle, hikâye anlatıcıya ölümü önlemenin bir yolunu sunar. Şehrazad'ın gün doğmadan yarıda bıraktığı ya da daha etkileyici bir masal bildiğini iddia ettiği hikâyeler, Şehriyar'ı kendine çeker, meraklandırır ve çoğu zaman büyüler. Şehrazad'ın hikâyesinin ana teması, dürüstlüğün insanlığa fayda sağlayıp mutluluk getirdiği, ihanetin ise hem kişiye hem de çevresindekilere felaket getirdiği düşüncesine dayanır (Oktar, 2016: 216, 217; Yılmaz, 2012: 303).

Kadınlar, gerçekleşen olayların merkezinde yer aldığı için, masalların ana kahramanları ve temel konusu oldukları söylenebilir (Ergül, 2000: 365). Masalların ana konusu “kadının sadakatsizliğidir” (Yılmaz, 2012: 303). Anlatıcı, masalların içine toplumsal açıdan tabu sayılabilecek birçok konuyu dahil eder. Dinleyicinin temel hassasiyetleri olan “ihamet” ve “aldatan kadınlar” birçok öyküde karşımıza çıkar. Hatta zina olayları gerçekleşmeden çok önce, kadınlara karşı genel bir güvensizlik teması belirgin bir şekilde öne çıkar. Masallarda övülen kadınlar ise genellikle zengin tüccarların ya da bir erkek çocuk sahibi olamayan kralların kızlarıdır ve çoğunlukla bilgeliğiyle takdir toplarlar (Oktar, 2016: 217, 218).

Şah Şehriyar ile Şehrazad'ın çerçeve hikâyesinde, Şehrazad, ülkesini kitlesel bir kadın kıyımından kurtaran zeki bir kahraman olarak karşımıza çıkar. Keskin zekâsı ve bilge doğasıyla Şehriyar'ın vahşetini ve gaddarlığını ortadan kaldırır. Ona, kötü ruhlu kadınların yanı sıra iyi

ve asil kadınların da var olduğunu gösteren masallar anlatarak, bir kadının zekâsının bir erkeğin zulmünden üstün olduğunu kanıtlar (Ergül, 2000: 363, 365).

Çerçeve hikâye şöyledir: Şehriyar, kardeşini özlediği için onu ziyaret etmeye davet eder. Şahzaman, yolculuğa başlamak üzere sarayından ayrılmışken yanına almayı unuttuğu bir şeyi fark eder. Sarayına döndüğünde, karısını yatağında siyah bir köleyle sarmaş dolaş halde bulur. Bunun üzerine hem karısını hem de köleyi öldürür ve yeniden kardeşinin topraklarına doğru yola çıkar. Açıkça yaşadığı büyük acıya rağmen, Şahzaman bu trajediyi kardeşinden gizler. Birkaç gün sonra, Şehriyar avdayken, Şahzaman sarayın bahçesine bakan bir pencerede oturur. Bahçede, kardeşinin karısının önderliğinde, yirmi kadın ve yirmi erkek kölenin birlikte olduğunu görünce şaşkına döner. Bu durum, onun için büyük bir sarsıntı yaratır. Ancak Şehriyar avdan döndüğünde, kardeşinin ruh halindeki büyük iyileşmeyi fark eder ve bu ani değişikliğin sebebini öğrenmekte ısrar eder. Şahzaman, isteksizce, iki eşin ihanet hikâyesini anlatır. Şehriyar, eşinin ihanetini kendi gözleriyle görmek istediğinde kararlıdır. Bunu gördüğünde büyük bir üzüntü yaşar. Kardeşine, “Kalkıp yola çıkalım ve Allah’ın çizdiği yolda bahtımızı arayalım! Çünkü haysiyetsiz saltanat olmaz; bizimkinden beter bir durumla karşılaşmadıkça da olmayacaktır. Yoksa, doğrusu, yaşamaktansa ölmek yeğdir!” demiş (1/1, s. 52). İki kardeş, nihayet hedeflerine ulaşana kadar yollarına devam eder. Okyanus kıyısında bir ağacın altında dinlenirken, sulardan devasa bir ecinni belirir. Ecinninin, yolculuklarında her zaman yanında taşıdığı, yedi kilitle kapatılmış bir kutunun içinde olağanüstü güzellikte bir ecinni kadın çıkar. Ancak ecinni uykuya daldığında, kadın iki kardeşi kendisiyle ilişkiye girmeye zorlar. Onlara, kendisinden önce 570 erkekle aynı şeyi yaptığını söyler ve ecinniye uyandırıp onları öldürtmekle tehdit eder. Şehriyar, kadının eylemlerine yol açan adaletsizliği görmezden gelerek kadınlardan tamamen tiksindir. Sarayına döner, karısını ve suç ortaklarını öldürür ve her gece bir bakireyle evlenip ertesi sabah onu idam edeceğine dair bir yemin eder (Shamma, 2017: 242). Üç yıl sonra, şehirde evlenebilecek kadın kalmaz. Vezir, hükümdar için eş bulma görevine atanır. Şehrazad, tüm kadınları kurtarmaya kararlı olduğu için Şah ile evlenmeyi teklif eder. Düğün gecesini, kız kardeşi Dünyazad, Şehrazad’dan sabaha kadar Şah Şehriyar’a bir hikâye anlatmasını ister. Şehrazad, sabah en heyecanlı anında hikâyeyi yarıda keser. Şehriyar, hikâyenin sonunu merak ettiği için onun idamını bir sonraki güne erteler. Bu şekilde, 1001 gece boyunca şahı hikâyeleriyle büyülemeyi başarır. Şehriyar, karısının zekâsından ve yeteneğinden o kadar etkilenir ki, onu öldürmekten vazgeçer ve böylece tüm kadınlar kurtulur (Sarıkaya, 2016: 144).

Binbir Gece Masalları, geçmişin acıları ve trajedilerine dayanması ve sürekli bir ölüm tehdidi taşıması nedeniyle hüznünlüdür. Ancak aynı zamanda, anlatıcı Şehrazad’ın Şehriyar’a

farklı ülkeleri, diğer kralları ve kaderlerini, çeşitli aşk hikâyelerini, ihanetleri ve ayrılıkları anlatması nedeniyle umut doludur. Şehrazad, hayat devam ettiği sürece, farklı şekillerde bile olsa, her zaman bir umut olduğunu Şehriyar’a temin eder. Bu şekilde, bazen tamamen kendi hayal gücünden kaynaklanan deneyimleri paylaşarak Şehriyar’a umut aşılar. Bu yönü, her türden deneyimi düzenleme ve yayma konusunda hikâye anlatıcısının önemini vurgular. Şehriyar, Şehrazad ile evlenir ve masalların büyüsü, zamanla gelişen sevgi ve alışkanlık sayesinde mutlu ve uyumlu bir hayat sürerler. Şehriyar ile Şehrazad’ın ilişkisi, yalnızca anlatıcı ile dinleyenin yüz yüze geldiği kurgusal bir dünyada hayat bulan mistik bir masal evreninde var olur (Oktar, 2016: 217).

3.1.1. Şehvet Düşkünü Kadın

Şehriyar’ın hikâyesi, Binbir Gece Masalları’ndaki sadakatsiz kadın karakterinin en dikkat çekici örneğidir. Şehriyar’ın eşinin bir köleyle ilişki yaşamasıyla gerçekleşen ihaneti, yalnızca kişisel bir sadakatsizlik olarak değil, aynı zamanda erkek otoritesine ve onuruna bir hakaret olarak gösterilir. Bu olay, Şehriyar’ın kadınlara karşı duyduğu genel korkuyu körükler ve her gün bakire bir kadınla evlenip ertesi sabah onu öldürtmesine yol açar. Hem Şehriyar’ın hikâyesinde hem de diğer öykülerde sadakatsiz kadın figürü sıkça karşımıza çıkar ve hikâyeler kadının cezalandırılması veyahut öldürülmesi ile sonuçlanır.

Üçüncü Şeyh’in Öyküsü’nde, karısının zenci bir köleyle aldattığını gören adam, karısını büyü ile katıra dönüştürür: “Bu katır benim karımdı. Bir zamanlar yolculuğa çıkmış, ondan tam bir yıl uzakta kalmıştım; işlerimi bitirince bir gece ansızın onun yanına döndüm ve onu yatağın halı örtüsü üzerinde bir zenci köle ile yatarken buldum” (1/1, s. 68).

Büyülenmiş Genç Adam ile Balıkların Öyküsü’nde, karısının zenci köleyle ihanetini işiten hükümdar, büyücü karısı tarafından her gece uyutulup ihanete uğradığını öğrenir ve lanet eder: “Allah zina yapan kadınların belasını versin!” (1/1, s. 95).

Hikâyenin devamında, zenci köle de ihanet eden kadına lanet eder: “Ey nankör hain! Sen kadınlık arzularını başka yerlerde doyurduğun için geç kalmadın mı yani? Ey pislik, ey beyaz kadınların en aşağılığı!” diye yanıt verdi (1/1, s. 97).

İhanet eden kadın, her iki taraf için de lanete uğrayan kişidir. Hikâyenin sonunda, kadın ve zenci kölesi cezalarını bulur ve öldürürler. Ancak hikâyelerde sadece insanlar değil, ecinniler de bir kadın tarafından ihanete uğramaktadır. Tıpkı Şehriyar ve kardeşi Şahzaman’ın ecinni bir kadın tarafından ilişkiye zorlanma hikâyesi gibi.

İkinci Kalender Öyküsü’nde ise, ihanet eden kadın figürünün bir ecinniye ihanet ettiğini görürüz:

“Ey orospunun kızı! Gözlerinle bile zina işlemektesin!” diye haykırdı. Bunun ardından kadının boynuna vurarak kafasını uçurdu. Sonra bana döndü ve “Bil ki ey insanoğlu! Biz ecinnilerin yasasında zina yapan eşin öldürülmesine izin verilmiş, hatta bu teşvik edilmiştir. Böylece, bu genç kadını, düğün gecesinde, başkası ona sahip olmadan, henüz on iki yaşındayken kaçırmıştım ben... Onu buraya getirdim, on günde bir gelip onu görüyor, geceyi onunla geçiriyor, Acem kılığına girerek onunla çiftleşiyordum. Ama, onun beni aldattığını anladığım gün, onu öldürdüm. Zaten o beni sadece gözleriyle aldatmıştı, sana bakarak kırptığı gözleriyle...” (1/1, s. 139, 140).

Gülner ile Gülen Ay Öyküsü’nde şehvet düşkününü karakteriyle ön plana çıkan kötü sultan Almanak’tan bahsedilir:

“[...] bu kente Büyülü Kent derler ve burada saltanat süren hanım sultanın adı da Almanak’tır ve tükenmez bir arzu ateşiyle yanar! Ve bu adaya çıkan genç, sağlıklı ve güzel bir yabancıya her rast gelişinde, onu baştan çıkarır ve kırk gün boyunca gece gündüz onu üzerine çekerek birçok kez çiftleşir. Böylece, bu sürenin sonunda, bu genci tüm olarak tüketir ve onu hayvana dönüştürür. Ve bu yeni hayvan şekliyle, bu genç yeni güçler ve nitelikler kazandığından, o da iş tutacağı hayvanın durumuna göre, kimi zaman kısarak, kimi zaman dişi eşek haline dönüşerek, sayısız kez bu hayvanla birleşir. Bundan sonra, yeni aşklar edinmek ve rastladığı gençler arasından yeni kurbanlar bulmak üzere tekrar insan kılığına dönüşür. Bazen öyle olur ki arzularının son kertede aşırı olduğu bir gece, adadaki tüm dört ayaklılarla ilişki kurar ve bu, sabaha kadar sürer. İşte onun yaşamı böyledir!” (3/1, s. 141).

Genç Nur ile Yiğit Frenk Kızının Öyküsü’nde, Frenk hükümdarı, müslüman Nur’a âşık olan kızı hakkında şöyle söyler: “Ona, göre güya orada erkekler güçlü ve yorgunluk ne bilmezmiş! Çünkü bu orospunun kızı kaynağını cehennemden alan sönmez bir ateştir! Bitip tükenmez arzularını yatıştırmak için Hristiyanları yeter derecede iri organlı bulmuyormuş!” (3/2, s. 462).

Canayakın Zina Çocuğunun Karmaşık Öyküsü’nde sarayın önünde tartışan üç haşhaş yutucu arkadaş, sonunda şahın huzuruna çıkarılır. Her biri kendine özgü yeteneklerini anlatır. İçlerinden biri, insanların soy kütüğünü inceleyerek kimin zina çocuğu olup olmadığını anlayabildiğini söyler. Bu yeteneğini şöyle açıklar:

“[...] meşru bir çocuk mu, yoksa zina ürünü mü olduklarını ve de fazladan analarının ve babalarının da meşru ya da meşru olmayan çiftleşme ürünü mü olduklarını söyleyebilir, analarının bir deveciyle mi, bir eşekçiyile mi, kimi zaman bir aşçı ya da sahte haremağasıyla mı, kimi zaman da bir zenci köleyle mi ya da benzer biriyle çiftleşerek mi peydahladıklarını ortaya çıkarırım” (4/1, s. 66).

Aynı öykünün ilerleyen bölümlerinde, Sultan, gözdesinin bir Çingene kökenli olduğunu öğrenir. Gözdenin babası, onun ait olduğu topluluğu şu sözlerle tanımlar: “Bunlar, kızları bir kez ergenlik yaşına ulaşınca, bir kabileden öbürüne, bir konak yerinden bir başkasına, zarafetlerini ve sevişmedeki marifetlerini çölde gezen atlılara sunarak para kazanmalarıyla tanınmış Gaziye kabilesi kadınlarıydı. Bu topluluk aramızda birkaç gün kaldı; sonra da yakınımızdaki kabilede erkek aramak üzere oradan ayrıldı” (4/1, s. 74).

Öyküde bir başka önemli kırılma noktası ise, Canayakın’ın aslında zina çocuğu olduğunu annesinden öğrenmesidir. Annesi, uzun süre Sultan’la evli olmasına rağmen onun çocuk sahibi olamamasının ardından bir aşçıyı gizlice içeri alır ve Canayakın bu birliktelikten doğar. Anlatı şöyle aktarılır:

“Senden önceki, bugüne kadar baban sandığın sultan, beni eş edinince, adet gereğince birlikte yaşadık. Ama Tanrı onu dölleme kudretiyle donatmamıştı, ben de bu yüzden ona, kendisini sevindirecek ve tahtını kendi soyuna bağlayacak bir evlat veremedim. Çocuğu olamayacağını anlayınca, kendini, tüm iştahını, uykusunu ve sağlığını yitirten bir hüzne kaptırdı. Ve anası tarafından benim üzerime ikinci bir kadınla evlenmesi için sıkıştırıldı; o da ikinci kez evlendi. Ama Tanrı bir kez ondan dölleme gücünü esirgemişti. Anası tarafından bir kez daha yeniden evlenmesi için zorlandı. [...] O zaman ben, bu aşçıyı iyice inceleyerek kendisini, kafamda kurduğum iş için tam anlamıyla uygun gördüm. Çünkü bu aşçı, genç ve iriyarı bir yığitti. Pencereden sarkarak, ona, gizli kapıdan yukarı çıkmasını işaret ettim. Onunla benim aramda geçen şey çok kısa bir zamanda oldu bitti; çünkü, işini bitirir bitirmez, bağrına bir bıçak sapladım” (4/1, s. 77).

Hikâyenin sonunda, Şehriyar, dinlediği öyküye dair şu yorumu yapar:

“Doğrusu ben de, eski sultan zina çocuğunun başına ne geldiğini merak ediyorum! Allah böylesi iğrenç kadınların belasını versin! Bununla birlikte burada zina çocuğunun annesi olan sultan karısının aşçıyla içinden gelen bir isteği doyurmak için değil, ancak harika bir maksat uğruna zina işlemiş olduğunu itiraf etmeliyim. Tanrı onun üstüne merhametini yaysın! Ama Zenci Mesud ile yapacağını yapan o köpeğin kızı, lanetli ve utanmaz kadına gelince, o Allah belasını veresicenin ardıllarıma tahtı sağlamak için değildi yaptıkları! Tanrı asla onu bağışlamasın!” (4/1, s. 79).

Koyun Budunun Öyküsü’nde, şehvetine yenik düşen ve aynı anda iki erkekle evli olan bir kadından söz edilir. Anlatıcı, kadının doğasını şu ifadelerle betimler:

“Bu kadın o denli hilebaz ve kurnazmış ki, bir yudum su içmek ya da iğnenin yurdundan geçmek, onun için aynı kertede kolay, önemsiz şeylermiş. Nitelikleri de, kusurları da bildiğince dağıtan Yüce Tanrı, bu kadını öylesine ateşli bir doğayla yaratmış ki, bir inanç sahibinin dört karısından biri olsaymış ve geceleri hakkaniyet üzre dört kişiden biri gibi kendisine düşen geceyi bekleyerek yaşasaymış, arzularının

gecikerek tatmin edilmesi onu öldürmüştü. Ama, işlerini öylesine düzenlemiş ki, sadece tek bir erkeğin karısı olmakla yetinmemiş; Yukarı Mısır'ın birbiri ardından yirmi tavuğu hoşnut edebilen horozları türünden iki erkekle aynı zamanda evlenmiş bulunuyormuş" (3/2, s. 686).

Kollukçubaşının Öyküsü'nde, evlenmek isteyen Kollukçubaşı, kadınların "getireceği sıkıntılar" konusunda deneyimli olduğunu öne sürerek, mutlak kontrol altında tutabileceği bir eş talep eder. Aradığı kadının özelliklerini şu sözlerle ifade eder:

"Bir karı almak istiyorum. Ama çok tecrübem var benim ve kadınların kendileriyle birlikte ne gibi sıkıntılar getireceğini bilirim. Bundan dolayı, mümkün mertebe az sıkıntı çekmek için senin bana, anasının eteğinin dibinden hiç ayrılmamış ve benimle tek gözden oluşmuş bir evde yaşamaya razı olacak bir bakire bulmanı istiyorum. Koşul olarak da onun bu evden hiç dışarı çıkmamasını ileri sürüyorum. Böyle bir kızı bulup bulamayacağın artık senin bileceğin iştir" (4/1, s. 339).

Hikâyenin devamında, evden çıkmasına izin verilmeyen kadın, buna rağmen bir ilişki kurar; kasabın oğluyla gizli bir ilişki yaşar. Kollukçubaşı eve döndüğünde, kadın onu kandırarak sevgilisini gizler. Böylece, kadının kapatılması yoluyla sağlanmak istenen güvenlik başarısız olur.

İğdiş Edilen Berber öyküsünde, yüzbaşının ilişki yaşadığı kadın, oldukça aşağılayıcı ve cinsiyetçi bir dille tanımlanır. Kadına dair kullanılan ifadeler, onun cinselliğini denetimsiz, doyumsuz ve alay konusu bir doğallıkla ilişkilendirir: "Kadın kuzu etini üstün tutanlardan ve de gezintilerde üzerine gençlerin binmesini yeğleyen kısraklardan biriymiş" (4/1, s. 346).

On Birinci Kolluk Amirinin Öyküsü'nde, şahın kızları evlendirilmedikleri için isyan eder: "Kardeşlerim, biz ne zamana kadar kocasız kalacağız? Babamız bizim turşumuzu mu kuracak? Kanımız kuruyacak bizim. [...] Ekşime yolundayız ve de kanımız kuruyor!" (4/2, s. 576).

Kasap Vardan ve Vezir Kızının Öyküsü'nde, her gün dükkânına gelerek et alan genç kadının bu etleri ne amaçla kullandığını merak eden kasap, onu gizlice takip eder. Kadının yeraltındaki bir odaya indiğini gören Vardan, burada onun bir maymunla on kez cinsel ilişkiye girdiğine tanık olur. Genç kadın, bu doyumsuzluğunu şu sözlerle açıklar:

"Bil ki, gerçekte, ben büyük vezirin tek kızıyım. On beş yaşına kadar babamın sarayında sakince yaşadım; ama günün birinde, bir zenci köle öğrenmek istediğim şeyleri bana öğretti ve bende alınacak ne varsa aldı. Belki de; biz kadınların içinin ateşini söndürmek için, özellikle toprak bu siyah gübreyi ilk kez tanıyorsa, bir zenci gibisi yoktur. Ve de benim toprağımın o zamandan beri duyduğu susuzluğu zencinin hiç ara vermeden her saat sulaması gerektiğini bilmek seni şaşırtmasın! Belli bir zaman sonra zenci bu çabası uğrunda öldü; ve ben acımı, beni çocukluğumdan beri tanıyan saraydaki yaşlı bir kadına anlattım.

Yaşlı kadın başını salladı ve bana ‘Bundan böyle bir zencinin bıraktığı boşluğu dolduracak tek şey bir maymundur. Zira saldırı halinde bir maymundan daha dölleyici bir yaratık yoktur’ dedi” (2/2, s. 421).

Ancak zamanla Kasap Vardan, genç kadının bu arzularını tatmin edemez hâle gelir. Bunun üzerine bir kocakarıdan yardım alır. Hazırlanan bir iksir sayesinde genç kadının içinden iki yılanbalığı çıkar: Biri zenciden, diğeri ise maymundan kaynaklıdır. Kadına doyumsuzluk veren de bu varlıklardır.

3.1.2. Bakire Kadın

Binbir Gece Masalları’nda bakire kadın hem hikâyelerin dramatik yapısında hem de dönemin ahlaki ve toplumsal ideallerini ifade etmede önemli bir rol oynar. Bakire kadın, masallarda sıklıkla erdem, masumiyet ve saflığın bir temsili olarak tasvir edilir ve aynı zamanda bir kralın veya güçlü bir erkeğin otoritesini güçlendiren bir unsur olarak sunulur. Şehriyar’ın her gece bir bakireyle evlenip ertesi sabah onu idam ettirme geleneği, hem toplumsal cinsiyet rollerinin şekillendirdiği bir güç dinamiğini hem de kişisel bir saplantıyı yansıtır.

Berberin Beşinci Kardeşi El-Aşar’ın Öyküsü’nde, hayale dalan El-Aşar, hayalinde evlendiği kadına aşağılayıcı bir şekilde davranır ve kadının annesi tarafından kızının bakireliğini zorla vurgulayan, neredeyse yalvarır nitelikteki bir tutum sergilendiğini hayal eder:

“Efendim, yaklaşmanı ateşli duygularla bekleyen esireniz kızıma lütfedip bakın! Ve ona sadece bir tek sözcük söylemek lütfunda bulunun!” der. [...] “Efendim, sana Allah üzerine yemin ederim ki, kızım güzel ve bakiredir. Allah adına yemin ederim ki, hiçbir erkek kızımı görmemiş, gözlerinin rengini bile tanımamıştır! Lütfen, onu böylesine kırmayın! Onu bu kadar çok hırpalamayın! Bak ne kadar alçakgönüllü ve munis; seni her hususta tatmin etmek için bir tek işareti bekliyor!” der (1/1, s. 366, 367).

“Kızım güzel ve bakiredir” ile “hiçbir erkek kızımı görmemiş” gibi ifadeler, kadının değerinin fiziksel dokunulmamışlıkla ilişkilendirildiğini vurgular. Ayrıca, kadının “alçakgönüllü ve munis” olarak tasvir edilmesi, kadın figürünün aynı zamanda itaatkarlık ve erdemle özdeşleştirildiğini ortaya koyar.

Aziz ile Azize ve Tacü'l-Mülük Öyküsü’nde bakire kadına ithafen yazılan şiir şöyledir:

Ey uyumlu hatlarla güzel karınlı bakire! Usul boyun genç söğüdün kıvrılan dalı gibidir ve cennet kavaklarının narinliğinde!

Tükrüğün yaban balıdır! Ah! Tükrüğün bardağı ıslatır ve şarabı tatlılandırır; ver onu bana ey huri! Fakat özellikle sana yalvarırım, aç dudaklarını, gözlerim incilerinin güzelliklerine doymasın! (1/2, s. 675).

Bakireler Aynası'nın Harika Öyküsü'nde, hiç görülmemiş güzellikteki kadını bulmak için yola düşen Şah, gittiği diyardaki Yaşlı Kişi ile karşılaşır. Yaşlı Kişi, Şah'a bu kadını bulabilmesi için 15 yaşında, "gözün bile görmediği" saflıkta bir bakireyi bulup getirmesi gerektiğini söyler: "On beş yaşında, aynı zamanda hem dokunulmadık bakire hem de eşsiz güzellikte bir genç kız bulman gerek!" Bu isteğin ardından, Zeyn, Şah'a şu yanıtı verir: "Efendim, sana sadece bir değil, istediğin gibi on genç kız bulurum! Bana gelince, sarayımın hatırı sayılır adette bu türden genç kız var ve hiçbirine dokunulmuş değildir; ve ben onların bekaretlerini gidererek büyük zevk almadayım!" (3/2, s. 495).

Ancak Yaşlı Kişi, bu iddiaya karşılık, kavramın ölçülebilirliğini sorgular: "Ey Zeyn, bir ademoğlu için, bir genç kızın bakire mi, yoksa delinmiş mi olduğunu söylemek mümkün değildir!" (3/2, s. 496). "Bakire kızlar çekirge gibi çoktur" (3/2, s. 497) diye tanımlayan şah, Yaşlı Kişi'nin bakire bulma konusundaki ciddiyetine şaşırır ve şöyle der: "Ya Allah! İnsansı bir bakire karşılığında elmas kızların en değerlisini vermekte kararsızlık göstermeyen bu Adalar'ın Yaşlı Kişisi ne kadar saf böyle! Ve de bakirelerin ırkının yeryüzünden kalkmış bulunduğunu sanıyor!" (3/2, s. 497).

Gözün bile görmediği bakirelikte kadını bulabilmek için, Yaşlı Kişi'nin verdiği aynayı kullanarak diyar diyar dolaşır. Ancak hikâyeye göre, Yaşlı Kişi'nin dediği gibi, böyle birini bulmak neredeyse imkansızdır.

Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü'nde Bedreddin'in evlendiği bakire kadın için zevke gelmesi şöyle anlatılır:

"Bedreddin, incinin delinmemiş olduğunu ve kendisinininkinden önce hiçbir koçbaşının buna ulaşmadığını, hatta burnunun ucuyla bile dokunmadığını anlayarak çok sevinmiş. Sonra engelin ardındaki bölgenin de aynı mutlu bekaret durumunu sezinleyerek bundan büyük bir zevkle yararlanmış" (1/1, s. 230).

Hasan el-Basri'nin Serüvenleri'nde, ecinni kızına âşık olan Hasan'ın, bakireliği bozması şöyle tarif edilir: "Onun gözlerinin bir işaretinden başka bir şey beklemeyen Hasan da, onu kollarına almış ve odasına taşımış. Ve orada, kendisinin izniyle onda açılacak şeyi açmış ve kırılacak şeyi kırmış ve mühürlenmiş olanı sökmüş! Ve bütün bunları tatlılaştırmanın sınırında tatlılaştırarak yapmış..." (3/1, s. 254).

Birinci Delinin Öyküsü'nde, aşk yaşadığı sultanın bakireliğini bozan tüccar betimlemesi:

"[...] benden istenen işi gördüm; ve buyruğunu aldığım görevi tamamladım; ve giderilecek şeyi giderilebilme noktasına kadar giderdim, devrilecek şeyi devirdim, kapıp kaçırılacak olanı kaçırdım ve alabildiğimi aldım ve gerekeni sundum; ayağa kalktım, uzandım, deldim, yeniden gömdüm ve soktum ve

zorladım, dolduruş yaptım, çekip çıkardım, berkittim, tırmaladım, diş gıcırdattım, devirdim, ileri sürdüm ve yeniden işe başladım; öyle ki, efendimiz sultanım, o gece, gerçekten yiğit olan ve koç, demirci, çekiç sallayıcı, netameli, uzun, demir, ağlayıcı, işçi, boynuz vurucu, kertici, dayanılmaz, derviş bastonu, harika gereç, aydınlatıcı, tek gözlü saldırgan, savaşçının kılıcı, yorulmak bilmez yüzücü, şakıyan bülbül, kalın boyunlu baba, kalın sinirli baba, büyük yumurtalı baba, sarıklı baba, kel kafalı baba, sarsak baba, zevkli baba, dehşet saçan baba, ibiksiz sessiz horoz, babasının yavrusu, fakirin mirası, iştahlı kas ve reçelli koca sinir sıfatlarıyla adlandırılan şeyi iyice kullandım. Ve sanıyorum ki, ey efendimiz sultanım, ona verilen her türlü ad açıklanarak vurgulandı; her erdem kendini kanıtladı, her nitelik kendini ortaya koydu” (4/1 s. 99).

Genç Çocuk ve Hamam Tellağı öyküsünde, zebbi küçük genç bir oğlan hamama gelir ve tellaktan kendisine bir eş bulmasını ister. Çünkü ancak böylelikle erkekliğinin tam olarak gelişeceğini düşünmektedir. Ancak tellak, parayı cebinde tutmak için ona gerçekten bir eş bulmak yerine, kendi karısını bu işe razı etmeye karar verir. Tellağın karısı oğlanla birlikte olur ve oğlanın erkekliği beklenmedik şekilde büyüyerek güçlü ve etkileyici bir hale gelir. Bunu gören kadın hayranlıkla bir çığlık atar, genç oğlanın boynuna atılır. Oysa tellak, kadının plana uygun şekilde dış kapıdan çıkmasını beklemektedir. Karısına seslenerek: “Ey Ali’nin anası, dışarı çıkmak için hala ne bekliyorsun? Gün ilerliyor ve beslenmek için göğsünü arayan emzikli çocuğunu unutmuş görünüyorsun!” diyormuş. Ama kadın “Yok, vallahi! Bundan böyle bu yavrudan başkasına süt ya da başka beslenecek şey vermem!” diyormuş (3/1, s. 51).

Ancak durumun şehvetine kendini kaptıran kadın kararlıdır: Vezir’in oğlu da ona “Ama yine bir ara gidip onu emzirmelisin! Sonra hemen geri gelirsin!” demiş. Kadın da “Yeni çocuğunu anasından bir saat bile öksüz bırakmaktansa, canım çıksın daha iyi!” diye yanıt vermiş (3/1, s. 51).

Karların İhaneti öyküsünde, Şah, sadık soytarısını ödüllendirmek için ona bir eş bulup evlendirir. Ancak kadın, evliliğin üzerinden 6-7 ay geçtikten sonra dört farklı sevgili edinir: Tatlıcı, sebze yetiştiricisi, kasap ve çalgıcı başı. Her bir aşığı çiftleşme arzusuyla aynı zaman diliminde eve geldiklerinde, soytarı eş, 4 aşığı da yakalar ve şahın karşısında çıkarır.

Tatlıcının Anlattığı Öykü’de, cenaze yalanıyla eşini kandıran ve evden kısa süreliğine ayrılan kadın, altı gün boyunca aşığı ile vakit geçirir. Kadınların ihaneti üzerine şöyle denir:

“[...] bu kadın, sultan adına bir kenti idare eden namuslu bir kaymakamla evliymiş, Bu namuslu memurun, yine bahtı böyle emrettiği için, kadınların ihanetleri üzerine hiçbir fikri, ama gerçekten hiçbir fikri yokmuş. Ve karısıyla o biçim ilişkiye girmek için artık hiçbir gücü, gerçekten hiçbir gücü de kalmamış bulunuyormuş. Kadın da bu yüzden “Ekmeği nerede bulursam oradan, eti nerede asılı ise oradan alının” diyerek sefahat ve zina etmek için kendisine mazeret buluyormuş” (4/1, s. 150).

Sebze Yetiştiricisinin Anlattığı Öykü’de, topluluk önünde eşinin sadakatini öven yıldızbilimci, topluluk arasından bir adamdan şöyle ıtır: “Sen ya bir yalancısın ya da bir budala. Çünkü, karın bir orospudan başka bir şey değildir!” (4/1, s. 153).

Eşinin sandığı kadar sadık olduğunu kanıtlaması için dört gün sefere gideceği yalanını söylemesini ve saklanarak izlemesini söylerler. Saklandığı yerde ilkin şeker kamışı satıcısını, sonra tavukçunun daha sonra da eşekçibaşının eve girdiğini ve eşiyle birlikte olduklarını görür ve saklandığı yerde can verir.

Düğümlemiş Kordonlar öyküsünde, Ekinci’nin (Fellah) sunduğu meyvelerden memnun kalan Şah, ona olağanüstü bir ödöl verir: Hareminden bir bakire kadın. Bu kadının niteliğı ve konumu anlatıda şu şekilde ifade edilir: “Hareminden, sultan hanımın en genç ve en güzel nedimelerinden bakire ve mührü bozulmamış bir genç kız getirtmiş ve satın aldığı günden beri seçkin ve bir parça olarak kendisi için saklamakta olduğu halde, onu, Fellaha armağan olarak vermiş” (3/2, s. 731).

Delikanlı Maymun Öyküsü’nde, Mahmud, Şah’ın kızıyla evlendirilir. Ancak daha önce bir ecinniye verdiği söz nedeniyle eşine dokunmaz. Her sabah kızının bekaretinin bozulup bozulmadığını öğrenmek için gelen annesi, üçüncü gün hâlâ bu durumun değişmediğini görünce öfkeye kapılır. Şöyle yakınır: “Vay başımıza gelenler! Niçin kocan bize böyle alçaltıcı tarzda davranıyor ve seninle birleşmekten çekiniyor? Bu aşağılayıcı davranış hakkında yakınlarımız ve kölelerimiz ne düşünecekler? Bu çekinmenin itiraf edilmesi güç bir nedene ya da üzücü bir sebebe dayandığına inananlar haklı olmaz mı?” (4/1, s. 89).

Hikâyenin ilerleyen kısmında, ecinni Mahmud’un kendisine verdiği sözü yerine getirmesi karşılığında artık kadına dokunmasına izin verir. Mahmud, bu izni bir yükümlölük gibi değerlendirerek şöyle der: “Ben de, karıma sahip olarak kızlığını alıp böylece herkesi mutlu edecek vaadimi yerine getirmek üzere zifaf odasına girdim” (4/1, s. 90).

Şair Durait öyküsünde, Durait ile evlenmesi planlanan Hansa, yaşlı bir adamla evlenmektense bakire olarak ölmeyi tercih eder. Bu düşüncesini şu sözlerle dile getirir:

“Düşündüm ve kabilemden ayrılmamaya karar verdim. Çünkü, Durait gibi, bedeni yıpranmış, bugün yarın baykuş ruhunun son soluğunu verecek biriyle evlenmek uğruna, güzel ve uzun mızraklara benzeyen genç adamlar olan yeğenlerimden yüz çeviremem! Savaşçılarımızın onuru üzerine yemin ederim ki, bir titrek bacaklının karısı olacağıma bakire olarak yaşlanmayı yeğ tutarım!” (4/2, s. 653).

Şehzade Yasemin ile Badem Sultan’ın Öyküsü’nde, Şah Ekber, kızı Badem’in bir yabancıya aşık olduğunu öğrenince onu huzuruna çağırır ve ağır sözlerle aşağılar:

“Ey anasının babasının yüz karası, sen bizim ırkımıza utanç getirdin! Bugüne kadar bizim konutumuz kötü otlardan ve utanç dikenlerinden arındı. Ama sen; sen benim üzerime hilebazlığın çabuk çözülen düğümünü atıp beni bağladın. Ve bana karşı takındığın munis tavırlarla zekamın lambasını örttün. Acaba hangi erkek kendini kadınların hilelerinden kurtarabilir? Dua ve barış üzerine olası kutsanmış Peygamber, onlardan söz ederek ‘Ey iman sahipleri, karılarınızda, kızlarınızda düşmanlarınız var! Onlar akıldan yana, dinsel inançtan yana da kusurludurlar. Onlar çarpık taraftan yaratılmışlardır. Onları azarlayın; ve size itaat etmeyenler olursa, onları dövün!’ demiştir. Peki ben şimdi, sürülerimin bakıcısı olan, birlikteliği şah kızlarına uygun düşmeyen bir yabancıyla uygunsuz bir oyuna giren sana nasıl davranayım; ikinizin bedenini ölüm ateşinde mi yakayım?” (4/2, s. 740, 741).

Yazılı Gömlek öyküsünde, El-Emin’e armağan olarak gönderilen cariyenin bekâretini kaybettiğini sanan El-Emin, onu geri gönderir. Bunun üzerine amcası El-Mehdi, cariyeye üzerinde şu yazı bulunan bir gömlek giydirerek onu tekrar yollar: “Benim eteğimin bükümünün gölgesine sokulmuş olan ganimet, hiç el sürülmemiş olan bir bakiredir. Sadece üstün güzelliğine hayran olunmak için göz düşmüştür üstüne!” (2/2, s. 498).

Bardak Üstündeki Yazı öyküsünde, hastalanan ve sonrasında iyileşen Halife El-Mütevekkil’e hediye olarak el değmedik genç bir kız verilir.

Nimet ile Na’ma’nın Öyküsü’nde yaşlı kadın, bakire kızlara özgü olduğunu iddia ettiği yürüyüş biçimini şöyle tarif eder: “Şimdi, senin henüz bakire olan kızlar gibi bir yürüyüş tutturman gerek! Bunun için sağ kalçanı sol kalçan üzerine devirerek küçük adımlarla yürümeli ve kıcını da bilerek yeğni sıçramalarla oynatmalısın!” (2/1, s. 125).

Kamerü’z-Zaman ile Prenses Bedrü’l-Büdur Öyküsü’nde, Hayatü’n-Nüfus ile evlenen Kamerü’z-Zaman’ın, gerçekte erkek kılığına girmiş bir kadın olması nedeniyle ilk gece cinsel birliktelik gerçekleşmez. Bu durum üzerine sabah şah ve eşi, kızlarının bekâretinin bozulup bozulmadığını öğrenmek için odaya gelir. İkinci gece de birliktelik yaşanmadığını öğrenen şah öfkelenir ve Kamerü’z-Zaman’ı tehdit eder:

“Eğer bu gece de Kamerü’z-Zaman, kızımın bekâretini alarak görevini yerine getirmez ve böylece hepimizin onurunu kurtarmazsa, onun bu hakaretlerini cezalandırmanın bir yolunu bulacağım! Bağışladığım tahttan indirdikten sonra, saraydan kovacağım. Gazabımın şiddetiyle daha ne gibi müthiş cezalar da veririm bilinmez” (2/1, s. 78).

Bunun üzerine Hayatü’n-Nüfus, ailesinin baskısıyla Kamerü’z-Zaman’a bekâretini alması için adeta yalvarır: “Ah! Ne olursun, bekâretimi al benim, böylece annemin dediği gibi beyaz mendilleri kana bulayayım! Sana tüm varlığımın inanıyorum ve bedenimi ve ruhumu ellerine teslim ediyorum! Bu konuda ne yapmam gerekiyorsa, buna sen karar vereceksin!” (2/1, s. 79).

Şah ve eşine kanıt sunabilmek için, Hayatü'n-Nüfus'un bacaklarına bir tavuğun kanı sürülür ve bu sahte kan gösterisi büyük bir sevinçle karşılanır, kadınlar ulular, şah şenlik düzenler ve haremde zafer kutlanır:

“O sırada kızlarının yanına Şah ile Sultan girmişler; Şah yapılacak şey yerine getirilmemişse, kızına ve eşine öfkeden patlamaya hazırmış. Ama kanı ve kana bulanmış kalçaları görünce, ikisi de ferahlamış, çok sevinmişler ve dairenin tüm kapılarını açmışlar. Bunu gören bütün saray kadınları içeri girmiş, sevinç çılgınlıkları atmışlar ve zafer “Lu-lu-lu”ları çağırmışlar; ve annesi, gururun sınırına ulaşarak, kanlı mendilleri bir kadife yastık üzerine koymuş ve ardında bir mevkip oluşturarak haremde dönüp durmuş. Böylece herkes mutlu olayı öğrenmiş; şah da, büyük bir şenlik yaparak fakirler için hatırı sayılır miktarda koyun ve torun deve kurban etmiş” (2/1, s. 81, 82).

Karadaki Abdullah ve Denizdeki Abdullah'ın Öyküsü'nde, denizdeki Abdullah sayesinde edindiği incileri Şah'a sunan Karadaki Abdullah, bu değerli hediyeler karşılığında Şah'ın bakire kızıyla evlenir:

“Bundan sonra, şah, tek kızı olan Refah'ı, vezir Abdullah'a, evlenme yoluyla ikinci eş olarak vermekte gecikmemiş. Ve bu münasebetle halk ve askerler için kenti süsleyip aydınlatarak büyük şenlik düzenlemiş. Abdullah da, o gece, genç etin zevklerini tatmış; ve şahın genç kızının bekareti ile o güne kadar üzerinde eğleştiği yıpranmış beden arasındaki farkı ayırt etmiş” (3/1, s. 64, 65).

3.1.3. Şiddet Gören Kadın

Şiddet gören kadın figürü, dönemin ataerkil sistemlerini, toplumsal cinsiyet normlarını ve ahlaki değerlerini yansıtır. Bu anlatılar, kadına yönelik şiddeti sıklıkla erkek otoritesini ve gücünü vurgulamak için kullanır. Ancak, zengin anlatı evreninde dövülen kadın, yalnızca bir mağdur değildir; aynı zamanda bu durumların nedenlerini, sonuçlarını ve kadınların bu tür durumlarla başa çıkmak için kullandıkları stratejileri incelemek için bir fırsat sunar. Bazı hikâyelerde, erkeklerin kıskançlıkları, yanlış anlamaları veya toplumsal beklentileri, kadınların fiziksel şiddete maruz kalmasına yol açar.

Eşek, Öküz ve Çiftçinin Öyküsü'nde hayvanların sohbetlerine denk gelen çiftçi, sırrını eşine söylemek istemez. Ancak eşi ısrar etmeye devam eder ve horozun hakkında söylediğini işitir:

“Efendimizde hiç akıl yok mu? Benim elli karım var. Birini hoş tutar, öbürünü azarlar, idare eder giderim; onun bir tek karısı var, onu bile nasıl yöneteceğini bilmiyor. Oysa çözüm çok basit: Dut ağacından bir kaç dal kessin, birden yatak odasına dalsın ve ölünceye ya da pişman olup özür dileyinceye kadar karısını dövsün! Bundan sonra hiç can sıkacak sorular sormaz!” (1/1, s. 58).

Böylelikle karısını döverek onu susturabileceğini farkeder: Karısı onunla odaya girmiş; çiftçi ikisine özgü odanın kapısını kapayıp karısına, gittikçe şiddetini artırarak bayıltıncaya kadar sopa çekmiş; sonunda kadın, “Pişman oldum! Pişman oldum!” demiş (1/1, s. 58).

İkinci Genç Kız Emine’nin Öyküsü’nde, ihanete uğradığını düşünen koca, karısını bayıltana kadar döver: “[...] Bunun üzerine kocam eline gevrek bir ayva dalı aldı ve beni yere yıkarak tüm bedenimi, özellikle sırtımı, göğsümü ve yanlarımı sopalamaya koyuldu, bunu öylesine bir hiddet ve şiddetle yaptı ki, bu darbelerden kurtulup yaşayacağıma umudumu tüm olarak yitirdikten sonra bayılmışım [...] Dört aylık bir bakımdan sonra iyileştim” (1/1, s.191).

Topal Gencin Öyküsü’nde köle kadınların, ceza olarak şiddet gördüğünü okuruz: “Rastlantı bu ya, o gün, kadının genç cariyelerinden biri ceza görecekmış. Ve kadı, içeri girer girmez bu genç köleyi dövmeye başlamış. Kaba etlerine kamçıyı yedikçe, bu köle bağırıp çağırmaya başladı” (1/1, s. 336).

Berberin Beşinci Kardeşi El-Aşar’ın Öyküsü’nde, hayale dalan El-Aşar, hayalinde kadınları aşağılar ve gelininin düğün günü suratına bakmadığını hayal eder ve hayalinde bile kadına şiddet uygular: “Ama ben, böylesine bir laubalilik karşısında kızarım, ona dehşetle bakar ve suratına dehşetli bir tokat vururum ve de ayağımla karnına şöyle bir tekme atarım [...]” (1/1, s. 367).

Uyanık Uykucu Öyküsü’nde, Harun Reşid tarafından oyuna getirilen ve kendini halife zanneden Ebü’l-Hasan, annesinin sözlerine inanmaz ve onun kendisini kandırmaya çalıştığını düşünerek öfkelenir: “[...] ve kadının üzerine atılarak elindeki sopayla onu dövmeye başlamış” (3/1, s. 346).

Ömerü’n-Neman Öyküsünün Sonu; Güzel Aziz’in Öyküsü’nde, Aziz, evli olduğu Azize’ye rağmen Delile’nin kızına âşık olur. Eve döndüğünde Azize’nin ağlamış olmasına rağmen gülümseyerek kendisiyle konuşmaya çalıştığını görür. Bu durumu yanlış anlayarak onun kendisiyle alay ettiğini düşünür ve fiziksel şiddet uygular:

“O zaman ben, sabırsızlıkla ve bir an için yeğenimin benimle alay ettiğini düşünerek onu sertçe ve kaba bir tarzda ittim, kanapenin üzerine düştü, başı kanapenin kenarına çarptı ve alnında derin bir yara açıldı ve bol bol kan aktı. Bunun üzerine benim zavallı yeğenim, benim kabalığımla üzülecek yerde, tek bir başkaldırı sözü etmeden, sakince kalktı” (1/2, s. 702).

Şehzade Elmas’ın Harika Öyküsü’nde, bir baba, kızının bekâretini kaybettiğini fark ettiğinde büyük bir öfkeye kapılır. Onurunu zedelendiğini düşünerek, kızına şu sözlerle bağırır: “Ey kızımın yağmaya uğramış utancı ve onuru! Ey sefih ve bunca rahat kız! Ey iffetinin giysisi

üzerinde bulunan silinmez lekeler! [...] Eğer gerçeği söylemezsen, ey dişi köpek, sana kızıl ölümü tattıracağım!” (4/2, s. 434).

Kesilerek Öldürülen Kadın öyküsünde, karısının kendisini aldattığını düşünen ve bir zencinin söylediği yalana inanan adam, karısını kendi elleriyle öldürür. Olayı şu şekilde anlatır:

“Bunun üzerine bir bıçak bularak ve dizlerimi karnına bastırarak, bıçak darbeleriyle onu doğradım; başını ve organlarımı kestim, sonra hepsini aceleyle bir küfeye koydum ve üstünü bir örtü ve bir halıyla örttüm; bir sandığa koyup çiviledim. Sandığı katırıma yükledim ve hemen atmak üzere Dicle’ye gittim; ve de bunu kendi ellerimle yapmak istedim! Onu kimse görmeden Dicle’ye attıktan sonra eve döndüm” (1/1, s. 200).

3.1.4. Yaşlılık, Büyücülük ve Kurnazlık Rollerinde Kadın

Yaşlı kadınlar, bilgelikleri, deneyimleri ve kurnazlıkları sayesinde genellikle önemli roller üstlenirler. Bu karakterler, kendi çıkarlarını korumak ya da genç karakterlerin menfaatlerini ilerletmek için genellikle kurnaz ve aldatıcı planlar geliştirirler. Eylemleri ve mizahları aracılığıyla toplumsal normları sorgular, karşı çıkar ya da alt üst ederler. Genç çiftlerin engelleri aşmalarına yardım ettiklerinde veya otoriter kişileri alt ettiklerinde, kurnazlıkları özellikle belirgin hale gelir. Zorlu durumları yönetmek için zekâlarını kullanır ve genellikle baskıcı yapılara karşı direniş kahramanları olarak tasvir edilirler. Örneğin, yaşlı bir kadın, bir tüccarı kandırmak ve genç bir kadının tehlikeli bir durumdan kurtulmasına yardımcı olmak için kurnaz bir plan geliştirebilir. “Kurnaz kadın” stereotipi, bu hikâyelerdeki başlıca kadın karakterlerinden biridir. Kadınlar toplumda sıklıkla itaatkâr ve uysal biçimde tasvir edilse de zaman zaman bilgi, kurnazlık ve iletişim becerilerini kullanarak baskıcı ya da tehdit edici durumlardan kurtulmayı başarırlar. Zeki kadın figürü, yalnızca hayatta kalma içgüdüsüyle değil, aynı zamanda ataerkil sistemin çizdiği sınırların ötesine geçme çabasıyla da şekillenir.

Birinci Şeyhin Öyküsü’nde, çocuğu olmadığı için bir de cariye alan adam, ilk karısı tarafından cariyenin ineğe, cariyeden olma erkek çocuğunun da buzağa çevrildiğini öğrenir: “Amcamın kızı, şurada gördüğünüz ceylan, çocukluğundan beri büyücülüğe ve sihir sanatına kendini kaptırmış imiş; sihirbazlık bilgisiyle, oğlumu buzağıya, annesi olan cariyeyi de ineğe dönüştürmüş; sonra da bunları çobanımızın bakımına terk etmiş” (1/1, s. 62).

Buzağıyı verdiği çobanın kızı büyü yapmayı yaşlı kadından öğrenmiştir ve büyüyi ortaya çıkarır: “Benim büyücü olan bir kızım var. Büyü yapmayı yanımızda yaşayan yaşlı bir kadından öğrendi” (1/1, s. 64).

İkinci Kalender’in Öyküsü’nde, ecinni tarafından maymuna çevrilen adama büyü yapıldığını söyleyen hükümdar kızı da büyüyi yaşlı bir kadından öğrenmiştir:

“Babacığım, ben küçükken, annemin hizmetinde bulunan yaşlı hanım birçok hileler bilen ve büyü konusunda çok bilgili biriydi. Bana büyücülüğü o öğretti. O zamandan bu yana, bu konuda daha da derinleştim. Kendimi yetiştirdim ve hemen hemen yüz yetmiş türlü büyü öğrendim. Bu büyülerin en önemlilerinden biri olarak bende, senin sarayını bütün taşlarıyla ve kentle birlikte olduğu gibi Kaf Dağı’nın ardına taşıma ve de bu ülkeyi ayna gibi bir deniz, içinde yaşayanları da balık haline sokma kabiliyeti de var!” dedi (1/1, s. 146).

Ardından, öğrendiği büyüyle kalenderi eski hâline döndürür:

“[...] genç kız bu sözleri duyunca, üzerinde İbranice sözler yazılı bir bıçak alarak bununla sarayın ortasına bir daire, bu dairenin de ortasına has isimler ve tılsımlı çizgiler çizdi; sonra kendisi bu dairenin ortasında durarak sihirli sözcükler mırıldandı; ve çok eski bir kitaptan kimsenin anlamadığı şeyler okudu ve böylece birkaç saniye geçti” (1/1, s. 146).

Şah Ömerü’n-Neman ve Şaşırtıcı Güzellikteki İki Oğlu: Şarkan ve Davü’l-Mekan’ın Öyküsü’nde Bağdat hükümdarı tarafından kızı kaçırılan Konstantiniyye hükümdarı, Felaketler Anası adlı yaşlı bir kadını görevlendirir. Bağdat Hükümdarı Ömerü’n-Neman’ı öldürülmesi emredilir. Hikâyenin ilerleyen Yaşlı Kadının Anlatısı öyküsünde, yaşlı ve kurnaz kadın tarafından zehirlenerek öldürülür ve geriye de bir mektup bırakır:

“[...] onu öldüren ben, adı Felaketler Anası olan yürekli ve intikamcı kişiyim! Bunu okuyan kafirler olarak, ey sizler hepiniz, biliniz ki, sadece şahınızı öldürmekle kalmadım. Konstantiniyyeli Afridon-yos’un kızı olan Safiye Ece’yi de yanıma aldım; onu da babasına geri vereceğim. Sonra da silahlanarak geri gelecek, size saldırarak, evlerinizi yıkıp son bireyinize kadar hepinizin kökünü kazıyacağız! Ve yeryüzünde haça tapan biz Hristiyanlardan başka kimse olmayacak!” (1/2, s. 627, 628).

Ömerü’n-Neman Öyküsünün Sonu; Güzel Aziz’in Öyküsü’nde de yaşlı ve düzenbaz Delile’nin kızıdan bahsedilir:

“Aziz! Düzenbaz Delile’nin kızını tanımıyor musun, sen? Ama bir yıl dört aydır sevgilin o senin! Zavallı! Sakın kendini, hem de çok sakın, bu Tanrı kahredesi alçağın hainliklerinden! Gerçekten, yeryüzünde, onunki kadar kokuşmuş bir varlık yoktur! Kendi elleriyle pek çok kişiyi kurban etmiştir. Sayısız aşığından ne kadar çok öldürmüştür! Doğrusu seni tanıdığından bu yana epeyce zaman geçtiği halde hala sağ kalmaya şaşıyorum!” (1/2, s. 722, 723).

Bakireler Aynası’nın Harika Öyküsü’nde, Yaşlı Kişi’nin istediği 15 yaşında “gözün bile görmediği” kızı bulmak için şah, yaşlı ve kurnaz kadından yardım ister: “[...] çok becerikli,

düzenbaz bir yaşlı kadın tanıyorum [...] ona, göz kamaştıran bir bahşış vaat edeceğim. Böylece, Mısır'da, ailelerinin rızası olsun olmasın, bize getirmedik işe yarar genç kız kalmaz" (3/2, s. 497, 498).

Kadın Hilesi öyküsünde, kocasına ihanet eden kadın, aşığının iftiraya uğrayarak hapse atılması üzerine onu kurtarmak için harekete geçer. Sırasıyla Vali, Kadı, Şah, Vezir ve Marangozdan yardım ister. Ancak her biri, yardım karşılığında kadına sahip olmak isteyince, kadın kurnazlığıyla onları alt eder. Hepsini evine davet eden kadın, marangozdan da beş bölmeli, kilitli bir dolap yaptırır. Yardım teklif edenler eve geldikçe, onları tek tek dolaba kilitler. Daha sonra gider, aşığını kurtarır ve evdeki eşyaları satıp, sadece dolap ve içindekilerle evi terk eder (3/1, s. 313, 319).

Kadınları Anlayan Adamın Dersi'nde, evli olan Ahmed, bekar arkadaşı Mahmud'a kadınlar hakkında rehberlik eder. Onlara dair edindiği olumsuz deneyimleri Mahmud'a aktararak onu "uyarmayı" ve "eğitmeyi" amaçlar. Ahmed, bu süreçte kendisini kadınların doğasını bilen ve çözmüş biri olarak sunar: "Şimdi ey Mahmud, yaşamında bu kötü niyetli yaratıkları iyice tanıyan birine rastladığını söyleyebilirsin! Sana onların bütün kurnazlıklarını bildirmek için yaşamında benim gibi bir dostun olmasından mutluluk duymalısın!" (3/2, s. 765).

Hikâyenin devamında Ahmed, Mahmud'a verdiği nasihatlerin doğruluğunu kanıtlamak için ona kadınların kurnazlıklarını bizzat deneyimlemesini öğütler. Bu amaçla, Mahmud'un söylediklerini uygulamalı olarak yaşaması için bir kadınla ilişki kurmasını ister. Ancak bu plan, beklenmedik bir şekilde tersine döner. Ahmed'in karısı, Mahmud'u önceden tanımakta ve eşinin bu planını fark etmektedir. Bu durumu avantaja çevirmek isteyen kadın, Ahmed'e bir ders vermek amacıyla Mahmud ile birlikte olur. Durumu öğrenen Ahmed, eşini mehir hakkından mahrum bırakmak amacıyla onu zina suçlamasıyla suçüstü yakalamaya çalışır. Ancak girişimi başarısız olur ve karısını boşamak zorunda kalır.

Birinci Delinin Öyküsü'nde, yaşlı bir kadının evine davet edilen tüccar, kadının gözlerini bağlama teklifine anlam veremez ve nedenini sorar. Yaşlı kadın, bu uygulamanın gerekçesini şu sözlerle açıklar:

"Çünkü içinden geçeceğimiz bu sokakta, kapıları ardına kadar açık olan evler, kapı artlarında da yüzü açık oturan kadınlar vardır; böyle olunca, belki de bakışların evli ya da genç kız olan bu hatunların üzerine düşer; yüreğin de bir aşk serüvenine kapılabilir; sonra hayatın zehir olur; çünkü kentin bu mahallesinde, en dindar bir sofuyu bile baştan çıkarabilecek kadar güzel çehreli pek çok kadın ve kız vardır" (4/1, s. 96).

3.1.5. Oyuna Getirilen ve Zorla Sahip Olunan Kadın

Şah Ömerü'n Neman ve Şaşırtıcı Güzellikteki İki Oğlu: Şarkan ve Davü'l-Mekan'ın Öyküsü'nde, oğlu Şarkan'ın âşık olduğu Konstantiniyye hükümdarının kızı Ebrize Ece'ye sahip olmak isteyen Ömerü'n Neman, vezirinin verdiği akılla Ebrize'nin içkisine güçlü bir uyku ilacı olan beng karıştırır. Ebrize'nin bilincini kaybetmesini fırsat bilen Şah, ona zorla sahip olur: “[...] uzanan genç bedenin üzerine atılmış ve onun üzerini kaplamış. Ve olan bitenin ölçüsünü artık kim bilebilir! İşte genç Ece Ebrize'nin bekareti böylesine giderilip yok olmuş” (1/2, s. 547).

Zorla sahip olduktan sonra, kölesi Mercane'yi hanımının yanına göndermiş: “Mercane de hemencecik hanımının yanına gitmiş ve onu sırtüstü yatmış ve perişan durumda, gömleği kaldırılmış, bacakları kana bulanmış ve yüzü sararmış olarak bulmuş” (1/2, s. 547).

Durumun farkına varınca Ebrize Ece: “Ebrize, o zaman Şah Ömerü'n Neman'ın kendi üzerinde arzularını doyurduğunu ve onarılmaz biçimde şeyini delip geçtiğini anlamış. İstirabı ve kederi öylesine ağır basmış ki, Mercane'ye dairesine hiç kimseyi sokmamasını emretmiş [...]” (1/2, s. 548).

Bu olayın ardından, Şah Ömerü'n Neman'dan hamile kalan Ebrize, yorgun ve güçsüz olmasına rağmen saraydan kaçmayı başarır. Kendisine yardımcı olması için bir zenciyle anlaşır. Ancak adam, ona hizmet edeceğini söylemesine rağmen Ebrize'nin güzelliği karşısında kendini tutamaz ve ona yaklaşmaya çalışır: “[...] zenci Ağlayık, Ece'nin çekiciliğine kapılarak son derece tahrik edilmiş duruma gelmiş ve cinsel organı dehşet verecek biçimde dikilerek giysisini kabartmış. Ancak kendisine egemen olamayarak onu meydana çıkarıp dehşet ve nefretten bayılmak üzere olan kadına doğru yaklaşmış ve ona “Ey efendim, lütfen bana izin ver, sana yakın olayım!” demiş (1/2, s. 550).

Ancak Ebrize'nin onu kesin bir şekilde reddetmesi üzerine öfkeye kapılan zenci, Ebrize'nin hayatına son verir: “Bunu duyan zenci Ağlayık, Ebrize'nin onu kesinlikle reddettiğini anlayınca, artık hiddetini dizginleyemez olmuş; kılıcı elinde olduğu halde onun üzerine atılmış ve onu saçlarından yakalayarak kılıcını gövdesine daldırmış. İşte Ebrize Ece'nin ölümü bu tarzda, bir zencinin eliyle olmuş” (1/2, s. 552). Böylece, Ebrize Ece'nin trajik hikâyesi, ardı ardına gelen zorbalık ve ihanetler sonucunda kanlı bir ölümle sona erer.

Çalgıcıbaşının Anlattığı Öykü'de, bir adam, genç karısının kendi oğlunun ilgisine mazhar olduğunu fark eder. Onu bu istenmeyen ilgiden korumak amacıyla çözüm aramaya başlar. Sonunda, genç eşini korumanın en güvenli yolunun ikinci bir eş almak olduğuna karar verir. Kadınların birbirlerini gözeterek oğlunun girişimlerine karşı birbirlerini uyaracaklarını

düşünür. Bu düşünceyle, ilk eşinden de genç ve güzel bir kadını ikinci eş olarak yanına getirir. Ardından, her iki eşle de sırayla cinsel birliktelik yaşar. Bu plan şu şekilde aktarılır:

“[...] genç karısını onun girişimlerinden korumak için düşünür dururmuş. En sonunda, kendisi için bu işin en güvenceli çaresinin ilkinin üzerine bir kadın daha alması ve bunları yanyana bulundurarak, bu yoldan birbirlerini gözetmelerini ve oğlunun tuzaklarından karşılıklı olarak birbirlerini uyarmalarını sağlaması olduğunu bulmuş. Ve ilkinden de genç ve güzel bir eş daha seçerek ikincinin yanına getirmiş ve sırayla ikisiyle de düşüp kalkmış” (4/1, s. 159, 160).

Ancak adamın bu planı başarısızlıkla sonuçlanır. Oğlu, her iki kadını da baştan çıkarır ve planın merkezine yerleştirilen kadınlar, erkeğin düşündüğü gibi birbirlerini denetleyen değil, erkeğin kontrolünden çıkmış bireyler olarak hareket eder. Böylece, erkek karakterin kadını denetim altına alma çabası çöker. Şehrazad, hikâyeyi bitirdikten sonra şöyle der: “Ama, kadınların ihaneti üzerine öyküler bitip tükenmez olduğundan, ben sana Ali Baba ve Kırk Haramiler Öyküsü’nü anlatmayı yeğlerim!” (4/1, s. 161).

Firuz ile Karısı öyküsünde, Şah’ın kendi karısına göz diktiğini öğrenen Firuz, kadını baba evine gönderir. Ancak bir ay geçmesine rağmen eşini geri almaz. Bunun üzerine kadının kardeşi, meseleyi kadının onurunu korumak amacıyla Şah ve kadının huzuruna taşır. Olayı mecazi bir dille şöyle anlatır:

“Tanrı kadı efendimizin yardımcısı olsun! Bizim meselemiz ve davamız şudur: Biz, bu adama, yüksek duvarlarla çevrili ve korunaklı, harika şekilde bakımlı, çiçekler ve meyva ağaçları dikilmiş bir bahçe kiraladık; ama o, çiçekleri koparıp tüm meyvaları yedikten sonra duvarları yıktı ve bahçeyi dört yandan esen rüzgarlara terk etti. Şimdi de kira sözleşmesini bozmak ve bahçemizi bize o haliyle geri vermek istiyor! İşte bizim meselemiz ve davamız budur, ya Seydi kadı!” (4/1, s. 353).

Firuz ise durumu doğrudan açıklayamaz ve dolaylı bir mecazla yanıt verir:

“Onu kendilerine isteyerek, ama yine de istemeden iade ettim. Ve bu geri verişin nedeni, madem ki bilmek istiyor, bir gün sözü edilen bahçeye girdiğimde yerde oradan geçen arslanın ayak izlerini görmemdir. Bunu görünce, kendimi tehlikeye atarak bir daha oraya girersem, arslanın beni yutacağından korktum. İşte bundan dolayı bahçeyi sahiplerine geri verdim. Bunu da arslana saygı duyduğum ve kendi canımdan korktuğum için yaptım...” (4/1, s. 353, 354).

Birinci Kolluk Amirinin Öyküsü’nde, kolluk amiri görev başında uyuyakalmışken, kucağına para dolu iki kese bırakılır. Bu beklenmedik bağışın arkasındaki kişiyi araştıran kolluk amiri, parayı bırakanın bir kadın olduğunu öğrenir. Kadının kendisini evine çağırması üzerine

bunu kadının şehvetine yorar; onun kendisiyle birlikte olmak istediğini sanır. Bu düşüncesini kadına şu sözlerle açıklar: “Ama ey dürüst kız, seni ayartan bu iri reçelli sinir ya da takımıyla birlikte bu zebb değilse, bana neden içi dolu iki kese bağışladın ve göbeğimi gıdıkladın; sonra da buraya, hoplayıp zıplamalara uygun bir çıkmaza getirdin?” (4/2, s. 510).

Ancak kadının amacı, kolluk amirinin düşündüğü gibi değildir. Onu evine, kendi âşığıyla buluşabilmek için çağırmıştır. Kadın, Kadı’nın kızına âşıktır ve planları doğrultusunda gece sokakta oturacaktır; üşüyormuş gibi davranacak ve kolluk amiri de onu “korumak” amacıyla Kadı’nın evine yerleştirecektir. Böylece sevgilisine ulaşacaktır. Planın uygulanması sırasında kolluk amiri, planın deşifre olmaması için adamlarına danışmış gibi yapar. Adamları ise bu durumu kendi arzuları doğrultusunda yorumlayarak şu cevabı verirler: “Reis, eğer istersen bu kadını, her yerden daha iyi olacağı, senin evine götürelim! Bundan memnun olacağından kuşku duymuyoruz; çünkü kadın gerçekten zengin, güzel ve değerli şeylerle donanmış. Sen de ona istediğini yaparsın; sabahleyin de onu kendisini seven anasına teslim edersin!” (4/2, s. 518).

Üçüncü Kolluk Amirinin Öyküsü’nde, Bu öyküde, balıkçının karısına uzaktan âşık olan Şah, kadının güzelliğinden öyle etkilenir ki onunla evlenebilmek için kocasını öldürtme niyetine girer. Duyduğu arzuyu vezirine şu sözlerle açıklar: “Vezirim, kıyıda, şu balıkçının karısını gördüm biraz önce; çok güzel olduğundan ve uzaktan yakından sarayım da eşî bulunmadığından, ona çılgınca tutuldum [...] Kararsızlık göstermeye mahal yok. Senin, balıkçıyı sarayın muhafızlarına yakalatman ve onu öldürtmen gerek! O zaman ben, karısıyla evlenirim” (4/2, s. 524, 525).

3.1.6. Erkek Himayesinde ve Düşük Statüde Görülen Kadın

Binbir Gece Masalları’nda kadınlar sıklıkla erkeklerden toplumsal olarak daha aşağıda konumlandırılır ve onların mülkü gibi muamele görür. Bir kadının kim olduğu, babası, kocası ya da efendisi gibi bir erkek figürle kurduğu ilişkiyle tanımlanır. Kadının bedeni, sadakati ve itaatkârlığı; toplumsal düzenin ve erkek onurunun korunmasında temel unsurlar olarak sunulur. Bu bakış açısı, kadını bağımsız bir birey olarak değil, namusu korunması gereken bir mülk olarak değerlendirir. Birçok hikâyede kadın, evlenilmesi, sahip olunması ya da zina ettiği gerekçesiyle cezalandırılması gereken biri olarak tasvir edilir. Erkeklerin duygusal ve fiziksel tahakkümü, kadının özerkliğini sınırlar.

Çerçeve anlatıda Şehriyar’ın, sadakatsizliğinden dolayı karısını öldürdükten sonra her gece bir bakireyle evlenip sabahında onu öldürmesi, bu ataerkil dünya görüşünü açık bir şekilde yansıtır. Kadın, kendi kaderi üzerinde neredeyse hiç söz hakkı olmayan ve erkek otoritesine

boyun eğmesi beklenen bir figüre indirgenir. Ancak Şehrazad gibi karakterler, zekâ, hikâye anlatma yeteneği ve sabır yoluyla bu rolleri sorgulamaya ve dönüştürmeye çalışır.

Nimet ile Na'ma'nın Öyküsü'nde, Nimet, kölenin kızı Na'ma ile büyür. 12 yaşında evlilik çağına eriştiklerinde, Nimet Na'ma ile evlenmek istediğini açıklar: “Kölemiz Tevfik'in kızı Na'ma'yı gizli eşim olarak almak istiyorum!”

Annesi de onu onaylayarak: “Na'ma senindir çocuğum! Çünkü baban onu senin için satın aldı” der (2/1, s. 107). Hikâyenin ilerleyen kısmında, Vali, Halife'ye armağan etmek üzere, güzelliğini duyduğu Na'ma'yı kaçırmaya çalışır ve yaşlı kurnaz kadından yardım alarak bunu gerçekleştirir. Yaşlı kurnaz kadının oyununa gelerek evden çıkmak için izin ister ancak kocasının izni olmadan kayınvalidesi çıkmasına izin vermek istemez: “Sana kocam Nimet eve dönmeden geri geleceğime söz veriyorum!” demiş. Bunu duyan Rebi'nin karısı “Kızım, kocanın gelip de seni bulamaması halinde duyacağı üzüntüyü düşün! O zaman bana ‘Benim iznim olmadan nasıl oldu da evden çıkıp gitti? ilk kez böyle bir şey oluyor’ demez mi?” (2/1, s. 113). Eve döndüğünde Na'ma'yı evde göremeyen Nimet haykırır: “Anne, alışık olduğumuz yaşamı değiştirip kadınlara nasıl kullanacaklarını bilmedikleri ve üzüntüden başka bir şey getirmeyen özgürlükler tanımının bize neye mal olduğunu görüyorsun değil mi?” (2/1, s. 116).

Hasan el-Basri'nin Serüvenleri'nde, âşık olduğu ecinni kızına sahip olmak isteyen Hasan, Gül Goncası'ndan akıl alır. Gül Goncası ise Görkem'i, Hasan'ın aşkına karşılık vermesi için ikna etmeye çalışır: “[...] seni kaçıran bu yakışıklı genç adamın bahtı da onu senin güzelliğine tutkulu kılmış; ve âşıkların da kusuruna bakılmaz! Onun sevgisi senin gözünde bir suç olmamalıdır! Ve zaten, Tanrı kadınları erkekler için yaratmamış mıdır?” (3/1, s. 249, 250). Ancak Hasan'a göre, bunu başarmanın tek yolu, kızın büyülu giysisini ele geçirmektir:

“[...] ey Hasan, ona sahip olmanın tek yolu, bu büyülu giysileri ele geçirmendir! Bunun için onun dönüşünü burada gizlenerek beklemenden başka yapacak iş yoktur; ve mantoyu, ama sadece mantoyu ele geçirmek için onun göle girip yıkanacağı andan yararlanacaksın! Ve bu yoldan hemen onun kendisine sahip olacaksın! Ama sakın yalvarmalarına kulak asarak mantosunu geri verme! Yoksa dönüşü olmayacak şekilde mahvolursun! Daha iyisi, onun saçlarını kavra ve birlikte sürükleye; sana boyun eğecek ve itaat edecektir! Ve olan olacaktır...” (3/1, s. 247).

Hasan, Görkem'in giysisine el koyduktan sonra onunla annesinin evine döner. Burada Hasan, eşini annesine bir hizmetçi gibi sunar: “Anne, işte eşim olan kızın! Onu sana hizmet etsin diye buraya getirdim!” (3/1, s. 257). Hasan, annesinden Görkem'e ait giysinin kesinlikle gösterilmemesini ister ve bunun gerekçesini açıklar ve annesini Görkem'in dışarı çıkmasına izin vermemesi için uyarır:

“[...] anneciğim, bil ki, eğer sevgili eşim, büyük bir bahtsızlığımız olur da, bu giysisini yeniden görme fırsatını bulursa, o anda başlangıçtaki kuş olarak uçma içgüdüsünü edinir; ve yüreği istemese de, buradan kaçıp uzaklaşmaktan kendini alıkoyamaz! Bundan ötürü, anneciğim, ona bu giysiyi göstermekten çok sakın! Çünkü, böyle bir felaket olursa, hiç kuşkusuz ya kendimi öldürür ya da kahrımdan ölürüm! [...] Ve özellikle, anneciğim, onun evden dışarı çıkmasına, hatta sarayın taraçasına çıkmasına izin verme; çünkü açık havanın onu çok etkileyeceğinden ve gökyüzünün onu şu ya da bu şekilde aykırı bir davranışa sürükleyeceğinden endişe ederim. İşte bu yüzden bu önerilerde bulundum! Eğer ölümümü istiyorsan, bunları ihmal etmen yeter!” (3/1, s. 259).

Ancak Hasan’ın uyarıları doğrultusunda hamama gitmesine bile izin verilmeyen Görkem, sonunda isyan eder. Hanımına şu sözlerle tepki gösterir:

“Hanımım, ne zamandan beri kadınlara hamama gitme izni verilmiyor? Vallahi, bu söylediklerini bir köleye bile söylesem, dayanamazdı ve evinizde kalmaktansa, çarşıya götürülüp satılmasını dilerdi! Ama, hanımım, erkeklerin bütün kadınların birbirine benzediğini ve yasadışı işler yapmalarını önlemek için birilerine olduğu kadar öbürlerine karşı da kıyıcı önlemler almak gerektiğini düşünmeleri ne kadar anlamsız!” (3/1, s. 261).

Hamamda Görkem’in güzelliğini gören Sitti Zübeyde’nin cariyesi, Şah’ın Görkem’e zorla sahip olmasından korkarak endişesini dile getirir:

“Halife efendimiz ondan söz edildiğini duyarsa, ortaya çıkabilecek kötü sonuçları düşünmenin bende yarattığı büyük korkudandır. Hiç kuşkusuz, tüm insaflı yasaları çiğneyerek kocasını öldürtür; ve bu olağanüstü genç kadınla evlenir; ve ölümsüz ruhunun paha biçilmez varlığını güzel ama kahredici bir yaratığa geçici olarak sahip olmak için feda ederdi!” (3/1 s. 263, 264).

Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin’in Öyküsü’nde, iki kardeş vezir, aynı dönemde eşlerini hamile bırakır. Nureddin’in bir oğlu (Hasan Bedreddin), Şemseddin’in ise bir kızı olur. Kardeşler, çocuklarını ileride birbiriyle evlendirme konusunda sözleşir. Ancak bu evlilik meselesi tartışmaya yol açar. Nureddin, erkeğin kadından üstün olduğunu öne sürerek, kız tarafının herhangi bir mehr talep etmemesi gerektiğini savunur. Kardeşine şu sözleri söyler: “Unutma ki biz, iki kardeşiz ve iki veziriz. Böyle bir istemde bulunacağına, kızını oğluma armağan olarak sunmalısın, herhangi bir mehr istemeyi aklından geçirmeden... Sonra, bilmez misin ki, erkek, daima dışıdan daha değerlidir! Oğlum da bir erkek olduğuna göre, kızın mehr talep edeceğine çeyiz getirmelidir” (1/1, s. 204).

Şemseddin’in kendisine sarf ettiği aşağılayıcı sözler nedeniyle Nureddin, sarayı terk eder ve Halep’e kadar varır. Burada Basra Veziri ile karşılaşır. Basra Veziri, Nureddin’i evinde

misafir eder ve ona büyük bir lütufta bulunuyormuş gibi kızını sunar: “[...] kızımı hizmetinde bir köle olarak kabul etmek isteyip istemediğini soruyorum! Çünkü büyük bir temenniyle senin kızımın kocası olmanı istiyorum” (1/1, s. 208).

Aynı zamanda Şah, Vezir Şemseddin’in kızına talip olur. Ancak Şemseddin, kardeşine kızını yeğeniyle evlendireceğine dair söz vermiştir. Bu yüzden, sultanın teklifini reddeder ve onu ikna etmeye çalışır: “[...] ey benim hükümdarım, efendim! Sen istediğin kızla evlenebilirsin! Mısır bunlarla doludur! Şahlara yaraşır güzellikte ne kadar çok kız vardır ülkemizde!” (1/1, s. 219).

Ancak bu duruma karşı çıkan ve reddedilmesiyle onurunun zedelendiğini düşünen Şah, intikam almak için Şemseddin’in kızını çirkin ve kambur bir hizmetlisiyle evlendirir: “[...] kızını, kölelerimden en düşkünüyü evlendirmeye zorlayacağım seni!” [...] vezir Şemseddin’in kızı için bir evlenme sözleşmesi hazırlatmış; ve kamburun o gece genç kızla yatmasını buyurmuş. Dahası, musiki ile desteklenen büyük bir düğün şenliği yapılmasını da emretmiş (1/1, s. 219, 220).

Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde, Hasan Bedreddin, bir ifrit tarafından uyuduğu yataktan kaldırılıp başka bir yere bırakılır. Bedreddin’i çıplak gören halk, bu durumu şaşkınlıkla karşılarken, onunla birlikte olan kadının büyük bir şans elde ettiğini düşünerek şu yorumu yapar: “Onunla yatmış olan kadın ne mutlu ve talihlidir kim bilir?” (1/1, s. 232).

Şair Murakîş öyküsünde, kızını onurunu korumak için kızını ayrı bir saraya hapseder:

“İrak’ta Hire Şahı Neman’ın adı Fatıma olan bir kızı varmış. Bu kız ateşli olduğu denli güzelmiş. Genç sultanın pek güvenilmeyen mizacını bilen Şah Neman da, ırkına bir onursuzluk ya da uğursuzluk gelmesin diye onu uzaklarda bir saraya kapatmış. Ve aynı şekilde yine kızının onuru ve de ihtiyatlı olmak için bu sarayın yöresini gece gündüz silahlı muhafızlarla korumaya gayret gösteriyormuş” (4/2, s. 660).

Aziz ile Azize ve Tacü’l-Mülük Öyküsü’nde, vezirinin öğüdüyle kızını Süleyman Şah ile evlendirmeye ikna olan Zehr Şah şöyle der: “Ben kendimi, Süleyman Şah’ın bir tabisi sayanın ve onun soyuna katılıp ailesinden sayılabilmeyi en büyük onur bilirim! Kızım da artık onun esirelerinden başka bir şey değildir; şu andan başlayarak onun malıdır! İşte benim, Yeşil Kent’in ve İsfahan Dağları’nın hükümdarı ve hepimizin efendisi olan Süleyman Şah’ın isteğine yanıttım budur!” (1/2, s. 680).

Çeşme Başındaki Genç Arap Kızı öyküsünde, çeşme başında karşılaştığı kıza âşık olan şah, onun yeterince bilgili ve erdemli olup olmadığını anlayabilmek için çeşitli sorularla onu sunar. Genç kız, bu sınamaları başarıyla geçince şah onunla evlenmeye karar verir ve şöyle der: “Kabe’nin sahiplerinin ve en şanlı cetlerimizden erdemleri üzerine yemin ederim ki, bu harika

çocuğun eşim olmasını istiyorum! Benim bahtıma yazılı olan malların içinde en değerlisidir o” (4/2, s. 710).

Sihirli Kitabın Öyküsü’nde, Cafer’in yakın dostu olan Attaf, Cafer’in bilmeden kendi karısına âşık olduğunu öğrendiğinde, onu kırmamak adına karısını bir bahaneyle boşamak ister. Ancak Attaf’ın bu niyetine karşı çıkan amcası, karının boşanmasının geçerli olmayacağını, çünkü kadının erkeğin “mülkü” olduğunu ve onun yokluğunda da bu bağlılığın devam edeceğini belirtir: “Eğer eşini burada bırakarak yola çıkacaksan; yokluğun ne kadar uzun sürerse sürsün ve kendine ne kadar süre tanırsan tanı; karın olarak yaşamını sürdürmekten geri kalmayacak ve sana bağlı ve senin mülküne dahil olacaktır! Hiçbir şey seni, onu boşamaya zorlamamalıdır oğlum!” (4/1, s. 378).

Attaf, amcasının bu itirazına rağmen karısını boşar ve onun Cafer’le evlenmesini sağlamaya çalışır. Burada, İslami hukukta boşanma sonrası beklenmesi gereken iddet süresine vurgu yapılır. İddet, kadının hamile olup olmadığının anlaşılması ve yeni bir evliliğin ancak bu süreden sonra mümkün olması açısından kadının bedenine yönelik toplumsal ve hukuki bir denetim mekanizmasıdır: “İşittim ve itaat ettim! Tam da şu sırada kocası, hac için Hicaz'a gideceğinden onu boşamış bulunuyor. Ve ayrılık için iddet süresi geçer geçmez zat-ı devletinle söz kesilmesi için hiçbir engel kalmayacaktır” (4/1, s. 380).

Dikbaşı Gencin Öyküsü’nde, ailenin erkek çocuğu hem baba hem de anne tarafından mutlak bir özgürlükle donatılarak, hiçbir sınır tanımadan yaşamaya teşvik edilir. Baba, ölüm döşğinde eşine şu vasiyette bulunur: “Ey falan kişi, senden gözümüzün bebeği olan oğlumuza, ne yaparsa homurdanmayarak ne söylese karşı çıkmayarak, nasıl yaşamak istiyorsa öyle yaşamasında özgür kalmasını sağlayacak şekilde, özel bir özen gösterilmesini vasiyet ederim” (4/1, s. 301).

Böylelikle oğul, aile içinde sorgulanamaz ve müdahale edilemez bir konuma yerleştirilir. Annenin görevi, yalnızca onun arzularına boyun eğmek ve her koşulda anlayış göstermek olarak tanımlanır. Benzer şekilde, annenin ölüm anı da bu geleneğin devam ettirildiği bir sahneye dönüşür. Bu kez anne, kızına seslenerek aynı itaati ondan talep eder: “Kızım, bil ki Tanrı’nın acıması üzerine olası rahmetli baban ölürken, bana, kardeşinin arzularına hiç karşı çıkmamamı vasiyet etmişti. Şimdi sen de bana, rahatça ölmem için, bu öneriye uygun hareket edeceğine dair söz ver!” (4/1, s. 301).

Bu ifadeler evin erkek üyesine tanınan sınırsız ayrıcalığı ve kadınlara yüklenen mutlak itaati gösterir. Kadının görevi, önce eş olarak sonra anne ve kız kardeş olarak erkeğin isteklerine karşı direnmeden boyun eğmektir. Ailenin yapısı, eril arzuların kutsandığı ve kadınların yalnızca bu arzuların sürdürücüsü olarak konumlandırıldığı bir düzende şekillenir.

Şah Kızı ile Tekenin Öyküsü'nde, Şah üç kızının da ergenlik çağına ulaşması üzerine onları evlendirmeye karar verir. Kızlarını “ağaç baharında çiçek açan meyveler”e benzeterek, evlilik yaşını biyolojik olgunluk ve toplumsal görev çerçevesinde değerlendirir: “İşte babalarının sevgilileri olan üç kızımız, ergenlik çağına ulaştı. Ağaç baharındayken kurumayı haketmeden, güzel meyvaların habercisi çiçeklerle donanmalıdır. Bundan dolayı kızlarımız için, bizi mutlu kılacak kocalar bulmalıyız!” (4/1, s. 310).

Şah, kızlarının kiminle evleneceğini belirlemek için onları mendil atmaya teşvik eder. Mendilin düştüğü kişiyle evlenmeleri gerektiğini söyler. Üçüncü kız, üç kez mendil atar ve mendil her seferinde bir tekeye düşer. Şah, sözünden dönemez ve kızını teke ile evlendirmek zorunda kalır. Ancak teke, aslında kılık değiştirmiş bir insandır ve evliliğin ilk gecesinde kızla birlikte olur. Ertesi sabah, annenin görevi sosyal bir onaylama mekanizması olarak devreye girer: “Böylece, sultanın anası, adet gereğince kızından haber sormak ve kendi gözleriyle onur mendilini görmek üzere içeri girince, genç kızın onurunun kanıtlarını mendil üzerinde görerek işin bitmiş olduğunu kesinlikle anlayınca, şaşkınlığının sınırına ulaşmış” (4/1, s. 312, 313).

Bedevis Hamid'in Öyküsü'nde, yolda karşılaştığı iki kardeşten kız kardeşe âşık olan Hamid, erkek kardeşini döver ve kızla zorla evlenmeye çalışır: “[...] çabuk kız kardeşini bana eş kıl, çünkü onu tutkuyla sevdim, ben de soylu bir ırktan gelmedeyim! [...] Bana kız kardeşin eş olarak gerekli, yoksa şu anda bu kılıcın keskin ağzıyla ölümler arasında yerini alacaksın!” (1/2, s. 802).

Âşıkların Mezarı öyküsünde, camide gördüğü genç kadına tutulan bir genç adam, onu babasından istemeye gider. Ancak kızın babası, kızını yeğeniyle evlendirmek üzere önceden söz vermiştir. Yine de kızına danışır fakat aldığı yanıt hoşuna gitmez: “Sen ne biçim konuşuyorsun böyle? Yoksa onunla daha önce bir bağlantı mı kurdun? Ben, Tanrı da biliyor ya, daha önce kardeşime, seni oğluyla evlendirmek için söz verdim; ve amcanın oğlundan başka hiç kimse, benim soyuma katılmaya layık değildir!” (3/2, s. 476).

Kızını genç adama vermemek için başlık parasını artırarak onu caydırmaya çalışır: “Doğru söylüyorsun! Ama ben, reddetme nedenini çok ölçsüz bir başlık isteyerek kapatacağım! Çünkü atasözü ‘Kızını evlendirmek istemiyorsan, başlık talebini arttır!’ demiştir” (3/2, s. 476).

Hikâyenin devamında, genç adam başlık parasını temin edip getirir. Bu durumda, kızın babası sözünden dönmeyeceği için istemeyerek de olsa kızını ona vermek zorunda kalır. Ancak, evlilikten hemen sonra, genç çift yola çıkarken baba gizlice askerlerine emir verir ve kızını kaçırmalarını ister. Askerler saldırır ve genç adamı öldürür. Sevdığının ölümüne

dayanamayan genç kadın da acıdan ölür. Böylece, aşkları trajik bir şekilde sona erer ve birlikte gömüldükleri yer, Aşıkların Mezarı olarak anılmaya başlanır.

Şahın Oğlu ve Koca Kaplumbağa öyküsünde, Şah hastalanınca, iki oğlunun eşleri ona hizmet etmekle görevlendirilir. Oğullar, eşlerinden hizmetli gibi bahseder ve kadınların bu görevi sorgulamadan yerine getirmeleri gerektiğini söylerler: “Bir tedirginlik mi? Onlar senin kölelerin değil mi? Onların, senin iyileşmen için yemek hazırlamaktan daha önemli yapacakları hangi iş olur?” (4/1, s. 323).

Haşlanmış Nohut Satıcısının Kızı öyküsünde, kız çocuklarının toplumsal değeri doğrudan sorgulanır. Kız çocuğu doğumunun kutsanmışlık getirmediği, yani aileye veya topluma bir “uğur” ya da “hayır” vesilesi olmadığı açıkça ifade edilir: “Genellikle kız çocukları dünyaya gelmekle, birlikte kutsanmışlık getirmese de, nohut satıcısı, Yaradan’ın verisine boyun eğerek karşılamış ve üç kızını büyük bir sevgiyle sevmiş” (4/1, s. 329).

Hikâyenin ilerleyen kısmında, nohut satıcısının zeki ve hazırcevap kızı, Şah’ın oğluyla karşı karşıya gelir ve onu alaya alır. Zekâsı sayesinde dikkat çeker ve nihayetinde Şah’ın oğlu ile evlenir. Ancak bu evlilik sevgiye değil, gurur yarasına ve intikama dayalıdır. Şah’ın oğlu, kadına duyduğu öfke nedeniyle onunla evlenmiş ve ardından onu öldürmeye teşebbüs eder: “[...] genç kıza yaklaşmış. Birdenbire büyük kılıcını kınından çıkarmış ve tüm gücüyle ona bir darbe indirmiş ve kafasını, parçaları her yana saçılarak uçurmuş” (4/1, s. 335).

Yellenenlerin Şahı Kadı öyküsünde, evlenmemiş ve cimri bir Kadı’ya, bir adam kendi güzel kızını sunar. Adam, Kadı’ya şöyle der: “Efendimiz, benim çok güzel bir kızım var, onunla evlenmek istersen, köleni onurlandırırsın!” diye yanıt vermiş. Kadı da bu sunuyu kabul etmiş; ve hemen evlilik kutlanmış; ve kız hemen o akşam, kocasının evine getirilmiş” (3/2, s. 738).

Hikâyenin devamında, cimrilğine artık dayanamayan kadın, ayaklanır ve babasını çağırır. Ardından Kadı tarafından boşanır: “Buna çok kızan kadı, gözleri şimşekler çakarak karısının yanına girmiş ve ona her türden hakaretler yağdırarak ve kendisini her çeşitten ahlaksızlıkla itham ederek ve de güç kullanarak saçlarını kesmiş ve üç kez “Seni boşadım!” diye tekrarlayarak onu boşamış ve şiddetle evden kovmuş ve ardından kapıyı kapatmış” (3/2, s. 739).

Kadı ve Sıpa öyküsünde, evlenecek çağda ay kadar güzel kızı olan aile, fakirliğinden dolayı yaşlı Kadı ile kızını evlendirir:

“Tanrı’nın dileğiyle kadı bu kızla evlenmek istemiş ve babasından çabucak olumlu yanıt almış; oysa bu kadı, kirpi dikenleri gibi sert sakalları olan, bir gözü şaşlı ve pekala genç kızın babası sayılacak kadar yaşlı ve son derece çirkin biriymiş. Ama zenginmiş ve büyük bir saygınlığı varmış. Genç kızın ana babası, bu

evliliğin kendi durum ve koşullarına getireceği iyileştirmelerden başka şey gözetmemişler ve zenginliğin mutluluğa katkısı olsa da, onun temelini oluşturamayacağını düşünmemişler” (3/2, s. 754).

Hikâyenin temelinde, zorla yaşlı Kadı ile evlendirilen kadının ihaneti anlatılmaktadır.

Delikanlı Maymun Öyküsü’nde, değerli elmaslar karşılığında Şah kızını evlendirir: “Ona kızı vermek gerek!” anlamına gelen bir işaret yaptı. Ve hemen, evlenmemiz için gerekli her türlü hazırlığın yapılması için emirler verildi. Hemen oracıkta Kadı ve şahitler getirtilerek evlilik sözleşmesi yapıldı. Bu yasal sözleşme yapılır yapılmaz, alışlagelen usul gereğince onu bana verdiler” (4/1, s. 88).

Hamal ile Genç Kızların Öyküsü’nde, evine gittiği 3 yalnız kız kardeşe karşı hamal: “[...] erkek olarak size arkadaşlık edecek biri olmadığına göre, yaşantınızın ne anlamı var? diyorum. Bilmez misiniz ki, bir minare, caminin dört minaresinden biri olmadıkça, bir işe yaramaz. Oysa, siz hanımlarım sadece üç kişisiniz ve dördüncüye ihtiyacınız var. Ve yine bilirsiniz ki, kadınların mutluluğu, ancak erkeklerle birlikte olduklarında tam olur” (1/1, s. 107).

Atlının Öyküsü’nde, karısından bıkan bir adam, onu kandırarak bir kuyuya indirir. Ancak onu tekrar yukarı çektiğinde, karşısına bir ecinni çıkar. Adamın, kendisini kuyudan kurtarmasından memnun kalan ecinni, onu ödüllendirmek ister ve onu olağanüstü bir toplumsal statüye taşımak üzere bir plan yapar. Seydi Ahmed adındaki bu sıradan oduncunun, Hint sultanının kızıyla evlendirilmesi planlanır. Ecinninin sözleri şöyledir:

“Seydi Ahmed, sen bir oduncu olduğun halde, seni şahlardan da kudretli bir kişi yapmak istiyorum. Bunun nasıl olacağını da sana söyleyeyim: Biliyorum ki Hint sultanının ayın on dördündeki haline benzer güzellikte bir genç olan biricik bir kızı var. Kesinlikle ergenlik çağına ulaşmış olan kız, on dört yaşını henüz üç ay geçirmiş; ve sedefteki inci gibi bakire. Ve ben, onu, hayatından da çok seven babası eliyle seninle evlendirmek istiyorum. Bu tasanda başarı sağlamak için büyük bir süratle Hint ülkelerindeki sultanın sarayına koşup gideceğim ve bu şahane genç kızın bedenine girecek ve geçici olarak ruhuna egemen olacağım; kız, yöresindekilere çıldırmış gibi görünecek ve sen, sultanın kızının iyileştiricisi olacaksın! Bunun çarelerini de ben sana göstereceğim!” (4/1, s. 236).

Plan başarıyla uygulanır; Ahmed, sultanın kızını “iyileştirerek” onunla evlenir. Ecinni ise, bu yöntemden memnun kalarak aynı planı Çin sultanının kızı için de devreye sokar. Çin hükümdarı, Ahmed’in ününü duyar ve kızını iyileştirmesi karşılığında onunla evlenmesine izin vereceğini bildirir. Ahmed, bu durumu Hint sultanına bildirir ve onu, Çin sultanının kızını “ikinci eş” olarak kabul etmeye ikna eder: “O zaman ben, genç karım Hint sultanının kızını bulmaya gittim ve bu istemden onu haberli kıldım. Tedavi sağladığım takdirde eşim olacak Çin sultanının kızını kardeş bileceğini ona kabul ettirmede başarı sağladım” (4/1, s. 238).

Çoban ile Genç Kız öyküsünde, Tanrı, çobanın bilgeliğini ve erdemini sınamak için ona bir kadın gönderir. Kadın, kendisini çobana sunar ve şöyle der: “Yüzüme bak! Ben kadın falan değilim, henüz kızım! Ve sırf kendi zevkim ve senin erdem sahibi olduğumu işittiğim için kendimi sana vermeye geldim!” (1/2, s. 820).

Ancak yaşlı çoban, onun bir imtihan olduğunun farkındadır ve sert bir şekilde reddeder: “Ey cehennem baştan çıkarıcısı, uzaklaş buradan! Ve bırak beni ölümsüz Rabbimin ibadeti içinde yok olayım!” (1/2, s. 820).

Kadının ısrarı karşısında çoban öfkeyle haykırır: “Defol! Gözleri ihanet dolu kadın! Dünya yaratıldığından beri sen bizim felaketlerimizin nedeni oldun! İlk çağların insanlarını mahvettin ve yeryüzünün çocuktan arasına nifak soktun! Sana kendini kaptıranlar, ancak seni yaşamlarından atanların tadabileceği sonsuz sevinçlerden tümüyle vazgeçerler!” (1/2, s. 821).

Kamerü’z-Zaman ile Prenses Bedrü’l-Büdur Öyküsü’nde, Şah Şehriman, oğlu Kamerü’z-Zaman’ı evlendirmek için ısrarla uğraşır. Ancak genç prens, kadınlardan tiksiniyor ve bunu şu sözlerle açıklar: “[...] onlara karşı içimden gelen bir nefretin ötesinde, bilgelerin kitaplarında kadınların kötülüklerinden ve hainliklerinden söz eden öyle şeyler okudum ki, şimdi, onlara yaklaşılmak istenirse ölmeyi yeğlerim!” (2/1, s. 18).

Ve ardından çeşitli şairlerden alıntılar yaparak kadınların güvenilmez ve ihanetkâr olduğunu dile getirir:

“Bahtın bir kadını kendisine bağladığı kişi, ne kadar talihsizdir! İçine girip kapanacağı çelikle perçinlenmiş bin kalesi olan bile yenik düşmüştür! Bu yaratığın hileleri onu kamışlar gibi silkip atar!

“Ah! Ne talihsizdir bu adam! İhanetin siyah sürmeyle irileştirilmiş güzel gözleri ve ağır örgülerle örülmüş güzel saçları vardır; ama ruhuna, boğazına kadar yükselen o kadar çok acılar yığar ki, nefesi kesilir!” (2/1, s. 18).

Bir diğer şairden de alıntı yapar:

“Kadınlar diye anılan bu yaratıkları soruyorsunuz benden! Siz beni ne yazık ki onun verdiği zararların bilincinde ve edindiğim tüm deneyleri kullanarak bilgi ve görgü kazanmış görüyorsunuz!

“Ne söyleyeyim size ey genç kişiler? ...Kaçın onlardan! Başıma karlar yağdı, görüyorsunuz! Onların sevdasının bende başarılı olup olmadığını artık kendiniz bulun!” (2/1, s. 18).

Kamerü’z-Zaman, kadınlara duyduğu nefreti anlatmaya devam eder ve kendi düşüncelerini de şu sözlerle dile getirir: “[...] eskilerin ve çağdaş kitaplarının kadından sakınılmasını, çünkü onların hilebaz, budala ve nefret uyandırıcı olduklarını açıklayarak

sağladıkları destekle bu fikre yakın bulmadım kendimi! Allah, eğer gerekiyorsa, ölüm yoluyla da olsa beni onlardan korusun!” (2/1, s. 19).

Hikâyenin devamında, Kamerü’z-Zaman ile Bedrü’l-Büdur’un güzelliğini tartışan iki ifritten dişi olanı şu sözleri söyler: “[...] bunların biri erkek, öbürü de dişidir; ve de erkek daima kadından üstündür!” (2/1, s. 31). Bu söz, ifritlerin bile kadın-erkek ilişkilerine dair egemen düşüncelerden bağımsız olamadığını gösterir.

İki Rakkase öyküsünde, Halife, Rum Kralı’ndan armağan olarak gelen iki genç dansçıyı (rakkaseyi), şair İbn Ebu Atik’e hediye eder. Halife, bu armağanı verirken şöyle der: “Ey İbn ebu Atik! Şurada gördüğün ve benim henüz bugün Rum Kralı’nın bir armağanı olarak kabul ettiğim iki genç kız, artık senin yasal malın ve mülkündür. Ve kendi mülküne keyfince girebilirsin!” (4/2, s. 699).

İkinci Delinin Öyküsü’nde, âşık olduğu genç tacire bir köle aracılığıyla mektup gönderen kadın, bu mektubunda övgü dolu bir gazel aracılığıyla aşkını dile getirir. Ancak tacir, bu aşk itirafını bir tehdit, bir iffet saldırısı ve kişisel onuruna yönelik bir tehlike olarak algılar. Mektubu yırtar, ayağıyla çiğner ve köleye herkesin önünde sert bir şekilde müdahale eder. Onu azarlarken şu sözleri sarf eder: “Ah! Binlerce ahlaksız boynuzlunun kızı, git bütün bunları hanımım dediğin pezevenğin kızına anlat!” (4/1, s. 106).

Tacirin bu tepkisine tanık olan komşular, onun erdemli duruşunu alkışlayarak takdir eder ve şöyle der: “Tanrı’nın kutsaması bu erdemli gencin üzerine olsun! Sen acaba, çocuğum, onun yaşındaki yakışıklı gençlerin bayıldığı böylesi kötü ve sapık önerileri reddedebilecek misin?” (4/1, s. 106, 107).

Erkek mi, Dişi mi? öyküsünde, eşi tarafından fazla para verdiği için eleştirilen Keyhüsrev, balıkçıdan parayı geri almak ister. Ancak balıkçının zekâsı karşısında hayran kalınca, kadınlar hakkında tellallarına ülkenin dört bir yanında duyurmaları için şu sözleri söyler: “Hiç kimse kadınların görüşüne uyarak iş görmeye kalkışmasın! Çünkü bunu yapan, bir hatunun yarasından sakınmak isterken, iki hata daha işler!” (2/2, s. 494).

Hikâyenin bitişinde Şehriyar şu sözü söyler: “Keyhüsrev’in davranışını ve kadınlara güvensizliğini çok uygun buldum. Onlar felaketlerin çoğunun nedenidir!” (2/2, s. 494).

Berberin Birinci Kardeşi Bakbuk’un Öyküsü’nde, bir kadın, Bakbuk’un kendisine ilgisini fark edince kocasıyla bir oyun planlar. Kadın, ilgisi varmış gibi davranarak onu kendisine bağlar ve bedavaya kıyafet diktirir. Ardından onu eve davet eder ve kocası, Bakbuk’u basmış gibi yaparak rezil eder. Bu olay üzerine berber, kardeşi Bakbuk için şu sözleri söyler: “[...] kadınların ne denli tuzaklar kurmaya ve hileler yapmaya muktedir olduklarını bilmiyormuş” (1/1, s. 348).

Üçüncü Delinin Öyküsü'nde, âşık olan genç duygularını hocasına anlattığında, aldığı yanıt oldukça serttir. Hocası ona şöyle seslenir: “Ey ananın ve babanın çocuğu, ey kendince bir yaşam sürdüren ama kadının ne denli bir bela ve ahlak bozucu olduğunu unutan yavru [...]” (4/1, s. 128).

Karadaki Abdullah ve Denizdeki Abdullah'ın Öyküsü'nde, karada yaşayan Abdullah, denizdeki Abdullah'ı ziyarete gider ve orada gördüğü bakire deniz kızlarını sorar. Bunun üzerine denizde yaşayan Abdullah şu yanıtı verir: “[...] bir genç kız hoşumuza giderse, onu alırız; hoşumuza gitmez olunca da, onu bırakırız; ondan da bir başkası hoşlanır! Zaten, hepimiz Müslüman değiliz; içimizde pek çok Hristiyan ve Musevi de var; ve bu kimseler saptanmış evliliğe karşı çıkarlar; çünkü kadınları çok severler” (3/1 s. 70). Ve devam eder: “[...] bizim dünyamızda, değer bakımından, erkeklerin indinde bundan değerli başka bir şey yoktur; kadınların indinde büyücek art yuvarlar kadar değerli başka bir şey olmadığı gibi!” (3/1, s. 73).

Denizdeki Abdullah'ın, kadınların bir tür ortak mülk gibi görülmesini ve evliliğin zorunluluk olmadığı bir sistemin varlığını anlatan sözleri dikkat çekici. Özellikle Müslüman olmayanların “kadınları çok sevdikleri için” evliliğe karşı çıktıklarını söylemesi, farklı toplumların kadınlara yaklaşımını belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

Deniz Gülü ve Çinli Genç Kızın Öyküsü'nde yer alan hikâyede, Şah'ın haremde yüz kadın bulunmasına rağmen hiç çocuğu olmamıştır. Nihayet, harem en genç kadını hamile kalır ve bir kız çocuğu dünyaya getirir. Ancak annenin endişesi, doğrudan kız çocuğu doğurmuş olmasından değil, bu durumun Şah'ı hayal kırıklığına uğratabileceğinden dolayıdır. Bu yüzden bir yalan söylenir: “[...] kız çocuğu doğurmuş. Anası da, çocuğun erkek olmadığını görerek ve şahın kederleneceğinden çekinerek, yeni doğan çocuğun bir erkek olduğu söylentisini çıkarmış” (4/2, s. 596). Bunun üzerine kız çocuğu, ergenlik çağına, yani evlilik yaşına gelene dek erkek kılığına bürünerek yaşamaya mecbur kalır.

Ballı Künefe Öyküsü'nde, Magrip'in varlıklı ve ünlü bir tacir olduğunu duyan şah, kızını armağan ederek Magrip ile evlendirmek ister: “Ey saygın ve seçkin emir, ülkemize gelmiş olman münasebetiyle benden armağan olarak senin hizmetkarın biricik kızımı kabul etmek ister misin? Seni onunla evlilik bağı kurarak evlendiririm; ölünce de benim yerime saltanat sürersin!” (4/2, s. 618).

Kamer ile İşinin Ustası Halime'nin Öyküsü'nde, Kamer, güzelliğiyle herkesin ilgisini çeker. Yaşlı bir adam, onu takip edip Basra'daki âşık olduğu kadına benzettiğini söyler. Kamer, kadını bulmak için yola çıkar ve atlı kadını bulur. Berberden bilgi alarak Halime'yi tanır.

Halime, mücevherciyle evlidir. Bir gün Şah'ın mücevherciye işi düşmesiyle, ne dilerse yerini getireceğini söyler. Eşi Halime'ye danışan mücevherci, Halime'nin her Cuma

sokaklardan geçerken tüccarların saklanmasını ister. Kamer, Halime'nin ilgisini çeker ve yemeğe davet ettirilir. Üçüncü günde birlikte olurlar, ancak Halime'yi mücevherciden boşandıramadıkları için kaçmaya karar verirler. Kamer'in babası durumu öğrenince oğlunu uyarır: “Oğlum, eğer cehennemden çıkmış olan bu kadınla evlenmekte ısrar edersen, bu dünyada da, öteki dünyada da lanetim senin üzerine olsun! Ah! Bir gün, ilk kocasına karşı takındığı utanmazca tavrı, sana da takınmasından kork!” (3/2, s. 683).

Kuşların Başkanı Genç Kızın Öyküsü'nde, Bir gün Halife Harun Reşid ve saray musikacısı İshak bin İbrahim, sesi güzel bir cariyeye rastlarlar. İshak, kızı musiki okulunda yetiştirmek üzere satın alır. Ancak zamanla Halife Harun Reşid de kıza âşık olur ve onu sarayına alır. Kızı hareme kabul ettiğini şu şekilde gösterir: “Bunu izleyerek Harun Reşid tahtından kalkmış ve genç kıza doğru inerek yaklaşmış ve yavaşça yüzündeki örtüyü kaldırmış; bunun anlamı artık onu hareme aldığını ve inananların seçkinlerine özgü sır içinde bulunacağını göstermek imiş” (4/2, s. 473).

Sonrasında Halife, genç kızla birlikte olur: “[...] genç kızın yanına girmiş ve ona yaklaşarak ve kızı kollarına alarak onda dokunulmadık lekesiz bir bekaret bulmuş; ondan çok hoşnut kalmış; ve o günden başlayarak Tuhfe, onun yüreğinde çok yüce bir yer tutmuş; öyle ki, bir an bile yokluğuna dayanamaz olmuş” (4/2, s. 474).

Ancak Halife'nin önceki eşi Sitti Zübeyde, Tuhfe'nin saraya gelişiyle birlikte gözden düştüğünü fark eder. Alışılmış sosyal hiyerarşisinin altüst olduğunu hissederek Tuhfe'yle yüzleşir. Ona duygularını şu sözlerle açıklar:

“Benim, Emirü'l-Müminin'in başı üzerinde yemin ederim ki kendi dairelerimden çıkıp yeğenim ve kocam olan halifenin öteki eşlerini ve gözdelerini ziyaret etme adetim yoktur. Ama bugün, senin saraya gelişinden beri, başıma gelen onur kırıcı durumu sana açıklamaya geldim. Gerçekten bil ki, tam anlamıyla yüzüstü bırakıldım ve kupkuru bir cariyeye mertebesine indirgendim. Çünkü Emirü'l-Müminin artık beni görmeye gelmiyor ve artık benden haber almak bile istemiyor [...] Bundan dolayı senden şunu istemeye geldim. Öyle yapmalısın ki, tüm olarak köle derekesinde kalmamam için, Harun Reşid, hiç değilse ayda bir gecesini bana bıraksın!” (4/2, s. 475, 476).

Hikâyenin sonunda, bütün bu olayları dinleyen Şehriyar şu yorumu yapar: “Çünkü kadınlardan yana anlatılabilecek hiçbir şeye şaşırıyorum ben; çünkü onlar çarpık kaburga kemiğine benzerler; pek iyi bilinir ki, çarpık bir kaburga kemiği düzeltilmek istenirken, daha da fazla bükülür; ama gereğinden fazla dayatılırsa kırılır” (4/2, s. 506).

Genç Kızlar mı, Delikanlılar mı? adlı öyküde, Sitti Dahiye, Şeyhü's-Salhani'nin genç erkeklere olan ilgisini fark eder ve ona doğrudan sorar: “Genç oğlanları, genç kızlara yeğ

tutanlardan olmalısın!”. Bunun üzerine Şeyhü’s-Salhani, bu tercihini dinî referanslar ve toplumsal kabullerle gerekçelendiren uzun bir açıklama yapar:

“Çünkü Tanrı genç erkek bedenlerini kadınların aleyhine olarak, hayranlık uyandıran bir yetkinlikle yarattı; ve zevkim beni, noksan olana karşı, tam olanı yeğlemeye doğru iter! [...] Erkekler kadınlardan ileri durumdadır. Çünkü Tanrı onlara üstünlük vermiştir! [...] ‘Bir mirasta erkeğin payı kadınının iki katı olmalıdır, böylece erkek kardeşe kız kardeşinkinden iki kat fazla miras düşer!’ Bu kutsal sözler böylece bize, sürekli biçimde uygulamada yer alarak, bir kadının ancak erkeğin yarısı kadar değerli olduğunu kanıtlar. Sünnete gelince, dua ve barış üzerine olası Peygamber, bize, bir erkeğin kurban borcunun bir kadının borcunun iki katı olarak ödendiğinde yerine getirilmiş olacağını öğretir [...] Erkek kadından üstündür ve genç oğlan, genç kızdan yeğdir! [...] Gerçekten, kadında hiçbir şeyin güzel bir delikanlının üstün nitelikleriyle: narin bedeni, organlarının inceliğiyle yanaklarındaki tatlı renklerin karışımıyla, gülüşünün kibarlığıyla, sesindeki sihirle karşılaştırmayacağını sen de kabul edersin! [...] bir genç kızın güzelliği konusunda yapılabilecek en büyük övgü, onu bir delikanlının güzelliğiyle kıyaslamaktır” (2/2, s. 518, 519).

Şehzade Elmas’ın Harika Öyküsü’nde, Şah Kamus’un kızı Mühre, kendisiyle evlenmek isteyen kişiden “Çam kozalağı ile servi kozalağı arasındaki ilişki nedir?” (4/2, s. 404) sorusunun cevabını vermesini ister; soruya cevap veremeyenleri ise öldürür. Şehzade Elmas, bir gezinti sırasında bu bilmeceyle ilgili bir hikâye anlatan yaşlı bir adamla karşılaşır. Yaşlı adam, tüm çocuklarını bu uğurda yitirdiğini söyler. İlk olarak Mühre’ye talip olan büyük oğluna şöyle seslenir:

“Ey gözlerimin nuru, kederden ölmeksizin, Sultan Mühre’nin babası Kamus bin Temmuz’un saltanat sürdüğü Çin-i Maçin ülkelerine doğru gitmekten kendini alıkoyamıyorsan, sana ordularımın başında bulunarak eşlik edeyim! Ve Sultan Kamus, senin arzuna uyarak bize kızını iyilikle verirse, ne ala; yoksa ülkesini rüzgarlara savururum. Ve genç kız da böylece senin kölen ve malın olur” (4/2, s. 404).

Elmas, bilmeceyi çözmek için yola koyulur ve sorunun cevabının Vak Vak Ülkesi’nde olduğunu öğrenir. Yolculuğu sırasında Latife ile karşılaşır ve onu eş olarak alacağını belirtir: “Ama, ey güzeller güzeli! Hedefime ulaşır ulaşmaz, seninle evlenerek birleşme gerdanlığını senin arzunun boynuna takacağım” (4/1, s. 415).

Ancak Elmas’ın yolculuğuna devam etmek istemesi Latife’yi öfkelenendirir. Onu bir alageyiğe dönüştürerek gönderir. Elmas, Latife’nin kız kardeşi Cemile’nin bahçesine sığınır. Cemile sayesinde yeniden insana dönüşür. Yoluna devam ederken Azize adında bir kıza rastlar ve onu zalim bir durumdan kurtarır. Azize, Elmas’a minnettarlıkla kendini sunar: “Efendim, şimdi beni sultanlığa getirdiğine ve iman sahibi olduğuma göre; önünde, gözlerimi üzerinden

ayırmaksızın, sana hizmet etmeye ve haremindeki kölelerden biri olmaya hazırım; lütfedip de bu ülkenin sultanını eşin yapar ve güzelliğinin halesiyle kuşatarak dilediğin yerde onunla birlikte yaşar mısın?” (4/1, s. 422).

Elmas da ona, üçüncü eşi olarak alacağını söyler: “Ama inşallah oradan dönersem, seninle evlenir ve seni ülkeme götürürüm. Ve sonsuza dek güzelliğinin zevkiyle yaşarım” (4/2, s. 422, 423).

Elmas, sonunda Vak Vak Ülkesi’ne ulaşır ve bilmeceyi çözen kişi olur. Çam kozalağı ve servi kozalağının hikâyesi şöyle anlatılır: Bir gece, çam kozalağı (şah) uykudan uyanınca karısı servi kozalağının ortadan kaybolduğunu fark eder ve onu takip eder. Kadının zenci kölelerle birlikte bir evde olduğunu görür; içlerinden biri hariç hepsini öldürür. Kaçmayı başaran o köle, daha sonra Mühre’ye bu bilmeceyi sorduran kişidir. Hikâyenin sonunda Elmas, Mühre, Latife, Cemile, Azize ve Mercan Dalı ile evlenir.

Eşleri Tarafından Değerlendirilen Kocalar öyküsünde, Yemenli bazı soylu kadınlar bir araya geldikleri bir evde, kocaları hakkında tüm düşüncelerini açıkça dile getirirler. Kadınlardan ilki, kocasını şu ağır sözlerle tanımlar: “Benim kocamı mı soruyorsunuz? Çirkin, ulaşılması güç bir dağ tepesinde bulunan kokuşmuş bir deve etine benzercesine yanına yaklaşılmaz biridir. Böyle olduğu halde o denli zayıf ve kurudur ki, kemiklerinde iliğin zerresi bulunmaz. Sanki yıpranmış bir hasırdır!” (4/2, s. 666).

İkinci kadın da kocasını kötülemeye devam eder: “Aslında onun hakkında tek bir söz bile etmemem gerek! Çünkü ondan sadece söz etmek bile bana tiksinti verir. Yola getirilemez bir hayvandır; çünkü ağzımdan ona yanıt veren bir söz çıksa, beni boşamaya kalkar; eğer susarsam; beni, sanki demir bir mızrağın çıplak ucu önünde oynatırcasına itip kakıştırır” (4/2, s. 667).

Bir diğer kadınsa şiddet görmesinden ötürü kocasına lanet eder: “Amcamın oğlu, benden ırak olsun! Gece gündüz gözlerim ve yüreğim için ağır bir yükür! Kusurların, çılgınca ve budalaca davranışların bir hazinesidir. Hiç yoktan size kafa vurur ya da karnınızı deler ve yırtar; ya size saldırır ya da aynı zamanda vurur, yaralar; Allah belasını veresice tehlikeli bir kurttur o!” (4/2, s. 667).

Kadınlar arasında bu şekilde kocaların zaman zaman yerildiği, zaman zaman övüldüğü anlatılar sürerken, Ayşe farklı bir tutum sergiler. Kocalarından yakınan kadınların daha da yanacaklarını ima eder ve bir kadının nasıl davranması gerektiğine dair uzun bir öğüt verir. Ayşe’ye göre kadınlar, cehennemde yanacak pek çok şeyden biridir. Kocasından zamanında bazı ahiret öğütleri istediğini belirterek, onun şu sözlerini aktarır:

“Biz kadınlar, cehennemde, ateşin yuttuğu pek çok yakacak maddelerinden biriyiz. Günün birinde, ahret yolunda bana ışık tutacak bazı öğüt ve görüşler bildirmesini kendisinden rica etmiştim. Bana “Ey Ayşe, benim sevgili Ayşem, Müslüman kadınları kendilerini iyi gözleyip gözetinler, acılarına katlansınlar, ellerinde bulunana şükretsınlar, kocalarına bol bol çocuk doğursınlar; ve onları hoş tutup kendilerine özen göstetsinler; ve girişimleri dolayısıyla Tanrı’nın sağladığı hayırları asla bilmezlikten gelmesinler. Çünkü, ey benim sevgili Ayşem, Nasip Dağıtıcı, iyilikleri görmezlikten gelen kadınları bağışlamasından uzak tutar. Ve kocasına saygısızca bakanlar, yüzlerine karşı ya da artlarından, onlara ‘Yüzün ne kadar çirkin! Sen ne iğrenç ve kötü bir kişisin!’ diyenler olursa, Tanrı gözünün birini burup şaşı eder ve bedenini uzatıp biçimsizleştirir; onu hantal, iğrenç, nefret verici bir pörsük et yığınınına dönüştürür; buruşuk, çökük, sarkık art yuvarlarının üstünde pislik içinde oturur hale sokar. Ve kadın, eğer evlilik yatağında ya da başka yerde kocasına düşmanca davranırsa ya da tatsız sözlerle onu kızdırırsa ya da keyfini kaçırırsa, Nasip Dağıtıcı, Kıyamet Günü’nde bunların dilini etten yapıma kirli bir kayışa döndürecek ve yetmiş karış uzatarak ve bu müthiş ve soluk renkli dili suçlunun boynuna saracak. Ama, ey Ayşe, kocasının sakın yaşamını asla tedirgin etmeyen kadın, kocasından izin almaksızın geceyi asla konutunun dışında geçirmeyen, pahalı elbiseler ve değerli örtüler almak gülünçlüğüne kapılmayan, ellerine ve ayaklarına değerli bilezikler geçirmeyen, inananların bakışlarını çekmeyi asla düşünmeyen ve Tanrı’nın kendisine sağladığı güzellikten hoşnut olan, sözleri tatlı, hayır işlemede zengin, kocasına karşı gönül okşayıcı ve saygılı, çocuklarına karşı sevecen ve ilgili, komşuları hakkında iyi düşünen ve Tanrı’nın tüm yaratıkları hakkında iyilik dileyen kadın, oh! Bu kimse, sevgili Ayşe, peygamberlerle ve Tanrı’nın diğer seçkin kullarıyla birlikte cennete girecektir!” (4/2, s. 668, 669).

3.1.7. Kadına Dair Hükümler

Binbir Gece Masalları’nda mehr, başlık parası, çok eşlilik, boşanma ve hülle evliliği gibi uygulamalara sıklıkla rastlanır ve bunlar, kadının toplumsal ve aile içindeki statüsünü belirleyen önemli göstergelerdir. Evlilik sırasında ödenen mehr, kadınlara maddi güvence sağlıyor gibi görünse de, aynı zamanda kadınların alınıp satılabilen bir meta olarak görüldüğü düşüncesini pekiştirir. Kadının evlilik kurumundaki değerinin maddi ölçütlerle belirlendiği anlayışı, kız tarafına verilen başlık parasında da kendini gösterir. Masallarda erkeklerin birden fazla kadınla evlenebilmelerine karşın, kadınların yalnızca tek eşle sınırlandırılması açık bir cinsiyet eşitsizliği olarak yansıtılır. Erkeğin eşini sadece üç kez “boş ol” demekle boşayabilmesi son derece çarpıcı bir durumken, boşandıktan sonra aynı erkekle yeniden evlenmek isteyen kadının önce başka bir erkekle evlenip bu evliliği cinsel olarak tamamlaması gerektiği düşüncesi, kadının bedenini ve kaderini erkekler arasında el değiştiren bir meta hâline getirir.

İkinci Genç Kız Emine’nin Öyküsü’nde, eşi ölmesi durumuna, kadına düşen mirastan bahsedilir: “Bir süre sonra annem beni, kentin ve zamanın en zengin adamı olan bir ihtiyarla evlendirdi. Böylece, bir yıl sonra yaşlı kocam ölüp Allah’ın rahmetine kavuştu. Ve bana, şeriat hükümlerine göre miras payı olarak, yirmi dört bin dinar bıraktı” (1/1, s. 183).

Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü'nde, Şemseddin kızı için mehir ister: "Oğlundan kızımın nikah bedeli olarak üç bin altın dinar, üç meyve bahçesi ve Mısır'da en iyi durumda üç köy alırım. Doğrusu, kızımın değeri karşısında istediklerim pek o kadar fazla değil" (1/1, s. 204).

Şah Ömerü'n-Neman ve Şaşırtıcı Güzellikteki İki Oğlu: Şarkan ve Davü'l-Mekan'ın Öyküsü'nde, erkeğin 4 eş edilebilirliğinden bahsedilir: "Ama Şah Ömerü'n-Neman'ın Şarkan'dan başka çocuğu yokmuş. Kur'an ve sünneti gereği dörde kadar eş edinmişse de bunlardan sadece birisi döllenmiş, öteki üçü kısır çıkmış" (1/2, s. 506).

Alaaddin Ebu Şamat'ın Öyküsü'nde, boşadığı eşiyle tekrar evlenmek isteyen adam, Ebu Şamat'a başvurarak hülleci bir işlem yapılmasını ister. Hikâyede bu durum şöyle açıklanır:

"Herhalde biliyorsundur, oğlum, yasalarımıza göre bir Müslüman eşine bir kez 'Boş ol!' derse, onu başkaca hiçbir işleme ihtiyaç duyulmadan üç ay on gün sonra yeniden alabilir; ve eğer ikinci bir kez boşarsa, yine gerekli zaman geçtikten sonra onunla evli kalabilir; ama üçüncü kez 'Boş ol!' derse, ya da bunları ayrı ayrı söylemeksizin, bir kez 'Üç kez boş ol!' derse ya da 'Benim için artık hiçbir şey değilsin, bunu üç kez boşayarak yeminle söylüyorum!' derse; bu durumda, yasa, erkek yeniden karısına sahip olmak isteyince, ancak ilkin yasal olarak bir başka erkeğin boşanmış olan kadını alıp bir gece için bile olsa gerdeğe girdikten; ve o da kendince kadını üç kez boşadıktan sonra, onu yasal eşi olarak yeniden almasına olanak sağlar" (2/1, s. 159).

Bunun üzerine eski koca, Ebu Şamat'tan, kadını ertesi gün boşamaması hâlinde tazminat ödeyeceğine dair kadı huzurunda söz vermesini ister; çünkü hülleci olarak Ebu Şamat'ın kadını bir gece sonra boşaması gerekmektedir:

"Bizi gerçekten büyük bir sıkıntıdan kurtarıyorsun, çünkü sana karımı büyük bir aşkla sevdiğimi söylemeliyim! Ancak yarın sabah karımı zevkine uygun bularak boşamaktan vazgeçip bana geri vermekten kaçınmandan korkuyorum. Bu durumda, yasa, sana hak tanıyor. Bunun için dir ki, kadı önünde yarın onu boşamaya yanaşmadığın takdirde hemen bana on bin dinar tazminat ödeyeceğini taahhüt etmen gerek" (2/1, s. 159, 160).

Hind'in Boşanması öyküsünde, kızıyla evlenmek isteyen Vali'den, evlenmesi ve boşanması halinde ayrı ayrı mehir isterler: "Hind'in babası, evlenmeden önce kendisine iki yüz bin gümüş dirhem, boşanma halinde de bir diğer iki yüz bin gümüş dirhem mehir ödenmesi koşuluyla valiye olumlu yanıt vermiş" (3/2, s. 479).

Kamer ile İşinin Ustası Halime'nin Öyküsü'nde, cevahirci Kamer'i eve yemeğe davet eder ancak adet gereği kadın ile aynı odada bulunmaması gerekmektedir: "[...] duyduğu arzuya

karşın, kadınların böylesi kabullerde asla yer almaması adetine aykırı düşmemek için, haremde kalmış” (3/2, s. 676).

Hülleci öyküsünde bir tacir, dükkânına gelen bir kadının kızıyla evlenir. Ancak mehri karşılayacak maddi imkânı olmadığından, kadının annesi mehrsiz evliliği kabul eder. Bir süre sonra tacir, karısını başka bir adamla birlikte yakalayınca büyük bir öfkeye kapılır. Ancak kayınvalidesi, toplumda alışıldık “namus” anlayışının tersine, bu öfkeyi haksız ve yersiz bulur. Tacirin sitemine şu sözlerle karşılık verir:

“Bu öfke ve heyecan nedendir oğlum? Karın bir başkasıyla birlikte diye mi? Ama, Peygamber’in saygınlığı aşkına! Sen, havayı soluyarak mı besleneceğini sanıyorsun? Senden çeyiz ve mehr olarak hiçbir şey istemeksizin kızımı eş olarak sana vermişsem; şimdi, davranışından dolayı ona kusur bulma ve heveslerinden dolayı terslenme hakkın mı var sanıyorsun? Doğrusu, senden yana büyük bir hak iddiası olurdu bu, oğlum! O zaman, iki kadının davranışlarında özgür olmadıkça nasıl yaşamlarını sürdürebileceklerinin de yanıtını vermen gerekirdi! [...] Hala şikayet mi ediyorsun? Ama, oğlum, eğer bu yaşama tarzımız senin hoşuna gitmiyorsa, bize sırtının genişliğini göstermekten başka yapacağın şey yok” (4/1, s. 337)

Tacir, bu karşı çıkış karşısında sessiz kalır ve karısını boşar. Ancak kadının ilk kocasıyla yeniden evlenebilmesi için, İslami hukuk çerçevesinde başka biriyle nikâhlanıp cinsel birliktelik yaşaması gerekmektedir. Bu noktada tacir, istemeden de olsa hülleci konumuna düşer ve kadınla yalnızca ilk evliliği yeniden mümkün kılmak için evlenmiş ve birliktelik yaşamış olur.

Fıstıklı Yağlı Kaymak öyküsünde, Harun Reşid, bir esireyi satın almak ister ancak mabeyincisi onu satmayı reddedince öfkelenir ve neredeyse ölüm emri verecek noktaya gelir. Esireye sahip olabilmek için bu kez Kadı’nın yardımına başvurur. Kadı’nın arabuluculuğunda bir çözüm aranır. Harun Reşid, esirenin başka birine ait olduğu için onunla hemen birlikte olamayacağını, ancak sabırsızlığının dayanılmaz bir hal aldığını dile getirir: “Bu genç kız, bir başkasının esiresi olduğuna göre, bana bağlanmadan önce, belli bir iddet süresi geçirmelidir. Çünkü ilk efendisinin etkisiyle çocuğa kalmış olabilir. Oysa ben, hemen bu geceden başlayarak onunla birlikte olamazsam, sabırsızlıktan karaciğerim patlar, bundan eminim; ve kuşkusuz ölürüm” (4/2, s. 706, 707).

Bunun üzerine Kadı, İslam hukukuna atıfla şu şekilde çözüm önerir: “Bu yasa esir kadınlar için çıkarılmıştır, ama özgür kadınlar için bekleme günleri öngörülmemiştir. Sen hemen bu esireyi azat et ve özgür bir kadın olarak onunla evlen!” (4/2, s. 707).

Artık esire özgür bir kadın olduğundan, nikâh için gereken mehri ödemek zorunda kalır. Kadı bu durumu şöyle açıklar: “Ve adete göre halifenin sözlüsüne, yirmi bin altın dinar olarak

biçtiğim mehrini ödemesi koşulunu da belirttim. Sonra, bu miktarda para getirilip evlenen eşe teslim edilince çekilmek üzere hazırlandım” (4/2, s. 707).

Cafer’in ve Bermekilerin Sonu öyküsünde, Harun Reşid, Abbase ve Cafer ile aynı odada rahatça oturup onlara danışmak ister, ancak yasalar bu durumu zorlaştırır: “Ama kutsal yasalar çok yakın bir akrabası olmadıkça, kocası olmayan erkeklerin kadını görmesini ve kadının yüzünü yabancı bir erkeğe göstermesini yasaklıyormuş. Bu hükümleri görmezliğe gelmek büyük bir onursuzluk, bir utanç ve kadının namusuna karşı bir hareket sayılıyormuş” (4/2, s. 723).

3.1.8. Siyasi Otoriter Kadın

Şehrazad, kurnazlığı ve hikâye anlatma yetenekleriyle yalnızca kendi kaderini değil, aynı zamanda tüm kadınların kaderini değiştiren bir kahraman olarak öne çıkar. Masallarda, kadınların siyasi güce erişimini ve toplum üzerindeki etkilerini vurgulayan bir başka kayda değer örnek ise Harun Reşid’in eşi Zübeyde’dir. Bu iki figür, kadınların güce nasıl ulaştığını ve bu gücün toplumsal düzeni nasıl etkilediğini incelemek için güçlü bir temel sunar.

Masallarda otoriter kadın figürünün en önemli örneği, birçok hikâyede karşımıza çıkan kraliçedir. Kraliçe figürünün en önemli örneklerinden biri, bir kral ile evli olması sebebiyle, hikâyelerin anlatıcısı olan Şehrazad’dır. Şehrazad’ın her gece anlattığı hikâyeler aslında bir terapiden başka bir şey değildir. Her hikâye, hükümdarda gözlemlediği psikolojik bir rahatsızlığı tedavi etmeyi amaçlayan bir terapi seansı işlevi görür. Şehrazad, acımasız bir hükümdarı, toplumda yansımaları bulan gerçeği fark eden, geçmişten ders alan ve bin bir gece boyunca anlatılan hikâyelerden bilgelik edinen birine dönüştürür.

Halife Harun Reşid’in eşi Zübeyde, masalların çoğunun onun dönemi sırasında geçmesi nedeniyle birçok hikâyede anılır. Zübeyde aristokrat Arap kadını ve kraliçe figürünü temsil eder. Harun Reşid’in eşi olmasının yanı sıra, Zübeyde Hz. Muhammed’in soyundan geldiği için saygıdeğer bir kadındır. Üstün yaratılışı ve karakteriyle öne çıkar (Sarıkaya, 2016: 146, 147).

SONUÇ

Bu çalışma kadının tarihsel, kültürel ve ideolojik temsillerinin Ortaçağ'daki yansımalarını hem dinî metinlerdeki kadın algısını hem de bu algının edebî dönemin iki büyük eserine aktarımını incelemektedir. *Decameron* ve *Binbir Gece Masalları* ele alınarak kadın figürlerinin nasıl temsil edildiği, temsillerin hangi toplumsal söylemlere ve tarihsel değerlere dayanarak ele alındığını ortaya konmuştur. Çalışmanın temel varsayımı, kadınlara ilişkin kurgulanan toplumsal imgelerin, farklı kültürel bağlamlarda üretilmiş olmalarına rağmen benzer yapılar taşıdığı ve ortak bir ataerkil bakış açısıyla şekillendiğidir. Nitekim elde edilen bulgular da bu varsayımı destekler niteliktedir.

Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi üç semavi dinin ortak mirası olan Havva anlatısı, kadının ilk günahın faili olarak işaretlenmesini sağlamış; kadını hem ahlaki çöküşün hem de dünyevi düşkünlüğün temsilcisi hâline getirmiştir. Kadının yaratılış hikâyesinden başlayarak günahın kaynağı ve erkeğin yoldan sapmasının sebebi olarak görülmesi, kadının toplumsal konumunu da belirleyen ideolojik bir zemin yaratmıştır. Dinî arka plan sadece kutsal metinlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda dönemin kültürel üretimlerine ve edebî metinlerine de sirayet etmiştir.

Decameron ve *Binbir Gece Masalları* yalnızca edebî anlatılar olarak değil, aynı zamanda kendi dönemlerinin kadına dair yansımaları taşıyan metinler olarak değerlendirilmiştir. İtalya'da Ortaçağ sonlarına doğru kaleme alınan *Decameron*, toplumsal dönüşüm süreçlerinin başladığı birey olma bilincinin yavaş yavaş geliştiği bir dönemin ürünüdür. Öte yandan, *Binbir Gece Masalları*, İslam coğrafyasında farklı dönemlerde ve bölgelerde şekillenmiş çok kapsamlı bir anlatı külliyyatıdır. Ancak her iki eserde de kadına dair temsiller dikkat çekici biçimde benzer kalıplar etrafında şekillenir. Kalıplar, farklı sosyo-politik ve kültürel yapılara rağmen kadına dair algının evrensel bir ataerkil sistem içinde inşa edildiğine işaret eder.

Eserlerde kadınlar ya yüceltilen bir nesne ya da tehdit unsuru olarak sunulur; kadınlar ya idealleştirilerek itaatkâr hâle getirilir ya da tehlikeli görülerek baskı altına alınır. Bu yaklaşım yalnızca kadının davranışlarını değil; bedenini, cinselliğini, konuşmasını ve düşüncesini de kontrol etmeye yöneliktir. Kadın çoğu zaman birey olarak değil, erkek egemen düzenin devamı için kullanılan bir araç ya da ahlaki bir sınama nesnesi olarak gösterilir.

Decameron'da kadın karakterler altı tematik başlık altında değerlendirilmiş ve toplam 44 hikâye incelenmiştir. Cinsel arzularla tanımlanan kadınlar 12 hikâyede yer alırken, bakire kadınlar 6 örnekte görülmektedir. Fiziksel ya da duygusal şiddete maruz kalan karakterler 4, yaşlı, büyücü ya da kurnaz kadınlar ise 3 hikâyede yer almaktadır. Kandırılan, zorla ilişkiye

sürüklenen ya da iradesi dışında evlendirilen kadınlar 11; toplumsal olarak düşük konumda bulunan veya erkek vesayeti altında yaşayan kadınlar ise 8 hikâyede öne çıkmaktadır.

Benzer biçimde *Binbir Gece Masalları*’nda kadın figürleri sekiz ayrı kategoriye ayrılmış ve toplamda 76 hikâye bu çerçevede analiz edilmiştir. Şehvet düşkün kadınlar 11, bakire kadınlar 19, şiddet gören kadınlar 8 hikâyede yer almaktadır. Yaşlılık, büyücülük ve kurnazlık rollerini üstlenen kadınlar 8 anlatıda bulunurken; aldatılan ya da zorla sahip olunan kadınlar 5 öyküde karşımıza çıkar. Erkek egemenliğinde ve düşük sosyal statüde sunulan kadınlar 33 örnekte dikkat çekerken, kadına dair toplumsal hükümleri yansıtan anlatılar 9 hikâyede yer bulmuştur.

Her iki eserde de kadınlar büyük ölçüde fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalmış, özgür iradeleri bastırılmış, çoğu zaman bir meta gibi alınıp satılmıştır. *Binbir Gece Masalları*’nın çerçeve anlatısı bile, bir kadının erkeğe “ihaneti”yle başlar ve bu ihanetin cezalandırılması üzerinden yüzlerce kadının sistematik olarak öldürülmesini meşrulaştırır. Ebrize Ece’nin tecavüze uğraması, başka bir erkek tarafından arzularına karşılık vermediği için öldürülmesi gibi örnekler, kadının hem cinselliğiyle hem de direnç gösterdiği anlarda canıyla bedel ödemesi gerektiğini açıkça ortaya koyar. Aynı şekilde Hasan el-Basri’nin Serüvenleri’nde, erkek karakterin kadının kıyafetini çalarak onu eve kapatması, kadını bir arzu nesnesine indirgemesinin somut örneğidir.

Decameron ise kadınların daha çok “zarif”, “hassas” ve “narin” olduklarının altını çizerken, onları sürekli acı çeken, kaderin ya da erkeklerin elinde sınıanan varlıklar olarak sunar. Namus adına aşığı öldürülen kadınlar, kandırılarak evlendirilenler, tecavüze uğrayanlar ya da yalnızca erkeklerin arzularına hizmet edenler, anlatının merkezindedir. Griselda’nın hikâyesi zirve noktalarından biridir: Onun sadakati, acıya katlanma gücü ve kayıtsız şartsız itaati, bir “kadın ideali” olarak sunulsa da aslında insan onuruna aykırı bir baskılanma örneğidir.

Analizler sonucunda ulaşılan en önemli çıkarım, Ortaçağ’da kadının hem dinî öğretiler hem de toplumsal ve kültürel normlar aracılığıyla çok yönlü bir baskı altına alındığıdır. Farklı coğrafyalarda, farklı dinî ve kültürel yapıların içinde ortaya çıkmış olmalarına rağmen, kadın figürleri benzer şekillerde temsil edilmiştir. Kadın, genellikle erdemli ve itaatkâr bir varlık ya da tehlikeli, dizginlenmesi gereken bir tehdit olarak sunulur. Bu durum, kadınların bireysel kimliklerini bastıran, onları belli kalıplara hapseden bir toplumsal anlayışın göstergesidir. Kadınların sosyal hayatta geri planda bırakılması, maruz kaldıkları fiziksel ve psikolojik şiddetin görmezden gelinmesi ya da meşrulaştırılması, edebî anlatılarda da kendine yer bulmuştur. Eserlerdeki kadın figürleri yalnızca birer kurmaca karakter değil, aynı zamanda tarih

boyunca kadınların nasıl dışlandığını gösteren örneklerdir. Edebiyat, bu sürecin izlerini taşıyan önemli bir tanık olarak karşımıza çıkar.

Bu özgün çalışma edebî eserler ışığında hem dönemin kadın algısını anlamak hem de ileriye yönelik çalışmalara katkı sağlamak açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

BİRİNCİL KAYNAKLAR

Binbir gece masalları Cilt 1/1. (2022). A. Ş. Onaran (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Binbir gece masalları Cilt 1/2. (2002). A. Ş. Onaran (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Binbir gece masalları Cilt 2/1. (2022). A. Ş. Onaran (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Binbir gece masalları Cilt 2/2. (2023). A. Ş. Onaran (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Binbir gece masalları Cilt 3/1. (2022). A. Ş. Onaran (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Binbir gece masalları Cilt 3/2. (2022). A. Ş. Onaran (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Binbir gece masalları Cilt 4/1. (2022). A. Ş. Onaran (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Binbir gece masalları Cilt 4/2. (2023). A. Ş. Onaran (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Boccaccio, G. (2022). *Decameron* (N. Yeni, Çev.). Alfa Yayınevi.

İKİNCİL KAYNAKLAR

Ahsan, M. M. (2012). Abbasîler döneminde sosyal hayat (Ev içinde ve açık havada oynanan oyunlar). *Tarih Okulu Dergisi*, 2012(12), 235-260.

Akdemir, S. (1997). Tarih boyunca ve Kur'an-ı Kerim'de kadın. *İslamî Araştırmalar*, 4, 249-258.

Akın, H. (2002). Cadının cinsiyeti kadındır. *Kelekbîç*, 13, 157-166.

Akın, H. (2005). *Ortaçağ'dan bilge bir kadın: Bingenli Azize Hildegard*. İstanbul: Dharma Yayınları.

Aksan, Y. (2013). 1450-1750 yılları arasında Avrupa'da cadılık. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 28(2), 355-368.

Aksan, Y. (2017). Ortaçağ Avrupa'sında fahişelik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 95-111.

Aksoy, R. (2021). İslam öncesi toplumlarında ve İslam'da kadının statüsü. *Uluslararası*

Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, (15), 20-39.

Aksu, A. (2001). Emevîler döneminde kadının durumu. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 263-280.

Aktan, H. (2001). Hz. Peygamber döneminde kölelik olgusu ve insan özgürlüğüne

Alexandre, M. (2005). İlk Hristiyan kadınlar (A. Fethi, Çev.). In G. Duby & M. Perrot (Ed.), *Kadınların tarihi 1: Ana tanrıçalardan Hristiyan azizlere* (ss. 1924-1935). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Altınay, R. (2004). Emevîler döneminde bazı yönleriyle kadın. *Ekev Akademi Dergisi*, 8(21), 79-100.

Altıntaş, R. (2001). Cahiliye Arap toplumunda kadın. *Diyanet İlmi Dergi*, 37(1), 61-85. Kur'anî yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (16), 59-79.

Arslan, İ. (2011). Muktedir döneminde Abbasîler'de sosyal hayat. *İstem*, (17), 123-154.

Bahrami, T. S. (1998). The social position of women in Old Persia. *Sydney Studies in Religion*.

Balamir, E. (2019). Giovanni Boccaccio'nun Decameron adlı eserinde yapısal çerçeve. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 77-83.

Baseri, A. (2014). Semavi dinlerde (İslam, Hristiyanlık, Yahudilik) kadına şiddet ve saygının karşılaştırılması hakkında araştırma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 123-127.

Baskin, J. R. (1999). Medieval Jewish women. In L. E. Mitchell (Ed.), *Women in medieval culture* (pp. 65-80). Garland Publishing.

Başçı, V. (1999). Kadının statüsü üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (14), 67-78.

Bektaşoğlu, F. (1994). *Hârûn er-Reşid ve zamanı* (Doktora tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Benlioğlu, S. (2011). *İlk dönem Abbâsî sarayında musiki* (Yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Berki, Ş. (1981). Kur'an'da miras hukuku. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 38(1), 107-132.

Berktaş, F. (2000). Tek tanrılı dinler karşısında kadın. *Milel ve Nihal*, 5(3), 327-329.

Berktaş, F. (2018). Avrupa'da cadılık ve cadı avı: Çok katmanlı bir karanlık tarihsel olgu. *Doğu/Batı Düşünce Dergisi*, 21(84), 57-84.

Berktaş, F. (2012). *Tek tanrılı dinlerde kadın*. İstanbul: Metis Yayınevi.

Bezci, E. (2016). Düşsel Ortaçağ'da aşkın kanunu: Bir saray edebiyatı okuma kılavuzu olarak Andre le Chapelain'in Aşka Dair adlı yapıtı. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 1-14.

Bölükbaşı, M. (2023). Arap edebiyatında Binbir Gece Masalları. 5. *Uluslararası Dicle Bilimsel Araştırmalar ve İnovasyon Kongresi*, Diyarbakır, 88-93.

Casagrande, C. (2005). Korunan kadın (A. Fethi, Çev.). In G. Duby & M. Perrot (Ed.), *Kadınların tarihi II: Ortaçağ'ın sessizliği* (ss. 75-106). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Çağatay, N. (1957). *İslam öncesi Arap tarihi ve cahiliye çağı*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Dalarun, J. (2005). Ruhban bakış (A. Fethi, Çev.). In G. Duby & M. Perrot (Ed.), *Kadınların tarihi II: Ortaçağ'ın sessizliği* (ss. 25-50). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Demircan, A. (2013). Cahiliye ve Hz. Peygamber dönemi uygulamalarıyla nikâh. *Diyanet İlmi Dergi*, 49(3), 21-42.

Diyanet İşleri Başkanlığı. (2024). Kuran Yolu Meali: Nahl Suresi, 16:57. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/nahl-suresi-16/ayet-57/kuran-yolu-meali-5> (Erişim tarihi: 01 Kasım 2024).

Dezhamkhooy, M. (2012). An introduction to gender structure and social inequality in the Sasanian Empire, Iran. *Archaeological Science Journal*, 1(1), 1-4.

Demircan, A. (2004). Cahiliye Araplarında kız çocuklarını gömerek öldürme adeti. *İstem*, 2, 9-29.

Dualı, Ş. M. (2018). Yahudi kutsal metinlerinde olumsuz kadın algısı. In E. Ögük (Ed.), *Kadın ve aile üzerine araştırmalar: Dini, tarihi, sosyolojik ve psikolojik analizler* (ss. 305-327).

Duby, G. (1992). *Batı'da aşk ve cinsellik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Eco, U. (2009). *Çirkinliğin tarihi* (A. Uysal Ergün, Ö. Çelik ve diğerleri, Çev.). İstanbul: Doğan Yayınları.

Ergül, A. (2000). Binbir Gece Masalları'nda kadın. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*.

Eşmeli, İ., & Ümütli, M. (2024). Semavi dinlerde kadın (karşılaştırmalı bir inceleme). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 197-226.

Federici, S. (2012). *Caliban ve cadı*. İstanbul: Otonom Yayınları.

Fidan, İ. (2016). Cahiliye şiirinde kadın imgesi. *Dini Araştırmalar*, 19(49), 293-320.

Genç, Ö. (2011). Ortaçağ Avrupasında kadın. In A. Çetin (Ed.), *Ortaçağ'da kadın* (ss. 241-296). Ankara: Lotus Yayınları.

Gibb, H. A. R. (1963). *Arabic literature: An introduction* (2nd ed.). London: Oxford University Press.

Gözütok, Ş. (2001). İslam tarihinde kadın öğretimi ile ilgili bazı yaklaşımlar. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 269-301.

Gündüz, A. (2014). Eski ve Yeni Ahid'in kadın anlayışına mukabil Kur'an'ın medeniyeti. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 32(32), 78-103.

Gürkan, S. L. (2012). *Yahudilik*. İstanbul: İSAM Yayınları.

Hitti, P. K. (2011). *Siyasi ve kültürel İslam tarihi* (No. 253). İstanbul: M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

İncil. (2018). *Yeni Yaşam Yayınları ve Kitabı Mukaddes Şirketi*. İstanbul.

Işık, R. (2012). Dinî sorumluluk bağlamında kadının statüsü. *Bütün yönleriyle Yahudilik: Uluslararası Sempozyum (18-19 Şubat 2012)* (ss. 649-671).

Karaca, F. (2010). *Emevîler dönemi kadınının durumuna genel bir bakış: Sükeyne Bint Hüseyin örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kaska, Ç. (2019). Şâhnâme'deki kadınlar. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-16.

Kaval, M. (2016). İlahi dinlerde kadının kıymet problemi. *Akademik Bakış: Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 306-324.

Klapisch-Zuber, C. (2005). Kadınları dahil etmek (A. Fethi, Çev.). In G. Duby & M. Perrot (Ed.), *Kadınların tarihi II: Ortaçağ'ın sessizliği* (ss. 11-21). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Koçak, Z. C. (2017). İslam öncesi Arap aile yapısının Hz. Peygamber ve hadisler üzerindeki etkisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(7), 237-271.

Koçak, Y. (2006). Şair câriyeler. *Şarkiyat Mecmuası*, 9, 35-44.

Koran, O. (2016). *Decameron'da insan, kader ve zekâ* (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara).

Köse, S. (1999). Cahiliye Arap toplumunda kocaların hanımlarına yaptıkları bazı haksızlıklar ve İslam'ın getirdiği hukuki düzenlemeler. *Mehir Dergisi*, 3, 8-12.

Kulshrestha, S. (2010). Giovanni Boccaccio's "The Decameron" and the roles of men and women. *Inquiries Journal*, 2(12).

Kutsal Kitap. (2024). *Eski Antlaşma: Yaratılış 2-3. bölüm*. Kutsal Kitap Online. <https://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=1&sc=4> (Erişim tarihi: 22 Aralık 2024).

Le Goff, J. (1992). Zevkin yadsınması. G. Duby (Ed.), *Batı'da aşk ve cinsellik içinde* (ss. 156-173). İstanbul: İletişim Yayınları.

Le Goff, J. (2019). *Ortaçağ Batı uygarlığı* (H. Güven & U. Güven, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

L'Hermite-Leclercq, P. (2005). Feodal düzen (A. Fethi, Çev.). G. Duby & M. Perrot (Ed.), *Kadınların tarihi II: Ortaçağ'ın sessizliği içinde* (ss. 196-240). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Maksymiuk, K. (2019). Marriage and divorce law in pre-Islamic Persia: Legal status of the Sassanid woman (224-651 AD). *Cogent Arts & Humanities*, 6(1), 1703430.

Migiel, M. (2015). *The ethical dimension of the 'Decameron'*. University of Toronto Press.

Oktar, S. Ü. (2016). Masalların politik işlevi: Binbir Gece Masalları örneği. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 6(2), 205-226.

O'Pry-Reynolds, A. K. (2013). Men and women as represented in medieval literature and society. *The Saber and Scroll Journal*, 2(2).

Öztürk, M. (2011). İslam öncesi Arap toplumunda ahval-i şahsiyye hukuku. In *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Katkısı Açısından Kur'ân Öncesi Mekke Toplumu Sempozyumu Bildirileri (1-3 Temmuz 2011, İstanbul)* (ss. 229-273).

Özlük, E. (2019). *Orta Çağ İslam dünyasında iz bırakan Müslüman kadınlar* (Yüksek lisans tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Parıld, M. (2007). *Ebu'l-Atahiye ve şiiri* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Parlak, S. (2017). *Ortaçağ'da kadın olmak*, 1-13.

Reis, H. (2009). Kitaplarda kadın olmak: Ortaçağ İngiliz edebiyatında kadın söyleminin sorunsallığı. *Turkish Studies*, 4(1-1), 487.

Riva, M. (2010). *The Decameron Web*. http://www.brown.edu/Departments/Italian_Studies/dweb/index.php (Erişim tarihi: 22 Aralık 2024).

Rullmann, M., Gründken, G., Mrotzek, M., & Mengüşoğlu, T. (1996). *Kadın filozoflar*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Sarıkaya, M. (2016). Binbir Gece Masallarında kadın imajı. *Şarkiyat Mecmuası*, (29), 133-153.

Savaş, R. (2006). Emevîler devri eğlence hayatından kesitler ve dönemin bazı kadın şarkıcıları. *İstem*, (8), 51-61.

- Seçen, R. (2020). *Abbâsîler döneminin ünlü kadın siması Zübeyde Bint Câfer* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Shamma, T. (2017). Women and slaves: Gender politics in the Arabian Nights. *Marvels & Tales*, 31(2), 239-260.
- Sinanoğlu, S. (1958). Giovanni Boccaccio. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 16(1-2), 19-41.
- Sissa, G. (2005). Platon ve Aristoteles'in cinsiyet felsefeleri (A. Fethi, Çev.). In G. Duby & M. Perrot (Ed.), *Kadınların tarihi 1: Ana tanrıçalardan Hristiyan azizlere* (ss. 66-99). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Suzuki, M. (1993). Gender, power, and the female reader: Boccaccio's Decameron and Marguerite de Navarre's Heptameron. *Comparative Literature Studies*, 231-252.
- Süngü, A. Ü. (2022). Reformist Yahudilikte kadının toplumsal konumu. In E. Öztürk (Ed.), *Toplum, din ve kadın* (ss. 31-44).
- Şahin, B. (2021). Ortaçağ yazınsal ürünlerinde toplumsal cinsiyetin izleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi*, 4(1), 1-18.
- Şeyban, L. (1996). *İlk dönem Abbasiler'de kadın (132-232/750-847)* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Talu, A. (2014). *Decameron ve Canterbury hikayelerindeki kadın imgeleri* (Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). İstanbul.
- Thomasset, C. (2005). Kadın doğası (A. Fethi, Çev.). In G. Duby & M. Perrot (Ed.), *Kadınların tarihi II: Orta Çağ'ın sessizliği* (ss. 51-75). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Toğay, A. H., & Şahin, S. (2018). *Sasani-Bizans ilişkileri (VI. ve VII. yüzyıllar)* (Yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Uçkun, E. (2017). *Ortaçağ Avrupasında kadın olmak* (Yüksek lisans tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Ülgen, P., & Özer, G. (2018). Batıl inançlarda kadın algısı (öncesi ve Orta Çağ'ı ile). *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 10, 188-206.
- Williams, C. E. (2007). The voice of Dioneo: Women in Giovanni Boccaccio's *Decameron*.
- Yıldız, N. (2018). Manastır hayatı ve asiller: Ortaçağ'da rahibe olmak. In *7th International Conference on Narrative and Language Studies* (pp. 143-155). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.

Yılmaz, A. (2012). Çocuk eğitiminde masalın yeri (Binbir Gece Masalları örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(25), 299-306.

Yılmaz, İ. (2017). İslâm hukukunda kız çocuğunun miras hakkı ve Cahiliye döneminde kız çocuğunu mirastan mahrum etmenin günümüz İslâm ülkelerindeki iz düşümü. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 29, 262-265.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad-Soyad	Tuba Toprak
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
Yabancı Diller	Almanca, İngilizce

Eğitim Derecesi	Okul/ Program	Mezuniyet Yılı
Lisans	Akdeniz Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı	2020
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü- Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı	

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
	Anex Tour	Content Specialist